

วารสาร

การพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

เครือข่ายบริหารการวิจัย
Research Administrative Network

ISSN (Print): 2630-0443 ISSN (Online): 2630-0451 **Journal of Community Development and Life Quality**

1. แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ภูวนารถ ศรีทอง ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ วาริชาติ มัธยมบุรุษ และ พัจน์พิตดา ศรีสมพงษ์.....	250
2. การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม OTOP นวัตกรรมอย่างยั่งยืน ของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท อมรา ดอกไม้ และ ศิริพร อำเภอไพลาสุข.....	263
3. การดำเนินงานและการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู วัฒน์จรรย์ เวชชนินนาท อัจฉรียา สุริยา ชาริณีภู่ วุฒิเบญจศรี และ โสภิตา บุญจำนง.....	273
4. การวิเคราะห์บรรณมิติเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืนในประเทศไทย กานต์นภัส ชำเกตุ อัญชลี ทิรัญแพทย์ ทมณี สุขใส และ รัชนิวรรณ สุจริต.....	283
5. การพัฒนาศักยภาพของพืชสมุนไพรสำหรับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ชัยนรินทร์ เรือนเจริญ พรพรรณ ก่อใจ นคร จันต๊ะวงษ์ ยิ่งยง เทาประเสริฐ.....	293
6. การสร้างสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู ปรีพัช ปาณิสรา หาดขุนทด และ ธนากร แสงกุดเลาะ.....	302
7. ปัจจัยพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมของผู้ปกครองต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้น ภาสกร คุ่มศิริ และ อุ่นเรือน เล็กน้อย.....	314
8. คุณภาพน้ำ และข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการระบบประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง: กรณีศึกษา เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน สามารถ ใจเตี้ย สิวลี รัตนปัญญา จันจิราภรณ์ สหทัยไตรภพ นภารัตน์ จิวาลักษณ์ ณัฏฐ์ สุขสีทอง ศศิภิญญา นำบุญจิตต์ ฉัตรศิริ วิภาวิน อัจฉรา คำพินสุทธิชัย ศิรินวล และ ประเวท ยาแปง.....	323
9. เครือข่ายเยาวชนทะเลาะเบาะแว้งบ้านกะเบาะดิน: ทูตทางสังคมเพื่อลดความขัดแย้งจากโครงการสร้างเมืองถ่านหินที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ จิรวัดน์ รักชาติ.....	333
10. การป้องกันการเสพยาเสพติดซ้ำด้วยตนเอง: กรณีศึกษา ผู้ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี อับดุลคอลิก อรรอฮิมียี ฐานิดาภักดิ์ แสงทอง จิรัชยา เจียวก๊ก และ สวัสดิ์ ไหลภารณ์.....	345

คำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับ

เรื่องที่ตีพิมพ์

บทความวิจัย บทความปริทัศน์ หรือบทความวิชาการ

การเตรียมต้นฉบับ

1. ภาษา เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ

2. การพิมพ์ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาด A4 ด้วย คอมพิวเตอร์โปรแกรม ไมโครซอฟท์เวิร์ด ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 14 ตัวอักษรต่อนิ้ว **ความยาวไม่ควรเกิน 8 - 10 หน้า** (รวมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

3. การเรียงลำดับเนื้อหา

3.1 ชื่อเรื่อง (Title) ควรสั้น ชัดเจน และต้องสื่อเป้าหมายหลักของการศึกษาวิจัย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 18 หน้า

3.2 ชื่อผู้เขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 หน้า เอียง สำหรับ ที่อยู่ (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ให้พิมพ์บรรทัดถัดไป ช่างสร้างชื่อผู้เขียน ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด 12

3.3 บทคัดย่อ (Abstract) ควรเป็นเนื้อหาที่สั้น ชัดเจนและเข้าใจง่าย โดยรวมเหตุผลในการศึกษาวิจัย อุปกรณ์ วิธีการ ตลอดจนผลการศึกษาและสรุปด้วย ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ **ไม่ควรเกิน 200 คำ** และให้ระบุคำสำคัญ (keywords) ไว้ท้ายบทคัดย่อ แต่ละภาษาด้วย **จำนวนคำไม่เกิน 5 คำ** (บทความปริทัศน์อาจไม่ต้องมีบทคัดย่อ)

3.4 คำนำ (Introduction) แสดงความเป็นมาและเหตุผลที่นำไปสู่การศึกษาวิจัย รวมถึงการตรวจเอกสาร (Review of Literature) และ **วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย** ไว้ด้วย

3.5 อุปกรณ์และวิธีการ (Materials and Methods) ให้บอกรายละเอียด **ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ประชากรต้องระบุขอบเขต จำนวน และคุณลักษณะของประชากรให้ชัดเจน กลุ่มตัวอย่าง คือ ส่วนหนึ่งของประชากรที่จะนำมาศึกษา ต้องระบุขนาด ของกลุ่มตัวอย่าง วิธีการและขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างละเอียด**

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นการให้รายละเอียดเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการอธิบายว่าจะเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการอธิบายถึงวิธีการจัดการกับข้อมูลที่ไดมา เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.6 ผลการศึกษาหรือผลการทดลอง (Results) ให้บรรยายผลการศึกษาวิจัย พร้อมเสนอข้อมูลในรูปแบบ ตารางหรือภาพประกอบได้ โดยตารางหรือภาพ ให้จัดทำเป็น **ภาษาอังกฤษทั้งหมด**

3.7 วิจารณ์ (Discussion) ควรเชื่อมโยงกับผลการศึกษาว่าสอดคล้องกับสมมุติฐานหรือแตกต่างไปจากผลงานวิจัยที่มีผู้รายงานไว้ก่อนหรือไม่อย่างไรและด้วยเหตุใด โดยมีพื้นฐานการอ้างอิงที่เชื่อถือได้ วิจารณ์อาจนำไปรวมกับผลการศึกษาเป็นผลการศึกษาและวิจารณ์ (Results and Discussion)

3.8 สรุป (Conclusion) ควรสรุปผลที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยอย่างกระชับว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่

4. กิตติกรรมประกาศ หรือ คำขอบคุณ (Acknowledgement)

อาจมีหรือไม่ก็ได้ เป็นการแสดงความขอบคุณแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย แต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมงานวิจัย

5. เอกสารอ้างอิง (References)

5.1 ในเนื้อเรื่อง

หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ
TH: Jaisuk (2018) รายงานว่า EN: Johny (2018)	TH: (Jaisuk, 2018) EN: (Johny, 2018)
หากมีผู้เขียน 2 คน ให้ใช้	
Jaisuk and Jaingam (2018) รายงานว่า Johnnie and Walker (2018)	(Jaisuk and Jaingam, 2018) (Johnnie and Walker, 2018)
ถ้ามีผู้เขียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป ให้ใช้ชื่อคนแรกแล้วตามด้วยคำว่า และคณะ	
Jaisuk et al. (2018) รายงานว่า Johny et al. (2018)	(Jaisuk et al., 2018) (Johny et al., 2018)
* หมายเหตุในเนื้อเรื่องขอบทความให้ใส่ชื่อผู้เขียนทุกคน ห้ามใช้คำว่า และคณะ หรือ et al.	

5.2 เอกสารอ้างอิง **ต้องเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดโดยเรียงตามลำดับอักษร** ตามรูปแบบการเขียน มีดังนี้

1) วารสาร (Journals) (**อ้างอิงวารสารที่มีความทันสมัย/เป็นปัจจุบันมากที่สุด**)
ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./ชื่อวารสาร/(เขียนเต็ม)/ปีที่(ฉบับที่):/เลขหน้า
เริ่มต้น-เลขหน้าที่สิ้นสุด ตัวอย่างเช่น (“/” แทนการเว้นวรรค หรือ Spacebar 1 ครั้ง)

Kunta, K. and N. Nophaket./2018./ Waste management using philosophy of sufficiency economy in Phra Samut Chedi district, Samut Prakan province./ Journal of Community Development and Life Quality/6Z3X: 497-524. (in Thai)

Zhang X. and E. Warner Mildred./2017./Business retention and expansion and business clusters – A comprehensive approach to community development./Journal of Community Development Society/48(2):/170-186.

2) หนังสือ และตำรา (Books & Textbooks) (**อ้างอิงให้น้อยที่สุด ในกรณีที่ไม่สามารถสืบค้นจากวารสารได้**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อหนังสือ./สำนักพิมพ์./เมืองที่พิมพ์./จำนวนหน้าทั้งหมด.
ตัวอย่างเช่น

Jaturasitha,S./2012./MeatTechnology/Mingmuang/Chiangmai./367/p.(in Thai)
Gullan//P.J./and//P.S./Cranston./2005./The Insects: An Outline of Entomology./3rd ed./Blackwell Publishing/Malden./505 p.

3) เรื่องย่อในตำราหรือหนังสือที่มีผู้เขียนแยกเรื่องกันเขียน และมีบรรณาธิการ (**อ้างอิงให้น้อยที่สุด ในกรณีที่ไม่สามารถสืบค้นจากวารสารได้**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่องย่อ./หน้า/เลขหน้าเริ่มต้น-เลขหน้าที่สิ้นสุด./ใน:/ชื่อบรรณาธิการ./ (บก.)/ชื่อหนังสือ. สำนักพิมพ์./เมืองที่พิมพ์.
ตัวอย่างเช่น

Wechakit,/D./and /S. Tongsakul./2017./Technical Use of Pesticides./pp/22-42./ In:/S. Ruiaree (eds.)/ Insects and Animals, Major Enemies of Economic Plants and Management./Idea Square/Bangkok. (in Thai)
Tilgner, E.H./2017./Phasmida (Slick and leaf insects) . / pp.765-766./In:/V.H.Resh and R.T. Carde/(eds). Encyclopedia of Insects./2nd ed./Academic Press./London.

4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (**อ้างอิงเฉพาะข้อมูลที่ทันสมัย/เป็นปัจจุบัน เช่น สถิติ จำนวนประชากร เป็นต้น**)

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./ (ระบบออนไลน์)/แหล่งข้อมูล./ชื่อ Website/(วันเดือนปีที่สืบค้นข้อมูล).

Department of Local Administration. 2018. Community Management Plan (Online). Available: http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2018/1/19390_2_1516003578311.pdf?time=1516143862616 (May 9, 2018). (in Thai)
National Statistical Office./2016./The 2016 Household Survey on the Use of Information and Communication Technology./ (Online)/Available:/https://goo.gl/v6nbc/(October 05, 2017)

รูปแบบในการใช้ภาษาอังกฤษในเนื้อเรื่องภาษาไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์ คำขึ้นต้นให้ใช้อักษรตัวใหญ่ และใช้อักษรตัวเอน

Meloidogyne incognita

ชื่อเฉพาะ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่ทุกคำ

Berdmann, Marschner

ภาษาอังกฤษทั้งในวงเล็บและนอกวงเล็บ ให้ใช้ตัวเล็ก

completely randomized design, (transition period)

ตัวย่อ ให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก

(randomized complete block design, RCBD)

หัวข้อเรื่อง ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่

Abstract, Introduction

คำแรกทีตามหลัง คำสำคัญ ให้ขึ้นต้นด้วยอักษรตัวใหญ่

Keywords: Mango, chlorophyll

วารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต

Journal of Community Development and Life Quality

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2565)

Volume 10, Issue 3 (September – December 2022)

ISSN: 2630-0443 (Print)

ISSN: 2630-0451 (Online)

ผู้จัดพิมพ์ Publisher	เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน Upper Northern Research Administrative Network
กำหนดการพิมพ์ Publication	วารสารราย 4 เดือน (3 ฉบับ/ปี) ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม Tri-annually Issue 1 January-April Issue 2 May-August Issue 3 September-December
วัตถุประสงค์ Objective	เป็นวารสารสาขามนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ ที่ตีพิมพ์ผลงานวิจัยของนักวิชาการและบุคคล ทั่วไปที่มีคุณภาพและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะเพื่อการพัฒนาชุมชนและเพิ่มคุณภาพ ชีวิต โดยการสนับสนุน จากสำนักงาน ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สป.อว.) To be Humanities and Social Sciences journal published the results of research scholars and the general quality and can be used, especially for community development and enhance the quality of life. The journal was supported by the Office of the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation
ที่ปรึกษา Consulting	ศ.นพ.สิริฤกษ์ ทรงศิวิไล Sirirurg Songsivilai, M.D., Ph.D., Prof. ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม Permanent Secretary, Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation ศ.ดร.ศุภชัย ปทุมนากุล Supachai Pathumnakul, Ph.D. Prof. รองปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม Deputy Permanent Secretary, Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation รศ.ดร.ก้าน จันทร์พรหมมา Kan Chantrapomma, Ph.D., Assoc. Prof. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ Hatyai University
บรรณาธิการ Editor	ศ.เกียรติคุณ ดร. สัญชัย จตุรสิทธา Sanchai Jaturasitha, Ph.D., Prof. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University
ผู้ช่วย บรรณาธิการ Asst. Editor	นางสาว กิรติ แก้วสัมฤทธิ์ Geerati Kaewsumrit, M.A. สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม Office of the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation รศ.ดร.ไสว บูรณพานิชพันธุ์ Sawai Buranapanichpan, Ph.D., Assoc. Prof. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University
กองบรรณาธิการ (ฝ่ายวิชาการ) Editorial Board (Academic)	ศ.ดร.มนต์ชัย ดวงจินดา Monchai Duangjinda, Ph.D. Prof. มหาวิทยาลัยขอนแก่น Khon Kaen University รศ.ดร.กรกนก อิงคินันท์ Kornkanok Ingkaninan, Ph.D., Assoc. Prof. มหาวิทยาลัยนเรศวร Naresuan University

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

Journal of Community Development and Life Quality

ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2565)

Volume 10, Issue 3 (September – December 2022)

ISSN: 2630-0443 (Print)

ISSN: 2630-0451 (Online)

กองบรรณาธิการ
(ฝ่ายวิชาการ)
Editorial Board
(Academic)

รศ.ดร.ศุภศิลป์ มณีรัตน์
Suppasil Maneerat, Ph.D., Assoc. Prof.

ศ.ดร.วรรณมา ชูฤทธิ์
Wanna Choorit, Ph.D. Prof.

รศ.ดร.ระพี อุทเคอ
Rapee Utke, Ph.D., Assoc. Prof.

รศ.ดร.จิตติมา เจริญพานิช
Jittima Charoenpanich, Ph.D., Assoc. Prof.

รศ.ดร.รัมภา บุญสินสุข
Rumpa Boonsinsukh, Ph.D., Assoc. Prof.

รศ.ดร.นันทินต์ย์ วานิชชีวะ
Nantanit Wanichacheva, Ph.D., Assoc. Prof.

ผศ.ดร.สุพัฒน์ กู้เกียรติกุล
Supath Kookiattikoon, Ph.D., Asst. Prof.

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
Walailak University

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
Suranaree University of Technology

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University

มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani University

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจและแก้ไขบทความที่เสนอเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต
The Editorial Board claims a right to review and correct all articles submitted for publishing

บทความหรือข้อความความคิดเห็นใด ๆ ที่ปรากฏในวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต เป็นวรรณกรรมของผู้เขียนโดยเฉพาะ
คณะผู้จัดทำไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย และไม่ใช่ว่าความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยและคณะผู้จัดทำ / บรรณาธิการ

ติดต่อกองบรรณาธิการ

นางสาวอริษาภัทร์ มหาธนธีรโรจน์

กองบรรณาธิการวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต

เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200 E-mail: journals.unrn@gmail.com

โทรศัพท์ 053-942-476 โทรศัพท์ (มือถือ) 087-656-0160

พิมพ์ที่: เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
239 ถ.ห้วยแก้ว ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

บทบรรณาธิการ

สวัสดีครับ ท่านผู้อ่านทุกท่าน

วารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต ฉบับนี้เป็น ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 ประจำปี 2565 มีบทความวิจัยดี ๆ 10 เรื่อง ให้ทุกท่านได้อ่านกัน มีทั้งท่วงเที้ยว การเกษตร การศึกษา รวมถึง การวิจัยด้านนโยบายน้ำ และลดความขัดแย้งของชุมชน นักวิจัยได้เสนอผลหลากหลายมุมมอง นับว่าน่าจะเป็นประโยชน์ให้กับอีกหลายชุมชน ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

สำหรับผลการประเมินคุณภาพวารสารจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) ที่ประเมินให้วารสารนี้อยู่ในวารสารกลุ่ม 2 โดยให้เหตุผลว่า “วารสารนี้ไม่ได้ระบุสาขาวิชาของบทความที่รับพิจารณาที่ชัดเจนบนเว็บไซต์ของวารสาร” เหมือนกับปีที่ผ่านๆ มา ท่านผู้อ่านทุกท่านทราบดีว่าวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต ได้ระบุสาขาไว้ตั้งแต่ 3 ปีที่ผ่านมา แต่ปีที่แล้วได้ทำหนังสืออุทธรณ์ไปยัง TCI แต่ไม่ได้รับการตอบรับ และในปีนี้ได้ทำหนังสือชี้แจงผลการประเมิน ไปเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565 ได้รับคำตอบมาว่า สาขาของวารสาร คือ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นั้นเป็นขอบเขตที่กว้างเกินไป ต้องลงรายละเอียดให้ชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น ตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไป ทางวารสารจะระบุสาขาตามที่ TCI แนะนำ

ผมขอขอบคุณผู้วิจัย และทีมงาน ที่เชื่อมั่นและศรัทธาในวารสารฯ ได้ส่งผลงานวิจัยดี ๆ มาตีพิมพ์ในวารสารต่อไป

พบกันใหม่ฉบับหน้าครับ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สัญชัย จตุรสิทธา
บรรณาธิการวารสารการพัฒนารวมชนและคุณภาพชีวิต

แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2

Guidelines for Development of Competitive Business

Management of Trekking Tourism in 2 Upper Northern Provinces

ภูวนารถ ศรีทอง* ประกอบศิริ ภักดีพิณีจ วารัชต์ มัธยมบุรุษ และ พจน์พิตตา ศรีสมพงษ์
Phuwanat Srithong, Prakobsiri Pakdeepinit, Warach Mathayomburuth
and Phatpitta Sreesoompong*

สาขาการจัดการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จ. พะเยา 56000
Department of Tourism, School of Business and Communication Arts, University of Phayao,
Phayao 56000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: phuwanatsri7@gmail.com

(Received: March 23, 2022; Accepted: June 20, 2022)

Abstract: This research was a study on the development of the competitive business management of trekking tourism in 2 upper northern provinces. The objective was to study the situation and the development of the competitive business management of trekking tourism in the 2 upper northern provinces of Chiang Rai, Phayao, Phrae and Nan. This research was both qualitative and quantitative research. The researcher used purposive sampling method and the research participants including trekking tour operators, local community leaders, local government sectors, tourism association leaders, professional tourist guides and trekking tourists with more than 10 years of experience. The research tools used the research were in-depth interview, participant observation and focus group. The results showed that the potential of trekking tourism management in the upper northern provinces was at a low level. The study recommends that business strategies specifically for trekking tourism must be developed to create competitive tourism business.

Keywords: Trekking tourism management, upper northern region 2, competitive advantage Strategy

บทคัดย่อ: บทความวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถทางการแข่งขันของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และขีดความสามารถทางการแข่งขันการท่องเที่ยวของการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่และน่าน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า ผู้นำองค์กรท้องถิ่นหรือตัวแทน หน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวเดินป่าที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีขึ้นไป ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก/ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม/ การสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ขีดความสามารถการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 อยู่ในระดับต่ำ ต้องมีการจัดทำกลยุทธ์เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยการสร้างกลยุทธ์ความแตกต่างและกลยุทธ์มุ่งเน้นเฉพาะ

คำสำคัญ: การจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ขีดความสามารถทางการแข่งขัน กลยุทธ์การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน

คำนำ

จากสถานการณ์การท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน 2 ประกอบด้วยจังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่และน่าน พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าเป็นการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเพราะมีเส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ มีความได้เปรียบทางภูมิประเทศที่มีภูเขาที่สลับซับซ้อนและ ธรรมชาติที่สวยงาม ทั้งจากการศึกษาวิจัยของ Brockleman (1990) พบว่ารูปแบบการเดินป่าของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์จากการพัฒนาพื้นที่ห่างไกล โดยการส่งเสริมให้ชุมชนที่ดำรงชีพกับการล่าสัตว์ การเลี้ยงช้าง รวมถึงการทำอุตสาหกรรมป่าไม้ที่อยู่ในป่าตามภูมิภาคของประเทศไทย ด้วยการให้ทำหน้าที่ด้วยการเป็นลูกหาบ การทำอาหารและการนำทางให้แก่นักท่องเที่ยวเดินป่า รวมถึงการบริจาคเงินเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ กิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าดังกล่าวมาข้างต้น มักจะใช้ส่งเสริมในพื้นที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีศักยภาพสูง อย่างไรก็ตามการส่งเสริมกิจกรรมใด จำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบถึงความเป็นไปได้ ในการรองรับของพื้นที่และขีดจำกัดในการจัดการดูแลเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการกระทำกิจกรรมดังกล่าวตามมา Esichaikul and Chansawan (2017) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางธรรมชาติของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ยังมีปัญหาสะสมมาอย่างยาวนานที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ความไม่พร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ทักษะและองค์ความรู้ของบุคลากรท่องเที่ยว ขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งธรรมชาติ รวมถึงปัญหาการบริหารจัดการของภาครัฐและการบูรณาการเพื่อการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ความล้ำสมัยของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเดินป่าในพื้นที่ธรรมชาติบรรลุเจตนารมณ์

ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเหมาะสมกับประเทศไทย จึงต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางการปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องแนวทางการปฏิบัติที่ดีสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเชิงนิเวศของ Sangpikul (2010) ที่กำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินการจ้ดนำเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจ้ดนำเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ / การให้ความรู้และการเรียนรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องสภาพแวดล้อมธรรมชาติ / การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว / การคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว / การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว / นโยบายธุรกิจ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์และศักยภาพทางการแข่งขันทางการท่องเที่ยวของการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 และเสนอแนวทางการทำกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าเพื่อพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขัน ด้วยกลยุทธ์ด้านความแตกต่างและการมีส่วนร่วมของชุมชนกับกิจกรรมเดินป่า ให้เป็นแหล่งกระจายรายได้และการจ้างงาน ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชน มีทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพข้อเท็จจริง สู่เป้าหมายการเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพอย่างยั่งยืน ตามความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์และศักยภาพทางการแข่งขันทางการท่องเที่ยวของการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และ เชิง ปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสถานการณ์และศักยภาพทางการแข่งขันทางการท่องเที่ยวของการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 และเสนอ

แนวทางการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมกราคม 2564 - ธันวาคม 2564 โดยใช้วิธีเลือกศึกษาชุมชนธรรมชาติของแต่ละจังหวัดแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และประยุกต์ใช้หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเดินป่าของกรมการท่องเที่ยวได้แก่ ด้านพื้นที่ / ด้านการจัดการ/ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ/ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน/ ด้านบุคลากรและการบริการ และด้านมาตรฐานความปลอดภัย ในแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวเดินป่าประกอบด้วยบ้านห้วยชม จังหวัดเชียงราย, บ้านห้วยหม้อ จังหวัดพะเยา, บ้านแม่ลัว จังหวัดแพร่ และบ้านมณีพฤกษ์ จังหวัดน่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งประชากรออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้ 1) ภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวธรรมชาติเดินป่าและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 2) หน่วยงานของภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและมีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 และการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกรณี (Case Study Research) เช่นนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกนั้นจะต้องมีคุณสมบัติที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงลึกได้ต่อประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ ปรากฏการณ์ที่สนใจอย่างเข้มข้น ลุ่มลึก เห็นภาพพจน์ รวมทั้ง ครอบคลุมครบถ้วนทุกแง่มุม และสอดคล้องกับขอบเขตหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรงรวมทั้งสิ้น 30 คน โดยเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละจังหวัดและมีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเดินป่ามากกว่า 10 ปีขึ้นไป กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้นำองค์กรท้องถิ่นหรือตัวแทน, ผู้อำนวยการหรือ

ตัวแทนของหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและกีฬาประจำจังหวัด, หัวหน้าหรือตัวแทนหน่วยงานความมั่นคง และ หน่วยงานด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่, ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวธรรมชาติเดินป่าและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มัคคุเทศก์เดินป่าอาชีพและนักท่องเที่ยวเดินป่าที่มีประสบการณ์เดินป่าทั้งในและต่างประเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้คำถามแบบกึ่งมีโครงสร้าง ในประเด็นสถานการณ์การจัดการท่องเที่ยวเดินป่า และศักยภาพทางการแข่งขันการท่องเที่ยวเดินป่าในพื้นที่ท่องเที่ยวเดินป่าแต่ละจังหวัดผู้วิจัยศึกษาสภาพสถานการณ์และศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในพื้นที่โดยผู้วิจัยศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการพัฒนาหรือสกัดมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดผู้วิจัยได้นำข้อมูลทุติยภูมิ โดยตรวจสอบความสอดคล้องของโครงสร้างและเนื้อหาด้วยการตรวจสอบความตรงความเที่ยงตรง (Content Validity) และในการทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาผู้วิจัยที่สร้างขึ้นมานำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญการท่องเที่ยวเดินป่า 5 ท่าน โดยวิธี Item-Objective Congruence Index (IOC) รวมถึงการปฏิบัติงานภาคสนาม สังเกตทรัพยากรการท่องเที่ยว ความพร้อมต่างๆในการให้บริการ ผู้ศึกษาได้สกัดองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ได้ดังนี้คือ 1) ด้านพื้นที่ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ 4) ด้านการมีส่วนร่วมชุมชน 5) ด้านบุคลากรและการบริการ 6) ด้านมาตรฐานความปลอดภัย และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ในเวลาที่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการ เพื่อประเมินการปฏิบัติงาน ขั้นตอนและกระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวแบบเดินป่าและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

สำคัญและตัวแทนของชุมชนในพื้นที่เดินป่า การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดย 1) สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้นำองค์กรท้องถิ่น เพื่อทราบถึงนโยบายและแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเดินป่าที่ผ่านมา หัวหน้าส่วนราชการด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนภาคผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเดินป่า ตัวแทนกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ ในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า เพื่อให้ทราบปัญหาและอุปสรรค การแข่งขันธุรกิจท่องเที่ยวเดิน

ป่า 2) การลงพื้นที่สำรวจเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ประกอบการซักถามถึงประเด็นที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำมาบรรยายถึงลักษณะของข้อมูลที่เก็บมาได้ ทั้งรูปแบบของตารางข้อความ แผนภูมิและกราฟต่าง ๆ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นพื้นที่ รวมทั้งได้ลงพื้นที่สำรวจด้วยตนเองและได้แลกเปลี่ยนกับผู้ให้ข้อมูลทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างแท้จริง

Figure 1. In-Dept Interview with Forestry Department

Figure 2. Interview with Trekking Tourist from At Pare Province. Doi Nok, Pha Yao Province.

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นหลัก โดยจะเป็นการวิเคราะห์ที่ไปพร้อม ๆ กับการรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลไปจำแนกและตีความจากปัจจัยแวดล้อม และเปรียบเทียบข้อมูลกับปัจจัยของศักยภาพทางการแข่งขันเพื่อนำมาสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาสามารถอธิบายตามแนวความคิดการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน มีคฤหบดีเดินป่า และชุมชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในแต่ละจังหวัดและมีความรู้และประสบการณ์ท่องเที่ยวเดินป่ามากกว่า 10 ปีขึ้นไป จากการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้น้องค์กรท้องถิ่น ดัง Figure 1 กล่าวว่ารายได้ที่จากการท่องเที่ยวมากที่สุดได้แก่ เชียงราย , น่าน, แพร่ และ พะเยา ตามลำดับ ในขณะที่รายได้ของอุทยานแห่งชาติที่มากที่สุดได้แก่ น่าน รองลงมาได้แก่ พะเยา, แพร่ และเชียงราย เป็นที่น่าสนใจว่าจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าอุทยานแห่งชาติ (เตรียมการ) ยังไม่สามารถจัดเก็บรายได้ค่าบำรุงรักษาอุทยานได้ ตามระเบียบของพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ ทำให้รายได้บำรุงรักษาอุทยานแห่งชาติของจังหวัดเชียงรายมีน้อยที่สุด กลุ่มผู้ใช้บริการหลักคือนักท่องเที่ยวในประเทศที่เดินทางเข้าไปเที่ยวอุทยานแห่งชาติเพื่อกิจกรรมนันทนาการ ได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เล่นน้ำตกศึกษาเส้นทางธรรมชาติ เป็นกลุ่มครอบครัว ในขณะที่

ที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเดินป่า มีจำนวนน้อยโดยจากการให้ข้อมูลเพิ่มเติมของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวเดินป่า พบว่า ร้อยละ 50 จากตัวแทนบริษัทตัวแทนนำเที่ยว (Agent) และส่วนที่เหลือร้อยละ 50 เป็นการเข้าติดต่ออุทยานแห่งชาติด้วยตนเอง และจากการลงพื้นที่สำรวจเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์ ดัง Figure 2 ในส่วนของพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเดินป่าพบว่า นักท่องเที่ยวเดินป่าส่วนใหญ่เลือกเส้นทางเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 เพราะความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน นักท่องเที่ยวเดินป่าส่วนใหญ่เลือกมาท่องเที่ยวด้วยตัวเองมากที่สุด มีค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเดินป่า 3,001 – 5,000 บาท เป็นการใช้จ่ายในเรื่องอาหารและเครื่องดื่มมากที่สุด จากผลจากการศึกษาผู้วิจัยสามารถอธิบายสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนภาคเหนือตอนบน 2 (เชียงราย/พะเยา/ แพร่/น่าน) การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเดินป่าสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนเชียงราย พะเยา แพร่ น่าน นักท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 (เชียงราย/พะเยา/ แพร่/น่าน) ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวด้วยตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามจำนวนการใช้บริการบริษัทนำเที่ยว รองลงมาเป็นอันดับสอง มีการตัดสินใจการท่องเที่ยวเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่และส่งเสริมภาพลักษณ์ของตนมากกว่าเพื่อสร้างมิตรภาพ และการยอมรับในหมู่คณะ นักท่องเที่ยวเดินป่ามีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน มีแรงจูงใจในการท่องเที่ยวอยู่ในระดับที่สูง 2 ด้าน และ ระดับปานกลาง 4 ด้าน มากที่สุดในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนของแหล่งท่องเที่ยว และระดับปานกลางน้อยที่สุดคือ ด้านมาตรฐานความปลอดภัยจากข้อมูลที่ได้ผู้ศึกษาจึงนำมาวิเคราะห์ประเมิน

ศักยภาพพร้อมกับมาตรฐานการท่องเที่ยวเดินป่าตามองค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ซึ่งได้แก่ ด้านพื้นที่ / ด้านการจัดการ/ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ/ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน/

ด้านบุคลากรและการบริการ และด้านมาตรฐานความปลอดภัย และการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขัน ผลการศึกษาสามารถจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

Table 1 Competitive potential of trekking tourism in the upper northern provinces 2

Competitive Potential	Area	Management	Activities and Processes	Community Participation	Personnel and Service	safety standards
1. Threat of New Entrants	Low (2.06)	Low (2.04)			Low (2.22)	
2. Power of Suppliers		Medium (1.80)			Medium (2.00)	Low (2.83)
3. Bargaining Power of Customers	Low (2.26)	Medium (1.99)	Low (2.79)		Low (2.61)	Low (2.06)
4. Threats of Substitutes			Low (2.85)			
5. Industry Rivalry	Medium (1.98)	Medium (2.00)		Medium (1.90)	Medium (1.90)	
Results	Low (2.1)	Medium (1.95)	Low (2.82)	Medium (1.90)	Low (2.18)	Low (2.44)

จาก Table 1 สามารถอธิบายศักยภาพการแข่งขันของการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 จากทั้งจำนวนทั้ง 4 พื้นที่ มีผลการศึกษา ดังนี้

1.1 ด้านพื้นที่

ด้านพื้นที่ โดยภาพรวมศักยภาพของการแข่งขันทางธุรกิจอยู่ในระดับต่ำ (2.1) ดังนี้

การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ (2.06) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ เนื่องด้วยการทำธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า มีการเข้าถึงลูกค้าได้ง่ายและสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับนักท่องเที่ยวโดยตรง การสร้างความแตกต่างของสินค้าเช่น การจัดโปรแกรมเดินป่าที่มีความโดดเด่นในแต่ละพื้นที่เดินป่า ไม่มีต้นทุนของวัตถุดิบ ยกเว้นความสัมพันธ์ต่อชุมชนและสภาพแวดล้อมในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้จะ

เป็นอุปสรรคสำหรับผู้ประกอบการรายใหม่ที่คิดจะเข้ามาแข่งขันในตลาด

อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว (2.06) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ ด้วยเหตุผลที่ว่า นักท่องเที่ยวไม่สามารถจะต่อรองได้เช่น ราคาประสบการณ์ ปัญหาที่เคยใช้บริการในอดีต สินค้าทดแทนหาได้ง่ายและมีสิ่งรบกวนมากกว่า การบริการที่ไม่มีความแตกต่าง และเอกลักษณ์ที่ไม่เข้มแข็งชัดเจน โดยสรุปนักท่องเที่ยวจะไม่สามารถต่อรองได้มากนัก หากไม่มีข้อต่อรองที่แสดงให้ธุรกิจเห็นความสำคัญเพียงพอ เพราะธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าส่วนใหญ่ มีแนวทางปฏิบัติชัดเจนว่านักท่องเที่ยวไม่สามารถต่อรองได้

การแข่งขันในอุตสาหกรรม การแข่งขันในอุตสาหกรรม (1.98) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการ

แข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง ด้วยเหตุผลที่ว่า จากการที่ภาครัฐมีอำนาจในการจัดการพื้นที่เดินป่า ทำให้การแข่งขันในอุตสาหกรรมไม่มีความรุนแรงมาก อย่างไรก็ตามการทำการธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าที่มีผู้ประกอบการน้อยราย อาจเกิดการแข่งขันลูกค้าด้วยการตัดราคา (Red Ocean) เพื่อดึงลูกค้ามานั่นเอง

1.2 ด้านการจัดการ

ด้านการจัดการ โดยภาพรวมศักยภาพของการแข่งขันทางธุรกิจอยู่ในระดับปานกลาง (1.95) จากการเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ (2.04) อำนาจต่อรองของผู้ผลิต (1.80) อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว (1.99) และการแข่งขันในอุตสาหกรรม (2.00)

การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ (2.06) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากมีการลงทุนต่ำ ความเสี่ยงต่อการดำเนินธุรกิจไม่ต้องเสี่ยงต่อการดำเนินงานเพราะค่าใช้จ่ายในการจัดการที่มากที่สุดคือการจ้างบุคลากร (Manpower) อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการรายเล็กที่ทำธุรกิจในพื้นที่ อาจรวมทุนกับตัวแทนนำเที่ยว (Agent) เพื่อผลักดันให้ตลาดนั้นพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

อำนาจต่อรองของผู้ผลิต อำนาจต่อรองของผู้ผลิต (1.80) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการทำธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่านั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งในใช้พาหนะขนส่งนักท่องเที่ยว รวมทั้งบุคลากรผู้ชำนาญเส้นทางในการจัดการสัมภาระเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว จึงมีอำนาจต่อรองผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่า ทำให้ต่อรองได้ยากหรือไม่ได้เลย

อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว (1.99) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง ด้วยธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่ามีตลาดที่เป็นกลุ่มเฉพาะ การจัดทำเส้นทางเดินป่า การเสนอแพคเกจทัวร์เดินป่า

ที่ไม่แตกต่างและโดดเด่น อาจทำให้นักท่องเที่ยวเดินป่าไปหาหรือเปรียบเทียบราคาสินค้าจากผู้ประกอบการรายอื่นได้เช่นกัน

การแข่งขันในอุตสาหกรรม การแข่งขันในอุตสาหกรรม (2.00) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องด้วยการแข่งขันธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 มีตลาดนักท่องเที่ยวที่เติบโตมากยิ่งขึ้น หากแต่ถ้ามีผู้ประกอบการน้อยราย อีกทั้งนโยบายของภาครัฐที่กำหนดพื้นที่อุทยานแห่งชาติและพื้นที่ป่าสงวนส่งผลต่อการสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยวรวมทั้งคุณภาพของการให้บริการที่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเดินป่า ไม่มีการจัดการตามมาตรฐานการท่องเที่ยวเดินป่าเพราะไม่มีตัวเลือกที่ดีกว่า ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจน้อยลง

1.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

ด้านกิจกรรมและกระบวนการ โดยภาพรวมศักยภาพของการแข่งขันทางธุรกิจอยู่ในระดับต่ำ (2.82) ดังนี้

อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว (2.79) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ เนื่องด้วยกิจกรรมและกระบวนการ ที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจเฉพาะการเดินทาง การจัดกิจกรรมและกระบวนการจึงมีความแตกต่างต่อธุรกิจท่องเที่ยวทั่วไปเนื่องจากมีแนวทางปฏิบัติชัดเจนว่านักท่องเที่ยวไม่สามารถต่อรองได้

สินค้าทดแทน สินค้าทดแทน (2.85) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ ด้วยเหตุผลที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถที่จะประดิษฐ์ขึ้นมาได้ การท่องเที่ยวเดินป่าจึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ มีความดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เส้นทางเดินป่าที่มีความสันโดษ สภาพธรรมชาติ พืชพรรณและสัตว์ป่า ไม่มีสินค้าที่ทดแทนได้ จึงไม่ส่งผลให้เกิดการแรงผลักดันในอุตสาหกรรมมากนัก

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวม ศักยภาพของการแข่งขันทางธุรกิจอยู่ในระดับปานกลาง (1.90) ดังนี้

การแข่งขันในอุตสาหกรรม การแข่งขันในอุตสาหกรรม (2.85) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวเดิเนาในในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอน 2 ในแต่ละพื้นที่ นั้นมีชุมชนที่ดำรงชีพและดำเนินชีวิตประจำวันในพื้นที่ท่องเที่ยวเดิเนา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเดิเนา ต้องได้รับการให้ความรู้และแผนพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวเดิเนา ในพื้นที่ของชุมชน เนื่องจากชุมชนยังขาดความพร้อมพร้อมในด้านการพัฒนาบุคลากร การดูแลรักษาพยาบาลนักท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาการกระบวนการต้อนรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาการตลาดและการจัดการรายได้ ตลอดจนระยะเวลาในการจัดการท่องเที่ยวเดิเนาในพื้นที่

1.5 ด้านบุคลากรและการบริการ

ด้านบุคลากรและการบริการ โดยภาพรวม ศักยภาพของการแข่งขันทางธุรกิจอยู่ในระดับต่ำ (2.18) ดังนี้

การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ การเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ (2.22) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ ด้วยจำนวนบุคลากรในธุรกิจท่องเที่ยวเดิเนาไม่มากนัก โดยเฉลี่ยจำนวนบุคลากรที่ 3 – 5 คนต่อการจัดทริปเดิเนา 1 ครั้ง อีกทั้งความชำนาญและประสบการณ์ เป็นสิ่งสำคัญและอุปสรรคในการเข้ามาของคู่แข่งรายใหม่ การลงทุนในการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งแรงจูงใจให้เข้ามาทำงานและไม่เปลี่ยนงานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

อำนาจต่อรองของผู้ผลิต อำนาจต่อรองของผู้ผลิต (2.00) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง การจัดการท่องเที่ยว

เดิเนาในพื้นที่ของผู้ศึกษาพบว่า ระเบียบและข้อบังคับของอุทยานแห่งชาติในการควบคุมผู้นำเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยว เป็นอำนาจต่อรองผู้ผลิตที่ทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวเดิเนาต้องพร้อมมีกลยุทธ์ในการปรับตัว หากมีเหตุจำเป็นประกาศปิดการเข้าพื้นที่เดิเนา ที่ส่งผลต่อประสบการณ์ที่ไม่น่าจดจำของนักท่องเที่ยวเดิเนา

อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว (2.61) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเดิเนาต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและระเบียบในการเดิเนา ทำให้นักท่องเที่ยวที่ไม่มีทักษะเดิเนา ไม่มีอำนาจต่อรอง อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเดิเนาเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะ หากนักท่องเที่ยวที่มีทักษะเดิเนาและสภาพร่างกายที่สมบูรณ์ สามารถหาบริการทดแทนจากการใช้บริการอุทยานแห่งชาติด้วยตนเองได้

การแข่งขันในอุตสาหกรรม การแข่งขันในอุตสาหกรรม (1.90) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง โดยจากเป็นการแข่งขันในการสร้างความแตกต่างทั้งภาพลักษณ์ และทักษะของบุคลากร ถึงแม้ว่าธุรกิจส่วนใหญ่มักจะให้มัคคุเทศก์เดิเนาหรือนักสื่อความหมายธรรมชาติที่มีทักษะ ความรู้เฉพาะด้าน ในการให้บริการตามรูปแบบของตนเพื่อสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้น แต่ไม่ได้เป็นความแตกต่างจนเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จแต่อย่างใด

1.6 ด้านมาตรฐานความปลอดภัย

ด้านมาตรฐานความปลอดภัย โดยภาพรวม ศักยภาพของการแข่งขันทางธุรกิจอยู่ในระดับต่ำ (2.44) ดังนี้

อำนาจต่อรองของผู้ผลิต อำนาจต่อรองของผู้ผลิต (2.83) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากว่าการท่องเที่ยวเดิเนา มีความเสี่ยงในการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งการเดินทางตามเส้นทางบนภูเขาที่ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ทำให้ผู้ผลิตมีอำนาจในการต่อรอง

นักท่องเที่ยวที่จะบังคับใช้ข้อบังคับ กฎระเบียบ รวมทั้งการป้องกันเหตุฉุกเฉินระหว่างการเดินป่า ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินป่าได้มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นกัน

อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว อำนาจต่อรองของนักท่องเที่ยว (2.06) ส่งผลให้ระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับต่ำเนื่องจากว่าเมื่อนักท่องเที่ยวเดินป่าที่มีประสบการณ์สูง มาเดินป่าในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 2 จะเกิดกระแสนิยมในการเข้าศึกษาธรรมชาติ ทำให้หน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ เกิดการปรับปรุงดูแลเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งชุมชนเกิดการพัฒนาและแผนการดูแลความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชนอีกด้วย

วิจารณ์

การจัดการท่องเที่ยวเดินป่าส่วนใหญ่ทั้งด้านพื้นที่ ด้านบุคลากรและบริการ ด้านมาตรฐานและความปลอดภัย เป็นด้านที่มีผลขีดความสามารถทางการแข่งขันมากที่สุด แต่เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งของธุรกิจท่องเที่ยวเดินป่าในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีทรัพยากรธรรมชาติเหมือนกันทั้งในภาคเหนือตอนบน 1 รวมทั้งพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย แสดงให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 ควรมีการใช้กลยุทธ์เพื่อสร้างความแตกต่าง ต้องทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงคุณค่าและความแตกต่างที่ไม่มีในผู้ประกอบการรายอื่น เพื่อสร้างความภักดีกับสินค้าและบริการที่เกิดขึ้นซึ่งทำให้สามารถตั้งราคาได้ค่อนข้างสูงกว่า เนื่องจากไม่สามารถหาสินค้าและบริการแบบนี้ได้จากที่อื่น ซึ่งความแตกต่างที่ว่าจะต้องแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจึงจะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ เช่นเดียวกับ Esichaikul and Chansawan (2017) ศึกษาเรื่องการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักของภาครัฐ เอกชน ชุมชน และนักวิชาการจำนวน 85 คนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ 6 แห่งใน

ประเทศไทย ได้สรุปข้อเสนอแนะว่า แนวทางการจัดทำแผนแม่บทด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศไทย การบังคับใช้มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างจริงจัง การให้ความรู้และจัดสำนึกแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณแหล่งท่องเที่ยว และการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่นเดียวกับ Songsoonthornwong *et al.*, (2017) ศึกษาเรื่องการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย โดยมุ่งศึกษาถึงลักษณะและพฤติกรรมการท่องเที่ยวทั้งนักท่องเที่ยวไทยและต่างชาติ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ใช้เวลาในอุทยานฯ โดยทำกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรมคือ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ถ่ายรูปและบันทึกภาพและเสียง ในด้านความพึงพอใจและปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจพบว่า ปัจจัยด้านพื้นที่ ด้านการจัดการที่รับผิดชอบต่อสังคม ด้านบุคลากรและราคา เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการท่องเที่ยว อีกทั้งการจัดทำโครงการสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและการใช้บริการโปรแกรมสื่อความหมายทางธรรมชาติ ในอุทยานแห่งชาติภูกระดึงทราบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการให้ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอ รองลงมาคือการจัดการขยะ และความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ในด้านการได้รับความรู้และสื่อความหมายประเภทเส้นทางศึกษาธรรมชาติ พบว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เห็นควรปรับปรุงโปรแกรมสื่อความหมายให้เพียงพอและน่าสนใจ เพิ่มความชัดเจนของสื่อ ฉะนั้นการกำหนดกลยุทธ์การสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันของการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ด้วย กลยุทธ์การสร้าง ความแตกต่าง (Differentiation) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ความแตกต่างในด้านผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation)

การสร้าง ความแตกต่างด้านผลิตภัณฑ์ของ การจัดการท่องเที่ยวเดินป่า เป็นการแข่งขันที่ไม่ได้ใช้ เทคโนโลยีหรือเครื่องมือมากนัก กลยุทธ์จึงควรมุ่งเน้นมูลค่าและประสบการณ์ที่ปรากฏได้ชัดเจนแก่นักท่องเที่ยว การสร้างความหลากหลายของเส้นทางเดินป่าและกิจกรรม จากการสัมภาษณ์และร่วมปรึกษากับผู้ประกอบการและนักเดินป่าที่มีประสบการณ์ทั้งในและต่างประเทศ มีข้อเสนอว่า กิจกรรมท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 คือ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาการวิ่งเทรล (Trail Running) มีการประมาณว่าระหว่าง 25% ถึง 30% ของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของโลกนั้นเกี่ยวข้องกับ กีฬาและยังมีการคาดการณ์อัตราการเจริญเติบโต ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงกีฬานี้มีความเกี่ยวข้องกับหลาย ปัจจัย เช่น รูปแบบกิจกรรม ผู้เข้าร่วม และสถานที่ (Getz, 2008) ท้ายที่สุด ประโยชน์ที่ได้รับไม่เพียงมาจาก กิจกรรมกีฬาเท่านั้น แต่ยังมาพร้อมกับนักท่องเที่ยวด้วย โดยในการจัดการแข่งขันวิ่งเทรลนั้น นับว่าเป็นกระแสการ ท่องเที่ยวที่มีความดึงดูดให้นักท่องเที่ยวนั้นได้เรียนรู้ ต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ การเข้าถึงพื้นที่ธรรมชาติที่ กำหนดเส้นทางที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศให้น้อยที่สุด อีกทั้งเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ผู้คนในพื้นที่ที่มีการแข่งขันทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะเป็น การจำหน่ายสินค้า ของที่ระลึก การสร้างรายได้จากที่พักแบบโฮมสเตย์ของนักกีฬา เป็นการพัฒนาการ ตลาดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phusanapas (2020) เรื่องส่วน ประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของกิจกรรมงานวิ่งเทรล ว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมงานวิ่งเทรล มีความคิดเห็นถึงส่วน ประสมทางการตลาดโดยรวม ทั้ง 7 ปัจจัยอยู่ใน ระดับมากที่สุด สิ่งนี้เป็นสิ่งที่บอกลถึง การจัดการแข่งขันกีฬากลางแจ้งนั้นมีความท้าทาย ผู้คนมีความปรารถนาที่จะเล่นกีฬาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อการสัมผัสใกล้ชิดกับธรรมชาติเพื่อเติมเต็มไลฟ์สไตล์ที่ส่งผลต่อสุขภาพดีและค้นหาความบริสุทธิ์ของอากาศ

ซึ่งปัจจุบันองค์กรการจัดกีฬากำลังค้นหาสถานที่ใหม่ ๆ ที่ไม่เพียงแต่ดึงดูดนักกีฬา แต่ยังเพิ่มจำนวน ผู้ชมและผู้ติดตามด้วย ท้ายที่สุดวัตถุประสงค์ก็คือ เพื่อแสดง ให้เห็นถึงความยั่งยืนด้วยความพยายาม ร่วมกันและความปรารถนาที่ดีของผู้มีส่วนได้เสียใน ลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ต้องมีการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่มีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน มีคณะกรรมการที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการจากชุมชน เช่นเดียวกับ Jussapalo (2019) ศึกษาเรื่องศักยภาพในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของธุรกิจและชุมชนในพื้นที่ ลุ่มน้ำ ทะเลสาบสงขลา กล่าวว่า การท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวผ่านการ มีกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ สร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยว จะเป็น ประโยชน์ต่อชุมชน สร้างความสมดุลระหว่าง ทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรมและ คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

2) ความแตกต่างในด้านบริการ (Service Differentiation)

จากผลการศึกษาระดับศักยภาพทางการแข่งขันอยู่ในระดับปานกลาง โดยจากเป็นการแข่งขัน ในการสร้างความแตกต่างทั้งภาพลักษณ์ และทักษะ ของบุคลากร ถึงแม้ว่าธุรกิจส่วนใหญ่มักจะให้ มัคคุเทศก์เดินป่าหรือนักสื่อความหมายธรรมชาติที่มี ทักษะ ความรู้เฉพาะด้าน ในการให้บริการตาม รูปแบบของตนเพื่อสร้างความแตกต่างให้เกิดขึ้น แต่ ไม่ได้เป็นความแตกต่างจนเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จแต่ อย่างใด ในการสร้างความแตกต่างด้านบริการจึงควร เพิ่มขีดความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อ พัฒนาและส่งเสริมทักษะการสื่อสาร มีการอบรม ภาษาอย่างต่อเนื่อง สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรด้วยการ เพิ่มค่าตอบแทนเพิ่มเติมสำหรับมัคคุเทศก์ที่ สื่อสารได้มากกว่า 2 ภาษา ซึ่งจะเป็นการขยายตลาด นักท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ และสร้างความ เชื่อมั่นในการมาท่องเที่ยวเดินป่าของภาคเหนือ ตอนบน 2

3) ความแตกต่างในด้านบุคลากร (People Differentiation)

การท่องเที่ยวแบบเดินป่า สิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งคือ มาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งกลยุทธ์ที่จะสร้างความแตกต่างก็คือ การสร้างบุคลากรที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่แท้จริง (Specialist Trekker) ให้มีทักษะการกู้ชีพ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การป้องกันและช่วยเหลือกรณีนักท่องเที่ยวได้รับบาดเจ็บ หรือพลัดหลงระหว่างการเดินป่า ซึ่งทักษะที่แท้จริงเหล่านี้ต้องรับการอบรมอย่างถูกต้องจากหน่วยงานที่เชี่ยวชาญ ปัจจุบันในจังหวัดพะเยามีกลุ่มผู้ประกอบการที่มีทักษะท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่ประสบความสำเร็จสูง ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและภาคการศึกษาในการสร้างบุคลากรเหล่านี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการท่องเที่ยวแบบเดินป่าในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 กลยุทธ์ที่สร้างความแตกต่างด้านบุคลากรที่เชี่ยวชาญการเดินป่า คือการเพิ่มพูนมัคคุเทศก์เดินป่า จากสถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อต่อยอดและผลักดันให้ร่วมมือกับสถานประกอบการในการร่วมสอนทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นรวมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

4) ความแตกต่างในด้านภาพลักษณ์ (Image Differentiation)

การสร้างความแตกต่างที่ภาพลักษณ์ ต้องสร้างความแตกต่างระบบการจัดการท่องเที่ยวเดินป่า ที่มีคุณค่าและประสบการณ์ที่น่าจดจำแก่นักท่องเที่ยว โดยการสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวเดินป่าที่สื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงนัยสำคัญของกิจกรรมเดินป่า โดยจากผลการศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการอนุรักษ์ เป็นสิ่งสำคัญต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวจึงมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การยืดหยุ่น (Resilience) กิจกรรมการเดินป่าในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 เป็น

การฟื้นฟูจิตใจ โดยสร้างกระบวนการฟื้นตัวจากการเข้าป่าและใช้เวลาอยู่ธรรมชาติ ซึ่งองค์ประกอบของความสามารถในการฟื้นฟูจิตใจในภาวะวิกฤต Wagnild และ Young (1993 : 167-168) ได้แบ่งลักษณะความสามารถในการฟื้นฟูพลังใจในภาวะวิกฤตออกเป็น 5 องค์ประกอบดังนี้ 1. ความสงบทางใจ (Equanimity) การมีความสมดุลในจิตใจ 2. ความอดทนสาหัส (Perseverance) การที่มีความพยายามที่จะสู้กับปัญหาที่เกิดขึ้น 3. ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-reliance) การมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหา 4. การตระหนักถึงคุณค่าและความหมายในชีวิต (Meaningfulness) 5. การดำรงชีวิตโดยรู้ถึงการมีเส้นทางชีวิตของแต่ละฝ่าย ของใครของคนนั้น (Existential aloneness) ซึ่งผู้ประกอบการท่องเที่ยวเดินป่าแสดงความคิดเห็นว่าการเดินป่านั้นเป็นการสนับสนุนแนวคิดการฟื้นฟูจิตใจจากสภาพสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมที่มากขึ้น เป็นการลดความกดดันต่อตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันในการรับมือกับปัญหาเช่นกัน

4.2 การฟื้นฟู (Rehabilitation) จากแนวโน้มที่คนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญและใส่ใจต่อสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและระบบนิเวศที่มากขึ้นในปัจจุบัน กิจกรรมการเดินป่าที่เพิ่มเติมภาพลักษณ์ของการศึกษาธรรมชาติและร่วมฟื้นฟูป่าด้วยการปลูกต้นไม้ที่จำเป็นต่อระบบนิเวศในเส้นทางเดินป่าทั้ง 4 จังหวัด และการให้ชุมชนในพื้นที่เป็นตัวแทนผู้สื่อความหมายและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเดินป่าที่เข้าไปเยี่ยมชมเยือนในพื้นที่ จัดทำศูนย์การเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่จดจำแก่นักท่องเที่ยวเดินป่า ทำให้เกิดความประทับใจและกลับมาดูแลพื้นที่ธรรมชาติได้อย่างต่อเนื่อง

4.3 การคืนสภาพ (Recovery) จากพื้นที่เดินป่าที่ศึกษาพบว่า ปัญหาการรุกรานเขตป่าเพื่อการเกษตรกรรมของชุมชนบางส่วน เป็นสิ่งที่สร้างความ

ขัดแย้งให้ภาครัฐและชุมชนในพื้นที่ กลยุทธ์ที่จะสร้างความแตกต่างของในด้านภาพลักษณ์ คือการสร้างแนวทางการพัฒนาการอยู่ร่วมกันของชุมชนกับป่า ดังนั้น การลดความขัดแย้งและร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องมีการบริหารจัดการร่วมกัน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.4 การลดลง (Reduce) กลยุทธ์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันการจัดการท่องเที่ยวเดินป่าที่สามารถนำมาใช้คือ รอยเท้านิเวศน์ (Ecological Footprint) เป็นการวัดผลกระทบของกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ที่กระทบต่อระบบนิเวศน์ โดยคำนวณจากการบริโภคและปริมาณขยะที่เกิดขึ้น แล้วเทียบกับอัตราการฟื้นฟูระบบนิเวศน์

สรุป

การศึกษาครั้งนี้ ทำให้พบว่าการท่องเที่ยวเดินป่าในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 เป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว จากการนำทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นแรงดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม แนวทางการบังคับใช้กฎระเบียบกับชุมชนรอบพื้นที่ ภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องร่วมกันประสานงานและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนให้กับทั้งชุมชน ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เกิดการรับรู้ที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องกิจกรรมเดินป่า การดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการที่เน้นการกระจายผลประโยชน์กับชุมชน การสร้างบุคลากรมัคคุเทศก์เดินป่าที่มีความเชี่ยวชาญทั้งการบริการและความปลอดภัย การบูรณาการกับหน่วยงานที่เป็นผู้ดำเนินการอบรมมัคคุเทศก์และกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาในการกำหนดสมรรถนะ และมาตรฐานการให้บริการอย่างมืออาชีพ รวมทั้งแผนการส่งเสริมการตลาดของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมุ่งเน้นเจาะลูกค้า

เฉพาะกลุ่มที่นิยมธรรมชาติ และสร้างความร่วมมือกับผู้ประกอบการที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้การท่องเที่ยวแบบเดินป่าในภาคเหนือตอนบน 2 อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Bazan, G.1997.Review: Our ecological footprint: Reducing human impact on the earth. *Electronic Green Journal* 1(7), doi: 10.5070/G31710273.
- Brockelman, W. Y., and P. Dearden. 1990. The role of nature trekking in conservation: A case-study in Thailand. *Environmental Conservation*, 17(02), 141.
- Esichaikul, R and R. Chansawan. 2017. Development of ecotourism attraction standards in Thailand. *Dusit Thani College Journal* 11(Special Issue): 1-17.
- Getz, D. 2008. Event tourism: Definition, evolution, and research. *Tourism Management* 29(3): 403-428.
- Jussapalo, C. 2019. Assessment of community-based tourism management by ban tha hin area of songkha lake basin, sathing phra district, Songkhla province. *Journal of Community Development and Life Quality* 9(1) : 73-86. (in Thai)
- Sangpikul, A. 2010. Marketing ecotourism through the Internet: A case of ecotourism business in Thailand. *International Journal of Hospitality and Tourism Administration* 11 (2): 65-79.
- Somnil, P., K. Sihanu, N. Nilsang, and C. Chaimanee. 2020. The influence of

marketing mix on sports tourism promotion of the trail running events. Journal of Sports Science and Health 21(2), (May-August 2020). Faculty of Science, Udonthani Rajabhat University. (in Thai)

Songsoonthornwong, C., K. Trakansiriwanich and T. Rattanalapho. 2017. Marketing promotion for ecotourism in Thailand.

Electronic Journal of Open and Distance Innovation Learning 7(2): 103-117 (in Thai)

Wagnild, G. and H.Young. 1993. Development and psychometric evaluation of the resiliency scale. Journal of Nursing Measurement (1) :165-178. (in Thai)

การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม OTOP นวัตวิถีอย่างยั่งยืน
ของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท
Designing Cultural Heritage Tourism Trail on OTOP Nawatwithi
Sustainable Noen Kham Community,
Noen Kham Subdistrict, Noen Kham District, Chai Nat Province

อมรา ดอกไม้* และ ศิริพร อำไพลาภสุข²

Ammara Dokmai^{1} Siriporn Ampailapsuk²*

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา 13000
Faculty of Management Science, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University,
Phra Nakhon Si Ayutthaya 13000, Thailand

² คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต กรุงเทพมหานคร 10210
Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University, Bangkok 10210, Thailand

*Corresponding author: E-mail: ammara.d@aru.ac.th

(Received: June 8, 2022; Accepted: August 23, 2022)

Abstract: This research aimed 1) to study general background of the community in terms of physical, social and cultural aspects of Noen Kham community, 2) to study cultural heritage and local wisdom, and 3) to present a cultural tourism trail for bicycles. This research followed a qualitative research method by analyzing documents, group conversations, in-depth interviews and non-participatory observations. The research findings regarding that Noen Kham community showed there were 5 kinds of cultural heritage and local wisdom as follows: 1) handicrafts 2) food and nutrition 3) festivals and events 4) lifestyle, and 5) language. Therefore, the research designed a cultural heritage tourism trail for tourists to experience and learn about cultural heritage and local wisdom through activities of Lao Vieng community and named this tourism program “Travel in the Community and Experience the Charm of Lao Vieng”. The guidebook is useful and creates value for Noen Kham community as a cultural heritage tourism spot for Lao Vieng culture.

Keywords: Designing tourism trail, cultural heritage, OTOP Nawatwithi, Noen Kham community, Chai Nat province

บทคัดย่อ: การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม 2) เพื่อศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ 3) เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านเนินขามเป็นชุมชนลาวเวียงจันทน์มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สามารถจัดกลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ 5 ด้าน คือ 1) ด้านศิลปะหัตถกรรม 2) ด้านอาหารและโภชนาการ 3) ด้านเทศกาลและงานประเพณี 4) ด้านการใช้ชีวิต 5) ด้านภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ผู้วิจัยได้ออกแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม และทำการทดสอบเส้นทางร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมของชุมชนลาวเวียง ใช้ชื่อโปรแกรมท่องเที่ยวนี้ว่า ท่องเที่ยวชุมชน สัมผัสมนต์เสน่ห์ “ลาวเวียง” เพื่อให้

นักท่องเที่ยวได้ใช้คู่มือนี้ที่เป็นประโยชน์และสร้างคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านเนินขามในมิติของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมลาวเวียง

คำสำคัญ: การสร้างเส้นทางท่องเที่ยว มรดกวัฒนธรรม โอทอปนวัตวิถี ชุมชนบ้านเนินขาม จังหวัดชัยนาท

คำนำ

การท่องเที่ยวเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ในบางปีการเติบโตของการท่องเที่ยวนับเป็นครึ่งหนึ่งของอัตราการเติบโตของเศรษฐกิจ (Sirilapanan, 2020)

โครงการหมู่บ้าน/ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน โดยนำอัตลักษณ์ ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมาเป็นจุดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนจนก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชน

การใช้ชีวิต “ภายใต้สถานการณ์” ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในประเทศไทย เมื่อคนทั่วโลกต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิต กล่าวคือจำเป็นจะต้องฝึกการเว้นระยะห่างระหว่างสังคม (Sangsawangwatthana *et al.*, 2020) สำหรับภาคธุรกิจท่องเที่ยวจึงต้องปรับตัวจัดรูปแบบการท่องเที่ยววิถีใหม่ (next normal) เนื่องจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากสถานที่ที่ผู้คนนิยม จากเมืองหลักที่มีความหนาแน่นของกลุ่มนักท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนเป็นท่องเที่ยวตามเมืองรองหรือชุมชนมากขึ้น (Sirivejjabhandu, 2021) เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ และมีขนาดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เล็กลงไปด้วย นอกจากนี้นักท่องเที่ยวต้องการสถานที่ไม่วุ่นวาย มีความเป็นธรรมชาติ มีกิจกรรมที่ผ่อนคลาย ลดความเครียดและตอบสนองความต้องการทางกายใจ แหล่งท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่ให้ประสบการณ์ใหม่ ๆ หาไม่ได้จากชีวิตประจำวัน (Sriboonruang and Pimonsompong, 2021)

จังหวัดชัยนาทเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติและประวัติศาสตร์ที่มีความ

น่าสนใจ มีระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก (Teanthaworn, 2020) บ้านเนินขามเป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบภาคกลางที่ได้รับรางวัลจากการประกวดชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบ ประจำปี พ.ศ. 2561 มีลักษณะเด่นในเรื่องของความรู้ภูมิปัญญา มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย โดยมีการจัดการท่องเที่ยวโดยผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อศึกษาดูงานเป็นหมู่คณะ

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวพบว่า โครงการหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ต้องการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน แต่ยังคงขาดความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวขนาดเล็ก ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงอันเป็นจุดเด่นของชุมชนที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่ ปรับเปลี่ยนการรับจำนวนนักท่องเที่ยวจากกลุ่มขนาดใหญ่ ให้สามารถรับกลุ่มขนาดเล็กและมีเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมสำหรับท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง และได้กำหนดวัตถุประสงค์ในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม นอกจากนี้ศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม และนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยานในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน อีกทั้งมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนและเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชนบ้านเนินขาม

อุปกรณ์และวิธีการ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (focus group)

ระยะเวลาในการวิจัย

ดำเนินการวิจัยช่วงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ขอบเขตของพื้นที่ในการดำเนินการวิจัยคือชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้บริหารจัดการชุมชนบ้านเนินขาม ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านเนินขาม เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล เป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน ประกอบด้วยผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ผู้ประกอบการร้านจำหน่ายสินค้าที่ระลึกชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ได้แก่ ชาวบ้านประจำฐานกิจกรรม (บ้านห้าสาว บ้านโบราณร้อยปี โรงเรียนชวนา สป่าบ้านทุ่ง เย็บเสื้อจุมหม้อ) ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเนินขาม และหน่วยงานราชการกรมการพัฒนาชุมชนจังหวัดชัยนาท ส่วนเทคนิคการสนทนากลุ่ม จำนวน 5 ท่าน ส่วนการตรวจสอบข้อมูล ใช้วิธีแบบสามเส้า (triangulation) เพื่อให้ข้อมูลวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสมบูรณ์เพียงพอ ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบด้านข้อมูล การตรวจสอบด้านวิธีการ เก็บรวบรวมข้อมูล การทบทวนข้อมูล และใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์มากที่สุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชุดเดียวกับผู้ให้ข้อมูลทุกรายเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ ผลกระทบต่อชุมชนบ้านเนินขาม

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบของแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

2.2 สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการสังเคราะห์เอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการหาค่าความเที่ยงตรง นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อทำการตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยเลือกข้อที่มีค่า IOC (index of item objective congruence) มากกว่า 0.5 ส่วนข้อใดที่มีค่าน้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยต้องนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนั้นแล้วข้อคำถามทุกข้อต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจสอบ และเห็นว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บข้อมูลด้านเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1.1 การศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ เช่น เอกสารงานวิจัย บทความ หนังสือ แผนที่ เพื่อนำมาสรุปเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท

1.2 การเก็บข้อมูลเชิงลึก ผู้วิจัยทำการบันทึกเสียงการสนทนาด้วยเครื่องบันทึกเสียงในการ

สัมภาษณ์กับกลุ่มประชากรตัวอย่างในชุมชนบ้านเนินขาม ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนาแบบกลุ่ม โดยขออนุญาตบันทึกเสียงจากผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง และให้ความสำคัญเรื่องของการรักษาความลับของข้อมูลหลักประกอบการสัมภาษณ์ รวมทั้งจัดประเด็นสำคัญระหว่างการสัมภาษณ์และบันทึกภาพแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเนินขาม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

2. การออกแบบและทดลองเส้นทางท่องเที่ยว และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกด้วยเส้นทางที่สั้นที่สุดและเหมาะสมที่สุด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมของชุมชนบ้านเนินขาม โดยกลุ่มผู้เข้าทดลองเส้นทางท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนชุมชนบ้านเนินขาม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และนักท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ให้สัมภาษณ์มาเปรียบเทียบกับความเหมือนและความต่างของแต่ละท่าน และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบ และนำไปเชื่อมโยงข้อมูลที่มี และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะไม่ใช้ข้อมูลตัวเลขแต่จะเป็นข้อมูลเชิงพรรณนา และมีการอ้างอิงโดยตรงเกี่ยวกับที่มาของข้อมูล ดังนั้น ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ (interview research) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (document research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในประเด็นต่าง ๆ ในรูปแบบการพรรณานำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ผลการศึกษา

1. สภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

ชุมชนบ้านเนินขามเป็นที่ราบลุ่มและที่ราบสูงเชิงเขาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ในเขตส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร แบ่งเป็นพื้นที่ปลูกข้าว พื้นที่ปลูกพืชไร่ พื้นที่ปลูกอ้อย พื้นที่ป่าแดง เสื่อมโทรม และพื้นที่หมู่บ้าน ประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลเนินขามประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา รับจ้าง และทอผ้า

คนในชุมชนบ้านเนินขามเป็นชาติพันธุ์ลาวเวียง อพยพมาจากเวียงจันทน์ สปป. ลาว เมื่อสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ชาวลาวถูกกวาดต้อนมาเป็นจำนวนมาก และได้ตั้งรกรากกระจายอยู่ในหลายจังหวัดของภาคกลางและอีสานตามเส้นทางอพยพ ในอดีตชุมชนบ้านเนินขามได้ตั้งอยู่ที่บ้านโคกขาม จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อครอบครัวเริ่มขยาย การทำมาหากินเริ่มลำบากก็ได้อพยพมาเรื่อย ๆ จนมาอาศัยที่หัวตอก่อน จากนั้นเกิดเพลิงไหม้ในบริเวณนั้น จึงได้อพยพอีกครั้งมาที่ตำบลเนินขาม มีเรื่องเล่าว่าในอดีตมนุษย์จะเลือกแหล่งที่พักอาศัยบริเวณที่เป็นแหล่งน้ำ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์จึงได้เลือกตั้งชุมชนที่นี้และพื้นที่บริเวณนี้เพราะมีต้นมะขามเยอะ จึงเรียกชื่อบริเวณนี้ว่า “โคกขาม” แล้วชื่อเพี้ยนมาถึงปัจจุบัน จึงเรียกว่าเนินขาม ซึ่งมีประเพณี ชุดประจำถิ่น อาหารท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

ชุมชนบ้านเนินขามได้มีการก่อตั้งชมรมต้นกล้าลาวเวียงขึ้น โดยกิจกรรมในชมรมจะสอนให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาถิ่นลาวเวียง เรียนรู้การทำอาหารท้องถิ่น เพื่อเป็นวิทยากรในกิจกรรมของชุมชน สิ่งที่เกิดต่อเนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวคือ มีแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ขึ้น ส่งผลทำให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในกิจกรรมการฟื้นฟูวัฒนธรรมและการทอผ้าลาวเวียงมากยิ่งขึ้น โดยครูวันเพ็ญมีพื้นฐานการช่วยงานจากกลุ่มต้นกล้าลาว

เวียงอยู่แล้วและได้ตั้งชื่อชมรมนี้ว่า “ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเนินขาม” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 ชุมชนบ้านเนินขาม มีลักษณะเด่นในเรื่องของวัฒนธรรมลาวเวียง ที่มีลักษณะเด่นทางด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สามารถนำทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมมาเป็นจุดดึงดูดใจในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

2. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

จากการศึกษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขามแบ่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมออกได้ 5 ด้านคือ

1. ด้านศิลปหัตถกรรม ผ้าทอชุมชนบ้านเนินขามเกิดจากการทอผ้าพุ่ง เพื่อใส่ในชีวิตประจำวัน เป็นการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมการทอผ้าไหมและผ้าฝ้าย การย้อมสีผ้าจากธรรมชาติ และภูมิปัญญาในการทอผ้าจากบรรพบุรุษชาวลาวเวียงมากกว่า 150 ปี โดยส่งผ่านสีและลายผ้าที่คงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของลาวเวียง ได้แก่ ผ้ามัดหมี่ ผ้าขึ้นตีนจก ลายผ้าโบราณบนผืนผ้าสีดำและแดง โดยในปัจจุบันชุมชนบ้านเนินขามได้มีการคิดค้นลายช่อใบมะขามเป็นลายผ้าใหม่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนเนินขามได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการประยุกต์ใช้เส้นไหมสีสดสีเพื่อความทันสมัยเข้ากับยุคสมัยในปัจจุบันบนพื้นฐานมรดกวัฒนธรรมผ้าทอชาวลาวเวียงที่โดดเด่นในเรื่องความประณีตในการทอและการเย็บด้วยมือ เครื่องจักรสานมรดกภูมิปัญญาของชาวเนินขามที่สร้างสรรค์ เครื่องใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันจากวัสดุพื้นถิ่น ผ่านการ จัก สาน ถัก ได้แก่ ข้องตักปลา สุ่มไม้ไผ่สาน และการกองหญ้าแฝกเพื่อใช้ในการมุงหลังคาที่พักอาศัย

2. ด้านอาหารและโภชนาการ ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติด้านวัตถุดิบ

ผนวกกับมรดกภูมิปัญญาที่ชาวเนินขามได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จึงปรากฏเป็นเมนูอาหารของชาวลาวเวียงอันเป็นเมนูเอกลักษณ์ ได้แก่ แจ่วหม้อหรือแจ่วหมู เป็นอาหารประเภทน้ำพริกที่ชาวลาวนิยมทำกินในครัวเรือน ลักษณะคล้ายน้ำพริกอ่อนทางภาคเหนือแต่ไม่ใส่มะเขือเทศ

3. ด้านเทศกาลและงานประเพณี ชาวเนินขามมีปรัชญาในการดำเนินชีวิตที่ผสมผสาน ทั้งยึดหลักคำสั่งสอนตามพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้ทำความดี มีวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนและปฏิบัติตามความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ผีบรรพบุรุษ ทำให้ชุมชนบ้านเนินขามกลายเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมจึงมีเทศกาลและงานประเพณีที่มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะสะท้อนถึงความเชื่อ จิตวิญญาณ วิถีชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ จึงเกิดเป็นเทศกาลและงานประเพณีตามปฏิทินจันทรคติไทยได้ดังนี้ เดือนสองเทศกาลปิดทองหลวงพ่อบุญมาลี พระพุทธรูปเก่าแก่ของชุมชนเนินขาม เดือนสามเทศกาลงานบุญข้าวจี๋ ข้าวหลาม เดือนสี่ ประเพณีกินดอง (งานแต่งงานแบบชาวลาวเวียง) เดือนห้า ประเพณีสงกรานต์ ก่อกองทราย แต่งกายพื้นเมืองร่วมขบวนแห่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำชุมชน เดือนหก มี 2 ประเพณีคือ ประเพณีแห่นางแมวขอฝน โดยแห่จากป่าไปยังศาลนางเพี้ย และประเพณีทำบุญกลางบ้าน เป็นประเพณีที่มาจากคนในสมัยก่อนนั้นจะไปทำนา ซึ่งอยู่ไกลบ้านจึงเกิดประเพณีที่ขึ้น เพื่อปกป้องรักษาให้ปลอดภัย โดยแต่ละหมู่บ้านจะนิมนต์พระมาตอนเย็นที่กลางหมู่บ้านเพื่อมาสวดมนต์ ตอนเช้ามีการเลี้ยงอาหารและมีการปั้นหุ่นใส่กระทง เช่น มีจำนวนคนที่บ้าน หรือมีสัตว์จำนวนเท่าไรก็ปั้นมาใส่กระทง เป็นความเชื่อ เพื่อให้ปกป้องรักษาคนในบ้านและมีการหว่านทรายรอบหมู่บ้าน ลาวเวียงจะมีความเชื่อทั้งพุทธและไสยศาสตร์ผสมกัน เดือนแปด ประเพณีเข้าพรรษา เดือนสิบ เทศกาลสารทเดือนสิบของชาวลาวเวียง ร่วมกันกวนกระยาสารท แจกข้าวคาวหวาน ห่อไส้ใบตอง โดยมีพระภิกษุสงฆ์ตักถอยผีบรรพบุรุษมารับส่วนบุญส่วนกุศล เดือนสิบเอ็ด เทศกาลออก

พรรษา ตักบาตรเทโว ชาวบ้านร่วมกันแห่ข้าวพันก้อน ข้าวเหนียวสาคุ โดนปั้นก้อนข้าวในการบูชาคาถาพันในงานเทศกาลมหาชาติ และเดือนสิบสองประเพณีลอยกระทง นอกจากประเพณีที่เกี่ยวข้องกับงานเทศกาลแล้ว ชุมชนเนินขามยังมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตคือ การบายศรีสู่ขวัญ

4. ด้านการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตของชาวลาวเวียงเกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมเป็นหลัก จึงเกิดภูมิปัญญาที่สะท้อนถึงสังคมการเกษตร ได้แก่ การขุดบ่อน้ำในชุมชนเพื่อนำน้ำมาใช้ในการเกษตร การสร้างยุ้งข้าว และการดำข้าวเปลือก อีกทั้งยังได้รับการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาด้านดนตรีผ่านแคนเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวลาวเวียง รวมถึงการสร้างบ้านใต้ถุนสูงเพื่อสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ

5. ด้านภาษากลุ่มชาติพันธุ์ ภาษาลาวเวียงถึงแม้ว่าในปัจจุบันชุมชนเนินขามมีภาษากลางเป็นภาษาราชการ แต่ชุมชนบ้านเนินขามยังใช้ภาษาลาวเวียงเป็นภาษาสื่อสารกันในห้องถิ่นและมีการอนุรักษ์ภาษาถิ่นด้วยการสอนภาษาลาวเวียงแก่เยาวชนรุ่นใหม่ โดยภาษาลาวเวียงนี้ สำเนียงพูดคล้ายกับภาษาอีสาน แต่จะมีสำเนียงเหนือ เนื่องจากกลุ่มชาวลาวเวียงเคยตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดสุพรรณบุรี บริเวณเมืองอุทองมาก่อน แล้วอพยพมายังบริเวณชุมชนเนินขามในพื้นที่ปัจจุบัน ส่งผลให้มีการผสมผสานสำเนียงภาษาของชุมชนบ้านเนินขามมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

กล่าวสรุปได้ว่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนเนินขามมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวควรค่าแก่การรักษาไว้ โดยในปัจจุบันมีการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นผ่านโครงการก่อการดี เป็นการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ ได้แก่ กิจกรรมถ่ายทอดความรู้เรื่องอาหารถิ่น กิจกรรมรณรงค์การแต่งกายด้วยเสื้อจูปหม้อกับผ้าชิ้น กิจกรรมโรงเรียนชาวนาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาทางการเกษตร ทำนา ไร่้อย มั่นสำปะหลัง เป็นต้น

จากการสำรวจทรัพยากรการท่องเที่ยวและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ตามชุมชนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มาก สร้างประสบการณ์จากการลงมือทำผ่านกิจกรรมของชุมชนที่ออกแบบให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับชุมชนและสามารถท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ดังนี้

3. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยานในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

จากการศึกษาข้อมูลผู้วิจัยได้ร่วมทดลองเส้นทางในครั้งนี้ โดยเส้นทางเป็นแบบ 2 วัน 1 คืน โดยคำนึงถึงเส้นทางที่สั้นที่สุดและเหมาะสมที่สุด นอกจากนี้ได้สำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนบ้านเนินขามสามารถสรุปเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ 7 สถานที่ดังนี้

วันที่หนึ่ง พบกันที่จุดนัดพบ 1) วัดเนินขาม : สักการะหลวงพ่อบุทธมาลีศรีเนินขาม พระพุทธรูปสำคัญของชุมชนบ้านเนินขามที่ให้ความศรัทธา ณ วัดเนินขาม เพื่อความเป็นสิริมงคล และชมศาลาร้อยเสาเป็นศาลาที่สร้างมาคู่กับวัดเนินขาม ศาลาที่ใช้เสาท่อนเดียวยาวตลอดไม่มีการต่อ ไม่ใช้ตะปูหรือน็อต มีเสา 93 ต้น ใช้การเข้าไม้แบบโบราณ จากนั้นนักท่องเที่ยวรับจักรยานเพื่อปั่นไปยัง 2) บ้านโบราณร้อยปี : เป็นบ้านโบราณของชุมชนบ้านเนินขามที่ยังหลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้ชม เป็นบ้านใต้ถุนสูงเป็นสถานที่ทำกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวได้ทำ “ขนมเกีย” นอกจากนี้บริเวณรอบ ๆ บ้านปลูกด้วยผักสวนครัว ผลไม้ ไร่รับประทานตลอดปี บนบ้านโบราณร้อยปีจะมีรูปภาพติดฝาผนังที่สามารถบอกเรื่องราว

ในอดีตของชุมชนบ้านเนินขามได้เป็นอย่างดี และระดับผนังด้วยงอบ กระบุง ที่ตกแต่งอยู่บนฝาผนังไว้เป็นจุดถ่ายรูปให้กับนักท่องเที่ยว พร้อมร่วมทำกิจกรรม “แจ่วหม้อ” อาหารพื้นถิ่นของชาวลาวเวียง เพื่อเป็นอาหารกลางวันสำหรับนักท่องเที่ยว หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเรียบร้อยแล้ว นักท่องเที่ยวจะปั่นจักรยานไป 3) ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอลาวเวียง : ชมผ้าทอลายช่อโสมขาม ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนลิขสิทธิ์อันเป็นลายเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนบ้านเนินขาม เรียนรู้การเย็บเสื้อจุ่มหม้อที่เกิดจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาพื้นถิ่นโบราณ และเรียนรู้วิธีการเย็บย៉ามน้อยที่มีเอกลักษณ์การเย็บเฉพาะของลาวเวียง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้นำกลับไปเป็นของที่ระลึก และปั่นจักรยานไปยัง 4) ศูนย์การเรียนรู้การเกษตร/ โรงเรียนชาวนา : เรียนรู้กรรมวิธีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าว พร้อมชมการสาธิตและร่วมทดลองการนำข้าวใส่บรรจุภัณฑ์ เพื่อการจำหน่ายเป็นสินค้าของชุมชน ชมศูนย์การเรียนรู้การเกษตรและถ่ายรูปกับบรรยากาศท้องนา กับสะพานไม้ที่ทอดยาวลงสู่พื้นนาพร้อมผ่อนคลายความเมื่อยล้าด้วยการทำกิจกรรมสปามือ-เท้า ด้วยสมุนไพรที่หาได้ในชุมชนเมื่อถึงเวลาพลบค่ำ นักท่องเที่ยวได้เข้าพัก ณ 5) โฮมสเตย์ชุมชนบ้านเนินขาม : เป็นบ้านของสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ และรับประทานอาหารเย็นหรือที่เรียกใน

ภาษาลาวว่า “พาแลง” พร้อมชมการแสดงดนตรี และพอรำพื้นบ้าน รับประทานอาหารเย็น พร้อมพักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง ตักบาตรบริเวณด้านหน้าโฮมสเตย์ รับประทานอาหารเช้า ณ โฮมสเตย์ เราจะเริ่มปั่นจักรยานสัมผัสบรรยากาศยามเช้าไปยัง 6) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ : เป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่เคยเหือดแห้งเป็นบ่อน้ำที่หล่อเลี้ยงคนทั้งชุมชน และชุมชนใกล้เคียง คนที่นี่เรียกว่า “ถ่ง” เป็นบ่อน้ำแร่ น้ำมีสีฟ้า ใสมาดังแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ต่อมาได้ชักชวนชาวบ้านไปขุดเพิ่ม ซึ่งชาวนเนินขามเรียกว่า “แก้วสามประการ” จะฤดูไหนน้ำก็ไม่แห้ง แต่อาจมีน้ำไหลเข้าบ้างแต่มีน้ำใช้ตลอดปี สา่ง คือบ่อ ถ่ง คือกลางทุ่ง (มาจากภาษาลาว) แปลรวม ๆ คือ บ่อน้ำกลางทุ่ง จากนั้นเดินทางต่อไปยัง 7) บ้าน 5 สาว : ชมการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวลาวเวียง ว่าทำไม 5 สาวจึงมีอายุยืนยาวจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งบ้านสาวโสด 5 สาว เป็นบ้านดั้งเดิมมีขัวโบราณได้รับการอนุรักษ์ไว้ ร่วมกิจกรรมดำข้าวเรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาบ้านเนินขาม และปั่นจักรยานไปยังโฮมสเตย์ เพื่อเช็คเอาท์ และปั่นจักรยานไปยังจุดนัดพบวัดเนินขาม เพื่อเดินทางกลับ

ดังนั้นผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเนินขามได้ ดัง Figure 1

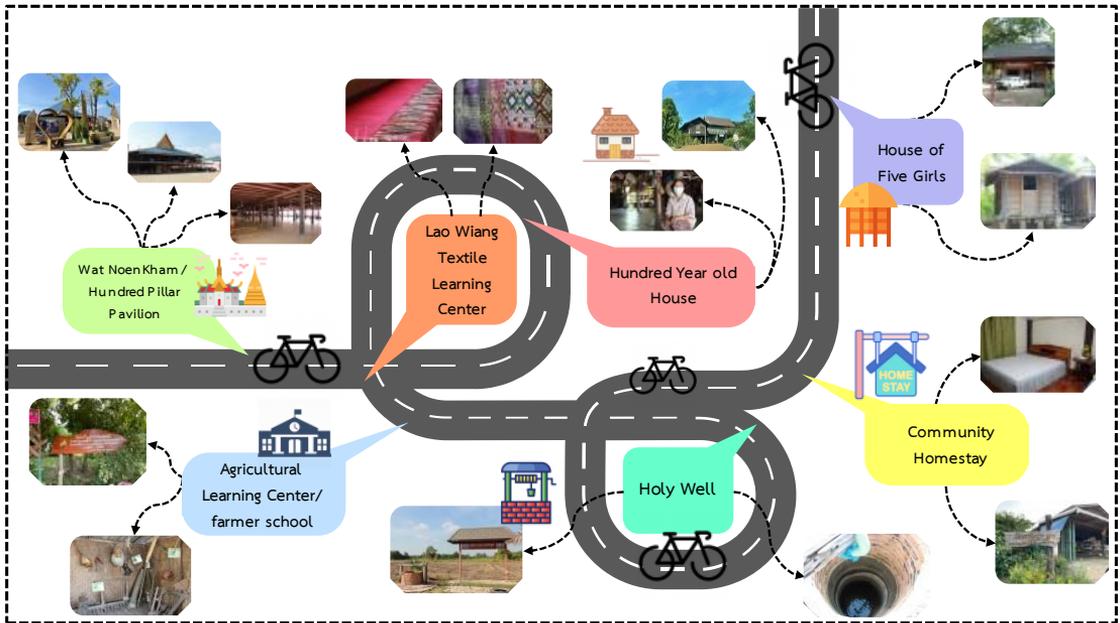

Figure 1. A Creative cultural heritage tourism trail

ผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท โดยใช้ชื่อว่า ท่องเที่ยวชุมชน สัมผัสมนต์เสน่ห์ “ลาวเวียง” และได้ดำเนินการคัดเลือกผู้ที่สามารถให้ข้อมูลและมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างดี และเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนบ้านเนินขาม อีกทั้งผู้วิจัยได้ร่วมทดลองเส้นทางในครั้งนี้ด้วยเส้นทางที่สั้นที่สุดและเหมาะสมที่สุด เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับสถานประกอบการที่พักโฮมสเตย์และชุมชนได้อย่างทั่วถึง

วิจารณ์

ผลการจากงานวิจัยเรื่อง การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม OTOP นวัตวิถีอย่างยั่งยืนของชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท สามารถวิจารณ์ได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอนีนขาม จังหวัดชัยนาท สอดคล้องกับ Anusuren and Lowatcharin (2019) ได้กล่าวว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ภายใต้โครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีผลสัมฤทธิ์ในบางพื้นที่ อันเนื่องมาจากศักยภาพในแต่ละพื้นที่มีไม่เท่ากัน แต่ในภาพรวมทั้ง 4 หมู่บ้าน มีการสร้างอาชีพและเกิดรายได้ให้กับคนในชุมชน ด้วยทรัพยากรทั่วไปด้านกายภาพของชุมชนบ้านเนินขาม จึงก่อให้เกิดเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

2. มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท เป็นต้นทุนสำคัญในการดำเนินการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านเนินขาม ซึ่งสอดคล้องกับ Siricharoen and Sriplang (2017) กล่าวคือจากการออกแบบและทดลองเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทหล่ม “เที่ยวไทหล่ม เมืองสงบ มากเสน่ห์” สามารถแบ่งองค์ประกอบที่สำคัญได้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านชาติพันธุ์ 2) ด้านประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน และโบราณวัตถุ 3) ด้านสถาปัตยกรรม 4) ด้านประเพณี วัฒนธรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน 5) ด้านวิถีชีวิต และ 6) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยถือได้ว่าต้นทุนทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในชุมชนต่าง ๆ ได้

3. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยจักรยานในชุมชนบ้านเนินขาม ตำบลเนินขาม อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท จากการศึกษาข้อมูลและสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนบ้านเนินขามทั้งในเรื่องของภาษาลาวเวียง อาหารพื้นถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสชุมชนบ้านเนินขาม โดยใช้ชื่อโปรแกรมท่องเที่ยวนี้ว่า ท่องเที่ยวชุมชน สัมผัสเสน่ห์ “ลาวเวียง” ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prakobkit (2021) กล่าวคือ ได้นำลักษณะวิถีของการดำเนินชีวิตและการผลิตผลงานสร้างสรรค์ที่มีอัตลักษณ์ มีความโดดเด่นจากผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็รูปแบบการท่องเที่ยว ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ออกแบบสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 7 สถานที่ คือ 1) วัดเนินขาม/ ศาลาร้อยเสา 2) บ้านโบราณร้อยปี 3) ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอลาวเวียง 4) ศูนย์การเรียนรู้การเกษตร/ โรงเรียนชานา 5) โฮมสเตย์ชุมชนบ้านเนินขาม 6) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และ 7) บ้าน 5 สาว

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านเนินขามมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว นำไปสู่ปัจจัยที่

สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนชีวิตวิถีถัดไป (Next Normal) ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Susaraporn and Ariya (2021) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกการเดินทางท่องเที่ยวไทยแบบปกติใหม่ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญต่อระยะเวลาในการเดินทาง กิจกรรมที่น่าสนใจ รวมถึงความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย

สรุป

จากผลการศึกษาการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม ผู้วิจัย พบว่า ชุมชนบ้านเนินขามมีศักยภาพทางมรดกวัฒนธรรมลาวเวียงที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน โดยสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวสามารถใช้เส้นทางจักรยานท่องเที่ยวชุมชน ไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้ตามอัธยาศัยและเข้าถึงได้ง่าย มีสถานที่ท่องเที่ยวจัดไว้เยี่ยมชม 7 สถานที่ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาสัมผัสการท่องเที่ยววิถีใหม่ และต้องการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้โปรแกรมนี้เป็นประโยชน์และสร้างคุณค่าแก่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านเนินขามในมิติของการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมลาวเวียง และสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนผ่านธุรกิจท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- Anusuren, N. and G. Lowatcharin. 2019. An assessment of OTOP Nawatwithi community based tourism under the Thai Niyom Yangyuen Program in Khon Kaen province. Journal of Buddhist Education and Research 5(2): 205-221. (in Thai)
- Prakobkit, P. 2021. Model of cultural tourism based on local wisdom in Khlong

- Thepha basin, Songkhla province. *Journal of Community Development and Life Quality* 9(1): 87 – 96. (in Thai)
- Sangsawangwatthana. T., Nidchchanun. S. and Bodeerat. C. (2020). "New Normal" A new way of life and adaptation of Thai people after Covid-19 : Work Education and Business. *Journal of Local Governance and Innovation*: 4(3) : 371-386. (in Thai)
- Siricharoen, T. and N. Sriplang. 2017. The designing of cultural-based tourism route of Thai-Lom lifestyles “Thai Lom – a quiet and charming town”. PP.472-480. In: *Proceedings of the 4th Phetchabun Rajabhat University National Conference*. Phetchabun Rajabhat University, Phetchabun. (in Thai)
- Sirilapanan, S. 2020. Effectiveness of driving the tourism attractions strategy according to the Thai-way-of-life identity. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University* 7(2): 1-13. (in Thai)
- Srivejjabhandu, A. 2021. Community-based tourism in new normal way during the COVID-19 crisis: A case of Nong Ha community, Huai Thap Than district, Sisaket province. *Humanities and Social Sciences Journal*, Ubon Ratchathani Rajabhat University 12(1): 58-75. (in Thai)
- Sriboonruang, P. and C. Pimonsompong. 2021. The development of high value tourist destination for high value tourists in Thailand. *Journal of Southern Technology* 14(1): 1-13. (in Thai)
- Tangtenglam, S. and Pongpanich, A. 2021. Factors Affecting the Selection of New normal Thai Travel. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*. 4(1) January-April 2021: 12-24. (in Thai)
- Teanthaworn, Y. 2020. Community Participation and Development of Historical Site in Sankaburi District, Chainat Province. *Humanities and Social Sciences Journal*, Ubon Ratchathani Rajabhat University 12(2): 293-308. (in Thai)
-

การดำเนินงานและการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวภายใต้
แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ
ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

Operation and Value Added Creation in Tourism Under Circular
Economy of Phu Pha Phe Tourism Organic Farming Community
Enterprise Group, Nong Bua Subdistrict, Mueang District,
Nong Bua Lam Phu Province

วัฒน์จิรัชย์ เวชชนินนาท^{1*} อัจฉริยา สุริยา² ชารีนัญญ์ วุฒิเบญจรงค์³ และ โศภิตา บุญจำนง⁴
*Watchirachai Wetchaninnart¹, Atchariya Suriya²,
Chareenat Wutthibenjaratsamee³ and Sopida Boonchumng⁴*

¹สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จ. อุดรธานี 41000

¹Department of Marketing, Faculty of Management Science, Udon Thani Rajabhat University,
Udon Thani, 41000, Thailand

²สาขาอาหารและบริการ คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จ. อุดรธานี 41000

²Department of Food and Services, Faculty of Technology, Udon Thani Rajabhat University,
Udon Thani, 41000, Thailand

³สาขาศิลปกรรม พื้นถิ่น สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จ. อุดรธานี 41000

³Department of Local Art Isan, Office of General Education, Udon Thani Rajabhat University,
Udon Thani, 41000, Thailand

⁴สาขาวิชาการภาษาอังกฤษธุรกิจ (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จ. อุดรธานี 41000

⁴Department of Business English (International Program), Faculty of Humanities and Social Sciences, Udonthani
Rajabhat University, Udon Thani, 41000, Thailand

*Corresponding author: E-mail: wetchaninnart@gmail.com

(Received: May 10, 2022; Accepted: August 8, 2022)

Abstract: The research on value added creation in tourism under the circular economy of Phu Pha Phe tourism organic farming community enterprise group, Nong Bua subdistrict, Muang district, Nong Bua Lam Phu province aimed to study the operation and create value added in tourism of Phu Pha Phe tourism organic farming community enterprise group. Purposive sampling method was used to select 30 village headmen, chairmen, vice-chairmen and members of Phu Pha Phe tourism organic farming community enterprise group. The tools used include the interviews, focus group and training workshop. The results found Phu Pha Phe tourism organic farming community enterprise group had the potential in tourism; interesting tourism activities and their agricultural products could be supplied to tourists throughout the year. Normally, there were oversupplies of agricultural products that often got spoiled. Members of community enterprise jointly created tourism value added projects according to the concept of circular economy, which involved

seasonal fruit processing projects to improve the value of products and help members obtain more income distribution.

Keywords: Value added creation, tourism, circular economy

บทคัดย่อ: งานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธาน รองประธาน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย และการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพทางการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในชุมชน มีผลิตผลทางการเกษตรสำหรับจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี แต่ประสบปัญหาเรื่องปริมาณผลิตผลทางการเกษตร ล้นตลาด ผลิตผลทางการเกษตรเน่าเสียเป็นจำนวนมาก สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมกันสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนได้ โครงการที่จะพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ โครงการแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ช่วยให้สมาชิกมีรายได้จากการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์มากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การสร้างมูลค่าเพิ่ม การท่องเที่ยว เศรษฐกิจหมุนเวียน

คำนำ

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลให้กิจกรรมกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั่วโลกหยุดตัวลง อย่างฉับพลัน ผลกระทบของวิกฤตโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา Covid-19 ต่อภาคเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมรุนแรงและรวดเร็ว IMF คาดการณ์ว่าเศรษฐกิจโลกโดยรวมจะลด 3% ในปี พ.ศ. 2563 โดยเป็นการปรับลดการคาดการณ์จากก่อนหน้านี้ถึง 6.3 จุด จากรายงานการเดินทางของนักท่องเที่ยวพบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางระหว่างประเทศ ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 เป็นศูนย์ (Thurapan, 2020) ส่งผลให้ประชาชนทั่วโลกประสบปัญหาในต่าง ๆ เศรษฐกิจประเทศต่าง ๆ ถดถอย โดยเฉพาะประเทศที่พึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้กำหนดยุทธศาสตร์การฟื้นฟูการท่องเที่ยว โดยการให้ความสำคัญกับการกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ สร้างความเชื่อมั่นของผู้บริโภคนักท่องเที่ยวเกิดการใช้จ่ายจากการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเพิ่มมากขึ้น (Wapakeaw and Yupas, 2021) แต่การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในอดีตที่เน้นจำนวนนักท่องเที่ยว

จำนวนมาก กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ ซึ่งส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมเสียหายเป็นอย่างมาก

โมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG model) มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่าและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม อันจะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคม (Chiemsomboonlert and Chienwattana sook, 2022) โมเดลเศรษฐกิจใหม่ ประกอบไปด้วยแนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ 1) เศรษฐกิจชีวภาพ (bio economy) คือ รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า และ เศรษฐกิจหมุนเวียน (circular economy) หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด และ 2) เศรษฐกิจสีเขียว (green economy) เป็นรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุล ซึ่งเป็นรูปแบบการพัฒนา

เศรษฐกิจที่นำไปสู่ความยั่งยืน (National Science and Technology Development Agency, 2022) โดยงานวิจัยเรื่องนี้จะมุ่งเน้นการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในเป็นเศรษฐกิจหมุนเวียนและกลุ่มเป้าหมายหลักคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งมีช่องว่างในการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวกระจุกตัวในเมืองใหญ่ ความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ของเมืองรองไม่ได้ถูกนำเสนอ โดยจะใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยจะเน้นเรื่องการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การแปรสภาพเพื่อกลับมาใช้ใหม่ และการออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดของเสียน้อยที่สุด (Naksomsong, 2020; Singthongchai, 2022) แหล่งท่องเที่ยวบ้าน ภูผาเพ ตั้งอยู่ที่บ้านภูพานทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู เป็นหมู่บ้านที่แยกออกมาจากบ้านภูพานน้อย ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ เช่น วิสาหกิจชุมชนปุ๋ยเกษตรอินทรีย์ มีการปลูกพืช ผัก และเมล็ดพันธ์ที่มาของรายได้ให้กับคนในชุมชน ชาวบ้านจึงรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพขึ้น ภายในแหล่งท่องเที่ยว มีกิจกรรมที่สำคัญสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมากลุ่มวิสาหกิจประสบนักท่องเที่ยวลดลง อันเป็นผลจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา อีกทั้งประสบปัญหาด้านการตลาด สินค้าที่ระลึกไม่ตรงความต้องการของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรที่ปลูกไว้จัดจำหน่ายเหลือในปริมาณมาก

จากความสำคัญและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัด

หนองบัวลำภู มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู และ 2) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการศึกษาจะช่วยแก้ไขการดำเนินงานด้านการตลาด มีสินค้าที่ระลึกที่มีเอกลักษณ์ ช่วยลดปัญหาการเน่าเสียของผลผลิตทางการเกษตร ช่วยเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวให้กับแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีรายได้ที่มากขึ้นและเกิดความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตชุมชนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การศึกษาเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2564 ถึงวันที่ 10 พฤษภาคม 2565 มีวิธีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภูเน้นกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เป็นการศึกษาทั้งหมดของประชากร ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ประธาน รองประธาน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ จำนวน 30 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 15 ข้อ เพื่อหาข้อมูลภาพรวมการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาแพ ใช้สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ประธาน รองประธาน และสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาแพ

2. การประชุมกลุ่มย่อย เพื่อหาแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาแพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนเอกสารเชิงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน และการเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้นำในชุมชน ประธาน รองประธาน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนครอบครัวข้อมูลภาพรวมการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้นำในชุมชน ประธาน รองประธาน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การอบรมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้นำในชุมชน ประธาน รองประธาน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ใช้วิธีศึกษาเอกสารวิชาการและรายงานงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน การเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวร่วมกับกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการจัดประชุมกลุ่มย่อย ด้านวิธีการเก็บข้อมูล โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อยืนยันผลการวิจัยที่ถูกต้อง

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาแพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

แหล่งท่องเที่ยวภูผาแพ ตั้งอยู่ที่บ้านภูพานทอง ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ระยะห่างจากตัวอำเภอเมืองประมาณ 15 กิโลเมตร ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพดั้งเดิมคือเกษตรกรรมและหาของป่า ด้วยสภาพภูมิประเทศที่ตั้งของชุมชนอยู่ติดกับเทือกเขาภูพาน มีอากาศเย็นตลอดทั้งปี เหมาะแก่การจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงได้รวมกลุ่มตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาแพ ร่วมมือกันรวมทุนภายในกลุ่มสมาชิก สร้างโฮมสเตย์เพื่อเป็นที่พักให้นักท่องเที่ยวและสร้างสวนออร์แกนิกปลูกเมล็ดองุ่นกลุ่มสมาชิกแหล่งท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยว ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน เมื่อนักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวหรือพักผ่อนที่ชุมชนภูผาแพ ทำให้ชาวบ้านและเกษตรกรได้จำหน่ายสินค้าของตัวเอง สร้างทั้งรายได้ให้กับชุมชน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนได้แก่ประธานวิสาหกิจชุมชนภูผาแพและคนในชุมชน มีสิ่งดึงดูดใจและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้แก่ธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว บรรยากาศที่สงบเหมาะแก่การพักผ่อน ดัง Figure 1 กิจกรรมขึ้นภูชมพระอาทิตย์ กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม เช่น เก็บผลไม้ หรือทำเครื่องดื่มชาของทางชุมชน ดัง Figure 2 อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญใกล้เคียง ได้แก่ ภูพานน้อย พระพุทธชยันตี อุทยานบัวบาน น้ำตกเผาไต้ พิพิธภัณฑน์ไดโนเสาร์และวัดถ้ำกลองเพล ภายในแหล่งท่องเที่ยว มีความพร้อมในการให้บริการ ได้แก่ ด้านความปลอดภัยในการตั้งแคมป์ มีการจัดเวรยามคอยดูแลรักษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวใช้การสื่อสารออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ก และไลน์ในการให้ข้อมูลติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว มีร้านค้าที่จำหน่ายสินค้าที่ระลึกไว้คอยบริการแก่

นักท่องเที่ยว คนในชุมชนมีทัศนคติของที่มีต่อการ
จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีความคิดว่าการจัด
กิจกรรมการท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนมีความเจริญขึ้น
เป็นที่รู้จักมากขึ้น ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวก็

คาดหวังให้นักท่องเที่ยวประทับใจและกลับมาซ้ำ
ชุมชนยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยวที่
ชุมชน ทั้งนี้ คนในชุมชนก็มีความพร้อมเพรียงและให้
ความร่วมมือเป็นอย่างดี

Figure 1. The physical evidence inside the tourist attraction

Figure 2. Agricultural products of community enterprises

2. การสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ร่วมกันประชุมโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกที่ร่วมการอภิปราย แลกเปลี่ยน รับประทานอาหาร คือ หากต้องการลดความเสียหายของผลผลิต ที่ไม่สามารถจัดจำหน่ายทัน ควรแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อยืดอายุให้ยาวนานมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ อีกทางหนึ่ง และเสนอแนวทางการพัฒนาร่วมกัน ได้แก่ โครงการแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ จัดกิจกรรมในวันที่ 4 พฤษภาคม 2565 เวลา 08.00-17.00 น. ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 30 คน โดยใช้วัตถุดิบคือผลไม้ตามฤดูกาลที่กลุ่มสมาชิกจัดจำหน่ายไม่หมดเพื่อนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าหรือที่เรียกว่า “กัมมี่” โดยผลไม้ที่ใช้ในการอบรมได้แก่ มะม่วง เมล่อน และส้ม วิทยากรได้แนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และมีขั้นตอนการแปรรูปดังต่อไปนี้ ดัง Figure 3 ขั้นแรกเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม และแต่งตัวให้เรียบร้อยใส่ที่คุมผม ถุงมือ และหน้ากากอนามัยเพื่อรักษาความสะอาด หั่นผลไม้ นำไปปั่นกับน้ำเปล่าให้ละเอียด กรองแยกกากออก เสร็จแล้วนำไปต้ม ใช้ไฟอ่อน พอ

เริ่มเดือด ใส่น้ำตาลและเจลาติน คนจนกว่าจะออกสีใส จึงใส่กรดมะนาว ปิดไฟ ใสกลืน ใสสี หลังจากนั้นนำมาใส่ขวดบีบ บีบใส่แม่พิมพ์ แช่เย็น 1 ชั่วโมง ถ้าอุณหภูมิห้องแช่ 3 ชั่วโมง ขั้นตอนสุดท้าย แกะกัมมี่จากแม่พิมพ์ ใสแพ็คเกจ จะได้ กัมมี่สำหรับจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว ดัง Figure 4 หลังจากการอบรมสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้ถูกสุขลักษณะซึ่งสมาชิกสามารถนำไปแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรต่อไป ในช่วงท้ายของการอบรมกลุ่มสมาชิกได้ร่วมกันเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวครั้งต่อไปได้แก่ 1) ควรมีการออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าสำหรับกัมมี่เพื่อความสวยงาม สร้างการจดจำในตราสินค้า และสะดวกในการจัดจำหน่าย และ 2) การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบที่เหลือใช้ในชุมชน โดยร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าวัตถุดิบที่เหลือใช้ชนิดใดสามารถนำมาเพิ่มมูลค่าได้ โดยสมาชิกสนใจการพัฒนาสินค้าที่ระลึกจากเศษวัสดุเหลือใช้ในชุมชน เช่น เศษผ้าจากกลุ่มทอผ้าพื้นเมืองหรือเศษไม้ไผ่ที่เหลือจากการจักสาน จะสามารถนำกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เกิดเป็นสินค้าที่ระลึกชนิดใหม่โดยให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของบ้านภูพานทองต่อไป

Figure 3. Processing projects to improve the value of products

Figure 4. Gummy candy

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถสรุปและอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเนื่องจากสมาชิกในชุมชนมีความรู้ ความสามารถ มีความสามัคคี มีความพร้อมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกพืชและผลไม้เศรษฐกิจได้เหมาะแก่การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวยังใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดหนองบัวลำภู สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aramsri et al. (2022) ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่สวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า ประกอบด้วยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการเกษตร การท่องเที่ยว และด้านวัฒนธรรม โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและดำเนิน

กิจกรรมบนฐานของความรู้ท้องถิ่นและให้บริการด้วยความเป็นมิตร รวมถึงสร้างเครือข่ายด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมมาพัฒนาสินค้าและบริการ แต่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบปัญหาเรื่องปริมาณผลิตผลทางการเกษตรล้นตลาด ไม่สามารถจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวได้เนื่องจากสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลให้ผลิตผลทางการเกษตรเน่าเสียเป็นจำนวนมาก ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยยึดตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน คือ วางแผนการใช้ทรัพยากรให้สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ เกิดการใช้ซ้ำ เกิดของเสียต่ำที่สุด เพื่อให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jaroensombut (2021) พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนคือการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจยุคใหม่ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน การนำแนวคิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนไปปรับใช้กับวิสาหกิจชุมชนช่วยทำให้เกิดการลดต้นทุนการผลิต สร้างรายได้เพิ่มทั้งแก่ผู้ประกอบการและชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนและสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงเป็นโอกาสที่ดีที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึง

ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อใช้เป็นแผนการดำเนินงาน เช่น การประชาสัมพันธ์เชิงรุก การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัย Krajangchom *et al.* (2021) การดำเนินงานเชิงรุก ได้แก่ การทำการตลาดเชิงรุก ปรับปรุงและแก้ไขจุดอ่อน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนานวัตกรรมทางการท่องเที่ยว การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ และบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู

แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ โดยคำนึงถึงหลักการสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจกับความยั่งยืนของฐานทรัพยากรธรรมชาติ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดความคุ้มค่า ตามแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน สอดคล้องกับ Payungsin (2021) การเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ และแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุก ๆ ขั้นตอน และสามารถสรุปโครงการเพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มสมาชิก จำนวน 1 โครงการ ได้แก่ โครงการแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ ปัญหาที่พบ คือ ผลไม้ที่กลุ่มวิสาหกิจปลูกมีปริมาณล้นตลาด ไม่สามารถจัดจำหน่ายได้หมด ส่งผลให้เกิดเน่าเสีย สมาชิกในกลุ่มจึงร่วมกันหาทางออกโดยการแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้สามารถเก็บไว้จัดจำหน่ายได้ การอบรมครั้งนี้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชน (กัมมี่) ที่จะนำไปต่อยอดได้ในอนาคต ซึ่งผลิตภัณฑ์ใหม่ก็เกิดจากผลไม้หรือวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วในชุมชน อีกทั้งยังช่วยของเสียจากผลไม้ในชุมชนลดต้นทุน และสร้างผลกำไรให้กับชาวบ้านได้หลังจาก

การอบรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนำแนวคิดเศรษฐกิจใหม่ไปประยุกต์ใช้ในชุมชน เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ โดยการนำวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาแปรรูป เกิดสินค้าที่ระลึกที่มีความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมและประเพณีเฉพาะท้องถิ่น ช่วยเพิ่มมูลค่าของสินค้าที่ระลึกสามารถตั้งราคาผลิตภัณฑ์สูงขึ้น ส่งผลให้กลุ่มสมาชิกมีรายได้เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ Tourism Authority of Thailand (2022) ที่กล่าวถึง การท่องเที่ยวตามแนวคิด BCG ที่มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน เริ่มต้นแนวคิดการท่องเที่ยวใหม่โดยมุ่งพัฒนาและเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการโดยคนในชุมชน ส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและอัตลักษณ์ของสินค้าทางการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ นำเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์มาใช้พัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว โดยจะต้องคำนึงถึง ต้นทุนทางทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องทำการสื่อสารผ่านช่องทางสื่อสารต่าง ๆ เพื่อสื่อสารข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวจดจำอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวจะเกิดความยั่งยืนในอนาคต สอดคล้องกับ Chumpradit and Khunsri (2017) แนวทางการสื่อสารการตลาด เรื่องอัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดเชียงราย ได้แก่ 1) การสื่อสารผ่านสื่อโฆษณาและสื่อประชาสัมพันธ์ 2) การสื่อสารโดยการสร้างตราสินค้าชุมชน (community brand) 3) สร้างเนื้อหาจากเรื่องราวในอดีตเพื่อนำมาบอกเล่า (story telling) 4) สร้างใจความสำคัญของเนื้อหา (theme) ให้ไปในทิศทางเดียวกัน

สรุป

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยวสถานที่ที่น่าสนใจอีกมากมาย ภายในชุมชนได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้

บริการนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความปลอดภัย ผู้วิจัยและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจัดโครงการแปรรูปผลไม้ตามฤดูกาลในชุมชน เช่น มะม่วง เมล่อน และส้ม โดยการมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ “กัมมี่” เพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์และสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเป็นที่รู้จักมากขึ้น และมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหารคณะวิทยาการ จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่สนับสนุนงบประมาณในการทำวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยากร ผู้ใหญ่บ้าน ประธาน รองประธาน สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ท่องเที่ยวภูผาเพ และนักศึกษาศาขารการตลาด ที่ช่วยทำงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- Aramsri, K., A. Suwana, J. Manajanyapong, K. Keatipong, T. Chairakong and C. Nimitkul. 2022. From practical guidelines of community enterprises based on social capital to responsible tourism in Mae Sa-Kog Ma biosphere reserve, Chiang Mai Province. *Journals of Community Development and Life Quality* 10(1): 1-10. (in Thai)
- Chiemsomboonlert, K. and K. Chienwattanasook. 2022. Green marketing strategy for the construction industry under the concept of circular economy. *Journal of Arts Management* 6(1): 286-306. (in Thai)
- Chumpradit, K. and J. Khunsri. 2017. Identities analysis for the value added of cultural tourism destinations in Chiang Rai Special Economic Zone. *Journal of Management Science Chiang Rai Rajabhat University* 12(2): 121-143. (in Thai)
- Jaroensombut, L. 2021. Applying the circular economy concept to community enterprises. *Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University* 24(1): 145-155. (in Thai)
- Krajangchom, S., K. Sangkakorn and N. Poonsukcharoen. 2021. The adaptation strategy of tourism in upper north of Thailand under the COVID-19 pandemic. *University of Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences* 41(1): 1-20. (in Thai)
- Naksomsong, C. 2020. The circular economy, the way to sustainable development and the role of accounting. *Journal of Accountancy and Management* 12(3): 157-172. (in Thai)
- National Science and Technology Development Agency. 2022. BCG in action. (Online). Available: https://waa.inter.nstda.or.th/stks/pub/2019/20191129-BCG_Final1.pdf. (January 18, 2022). (in Thai)
- Payungsin, S. 2021. Community participation on value added of community's product followed by the guidelines of community tourism OTOP Nawat Witee: A case study of Ban Wang Khon, Moo 11, Pho Chon Kai Subdistrict, Bang Rachan District, Sing Buri Province, *Journal of Graduate*

- school Chandrakasem Rajabhat University 16(2): 45-58. (in Thai)
- Sannamwong, K., W. Wongkaew and D. Hoonsopon. 2021. The relationship between circular economy operation and economic performance: A study of manufacturing and processing industries. Journal of Management Science Udon Thani Rajabhat University 3(3): 11-24. (in Thai)
- Singthongchai, M. 2022. The causal relationship of factors influencing the circular economy of the food processing industry in Thailand. Journal of Educational Innovation and Research 6(1): 278-295. (in Thai)
- Thuraporn, P. 2022. Travel of BCG model. (Online). Available: <https://tatacademy.com/th/publish/article/e64b2554-d206-4e07-8c83-5df6a1f4fe65> (January 18, 2022). (in Thai)
- Thuraporn, P. 2020. New normal after Covid 19 is actually not a new occurrence. TAT Review 6(4): 55-73. (in Thai)
- Wapakeaw, W. and Y. Ypas. 2021. Thailand tourism in the Covid era. Journal of MCU Ubon Rview 6(3): 519-532. (in Thai)
-

การวิเคราะห์บรรณมิติเกษตรอินทรีย์อย่างยั่งยืนในประเทศไทย

The Bibliometric Analysis of Sustainable Organic Farming in Thailand

กานตน์ภัส ข้าเขตุ* อัญชลี หิรัญแพทย์ ทมณี สุขใส และ รัชনীวรรณ สุขจิต

Karnapat Chumkad*, Anchalee Hiranphaet, Tommanee Sooksai

and Ratchaneewan Sujarit

วิทยาลัยโลจิสติกส์และซัพพลายเชน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จ.นครปฐม 73170

College of Logistics and Supply Chain, Suan Sunandha Rajabhat University, Nakhon Pathom 73170, Thailand

*Corresponding author: E-mail: Karnapat.ch@ssru.ac.th

(Received: April 19, 2022; Accepted: August 18, 2022)

Abstract: The government has promoted agriculture sectors, which are the main source of Thai people's income, to be sustainable for the purpose of farmers having a better quality of life. It is important that quality research results can be put into practice. For this reason, this research compiled sustainable agriculture research results from a reliable international database to analyze research results and reflected on trends and challenges driving the country. By collecting data systematically with a coding sheet of 36 articles, it integrated different fields of research results: social sciences, sciences, and engineering, which focused on environmental science. The linkage of the research results was analyzed by using bibliometric methods to reflect research issues on rice and alternative agriculture as popular subjects in the study. However, most of the research findings are not comprehensive in all regions and there is no species diversity. In addition, research issues that promoted income generation opportunities for farmers, which are urgent issues under the government policy, were not well-researched. Thus, trends and issues of sustainable agriculture research are highly recommended for future research.

Keywords: Organic farming, sustainability, bibliometric analysis

บทคัดย่อ: ปัจจุบันภาครัฐได้ผลักดันด้านการเกษตรเพื่อยกระดับอาชีพหลักของประชาชนในประเทศไทยให้มีความยั่งยืน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรที่ดียิ่งขึ้น การศึกษาผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ สะท้อนประเด็นปัญหาและต่อยอดสู่การปฏิบัติได้นั้นเป็นสิ่งสำคัญ งานวิจัยนี้จึงได้ทำการรวบรวมผลงานวิจัยเกษตรยั่งยืนจากฐานข้อมูลระดับนานาชาติที่น่าเชื่อถือ เพื่อวิเคราะห์ผลงานวิจัยและสะท้อนแนวโน้มและประเด็นท้าทายในการขับเคลื่อนประเทศ โดยทำการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบด้วยเอกสารแผ่นลงรหัส (coding sheet) จำนวน 36 บทความ และพบว่าผลงานวิจัยมีการบูรณาการข้ามศาสตร์ ทั้ง สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ โดยจะเน้นด้านวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม จากนั้นวิเคราะห์ความเชื่อมโยงผลงานวิจัยด้วยวิธีบรรณมิติ (bibliometrics) สะท้อนให้เห็นประเด็นงานวิจัยที่ได้รับความนิยมคือผลงานวิจัยเกี่ยวกับข้าว และเกษตรทางเลือก แต่อย่างไรก็ตามผลงานวิจัยส่วนมากยังไม่ครอบคลุมในทุกภูมิภาคและไม่มีความหลากหลายทางพันธุ์พืช อีกทั้งประเด็นวิจัยที่ส่งเสริมโอกาสในการสร้างรายได้แก่เกษตรกรซึ่งเป็นประเด็นเร่งด่วนตามนโยบายภาครัฐมีการวิจัยไม่มากนัก ดังนั้นแนวโน้มและประเด็นงานวิจัยเกษตรยั่งยืนเหล่านี้จึงเป็นโอกาสการวิจัยในอนาคต

คำสำคัญ: เกษตรอินทรีย์ ความยั่งยืน การวิเคราะห์บรรณมิติ

คำนำ

ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและข้อมูลข่าวสารถูกเชื่อมโยงกันทั่วโลกแต่ยังคงมีพื้นที่ที่ความเจริญยังไม่เข้าถึงอยู่ ทั่วทุกมุมโลกการตั้งเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development goals: SDGs) โดยสหประชาชาติ (United Nations: UN) จึงเกิดขึ้นภายใต้เป้าหมาย 17 ประการ เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ของการดำรงชีวิตและเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่ต้องผลักดันและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนายกระดับความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ประชาชนอย่างยั่งยืน การส่งเสริมและผลักดันการทำเกษตรอินทรีย์จึงเป็นหนึ่งในแนวทางสร้างความยั่งยืนที่ได้รับความสนใจ และมีการยอมรับและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 โดยแนวคิดพื้นฐานของการทำเกษตรอินทรีย์มีองค์ประกอบด้วยกันอยู่ 4 องค์ประกอบคือ 1.สุขภาพ โดยต้องมีสุขภาพที่ดีส่งเสริมซึ่งกันและกันทั้งดิน พืช สัตว์ และมนุษย์ 2.นิเวศวิทยา โดยต้องเข้าใจวัฏจักรและความสมดุลทางนิเวศวิทยาในธรรมชาติ 3.ความยุติธรรม โดยทรัพยากรควรมีการจัดสรรอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดความเสมอภาคซึ่งกันและกันของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และ 4.การเอาใจใส่ เป็นการได้รับการดูแลอย่างดีเพื่อความเป็นอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Manida & Nedumaran, 2021)

นอกจากการยอมรับทางด้านงานวิจัยที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องแล้วนั้น การนำหลักแนวคิดมาประยุกต์ใช้จริงก็มีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของประเทศที่สนใจการทำเกษตรอินทรีย์ ดัง Figure 1 (Kharpude *et al.*, 2020) เนื่องจากพบว่าการใช้สารเคมีทางการเกษตรส่งผลต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมการตระหนักถึงคุณค่าความเป็นอยู่ของสิ่งมีชีวิตและการส่งต่อทรัพยากรส่งคนรุ่นหลังทำให้คนส่วนใหญ่เลือกใช้สินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น โดยตลาดที่ใหญ่ที่สุดคือ สหรัฐอเมริกา โดยมีอัตราการเติบโต ร้อยละ 6.4 ในปี 2017 และให้ความ

สำคัญกับการรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Wiggins & Nandwani, 2020) ส่วนตลาดรองลงมาคือ ยุโรป และจีน ตามลำดับ (Kharpude *et al.*, 2020; Nechaev *et al.*, 2018)

ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่ผลักดันและส่งเสริมให้เกษตรกรทำเกษตรอินทรีย์และมีการรับรองผลผลิตที่ได้รับอีกด้วย และเป็นที่ยอมรับกันดีอยู่แล้วว่าอาชีพหลักของประชาชนในประเทศ คือ การเกษตรมาอย่างยาวนาน ประกอบกับทำเลที่ตั้งทางไทยยังเหมาะสมแก่การเพาะปลูกพืชพันธุ์นานาชนิด มีองค์ความรู้และทักษะที่สะสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ อีกทั้งศาสตร์พระราชและโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทำให้ประชาชนในประเทศมีโอกาสที่ดีที่จะมุ่งสร้างความยั่งยืนด้านการเกษตรของประเทศ งานวิจัยเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์และการสร้างความยั่งยืนจึงเป็นการศึกษาวิจัยที่เป็นส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมงานวิจัยเกษตรอินทรีย์ยั่งยืนในประเทศไทยที่ได้รับมาตรฐานระดับนานาชาติ และเพื่อวิเคราะห์ผลงานวิจัยที่ถูกเผยแพร่ในระดับนานาชาติและสะท้อนแนวโน้มและประเด็นท้าทายเพื่อการขับเคลื่อนประเทศต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

บรรณมิติ (Bibliometrics)

การรวบรวมข้อมูลบทความวิจัยถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ จาก การสะท้อนประเด็นปัญหา เครื่องมือ และบทสรุปของผลงานเหล่านั้น จุดเริ่มต้นของการสืบค้นข้อมูล เรียบเรียงอย่างเป็นระบบทำให้ผู้วิจัยสามารถสกัด และนำเอาองค์ความรู้มาใช้เพื่อต่อยอดดำเนินการวิจัย ตามทิศทางที่ได้ศึกษาและได้กำหนดไว้อย่างเหมาะสม

วิธีการบรรณมิติ ได้รับความนิยมน้อยมากในการช่วยวิเคราะห์จำนวนของบทความวิจัยจำนวนมาก ช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของ

ศาสตร์หรือสาขาวิชาที่สนใจ (Donthu *et al.*, 2021) จากมุมมองที่สนใจศึกษาเช่น การอ้างอิงทั้งดัชนีค่าสำคัญ และผู้เขียน (Nakornthap, 2016) แม้ว่าวิธีการนี้เป็นที่รู้จักในศาสตร์ของบรรณารักษ์ และสารสนเทศศาสตร์มาอย่างยาวนาน แต่ก็มีข้อจำกัดของการรวบรวมข้อมูลงานวิจัยขนาดใหญ่ ซึ่งในปัจจุบันเทคโนโลยีมีส่วนช่วยอย่างมากในการลดข้อจำกัดของการศึกษาในศาสตร์นี้ สามารถนำบทความวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) มาเชื่อมโยงรวมกันได้ (Liao *et al.*, 2018) ในขณะที่วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ หรือ systematic review เป็นวิธีการที่นิยมในการสร้างความน่าเชื่อถือในงานวิจัยและเป็นเครื่องมือในการสร้างระบบความคิดและกำจัดอคติในการทบทวนบทความจากการสร้างเงื่อนไขอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษาแต่การทบทวนวรรณกรรมหรือบทความจำนวนมากอาจทำให้ผู้วิจัยต้องใช้เวลาในการศึกษาและต้องพิจารณาข้อมูลโดยปราศจากอคติซึ่งเป็นไปได้ยากและต้องใช้เวลานานอย่างมากเพื่อให้การทบทวนวรรณกรรมมีคุณค่ามากที่สุด ซึ่งทำให้ไม่สามารถประเมินแนวโน้มบทความวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ได้อย่างรวดเร็วมากนัก ดังนั้นการนำเอาวิธีการบรรณมิติมาประยุกต์ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อรวบรวมผลงานอย่างเป็นระบบนั้นจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพสะท้อนให้เห็นเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ จากความซับซ้อนของบทความในแต่ละประเด็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนามุมมองด้านการวิจัยต่อไป (Merigó and Yang, 2017; Santos *et al.*, 2017) นอกจากนี้ฐานข้อมูลและระบบการบริหารจัดการในปัจจุบันยัง

ช่วยให้นักวิจัยยังสามารถกำหนดความน่าเชื่อถือได้จากแหล่งข้อมูลก่อนการนำเอาเครื่องมาวิเคราะห์ได้จากหลายฐานข้อมูลทั้งระดับชาติ (TCI) และระดับนานาชาติ (ฐานข้อมูล Scopus หรือฐานข้อมูล Web of Science)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ผ่านกระบวนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและเป็นที่ยอมรับระดับสากลนั้น ถือว่าเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าเชิงวิชาการ การเลือกแหล่งข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ด้วยวิธีการบรรณมิติจึงเหมือนเป็นการนำเข้าทรัพยากรไปสู่กระบวนการดำเนินงาน หากบทความวิจัยที่ไม่ผ่านกระบวนการที่กล่าวมาข้างต้นย่อมส่งผลต่อผลลัพธ์ที่ได้ งานวิจัยนี้จึงได้ทำการศึกษาและรวบรวมผลงานวิจัยที่เป็นไปตามมาตรฐานระดับนานาชาติโดยทำการคัดเลือกงานวิจัยจากฐานข้อมูล Scopus โดยได้กำหนดแนวทางในการค้นหาอย่างเป็นระบบดังนี้ Figure 1

1. ค้นหาผ่านฐานข้อมูล <https://www.scopus.com/search/> เนื่องจากเป็นฐานข้อมูลที่ได้รับ การยอมรับตามประกาศโดย คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.)
2. กำหนดคำสำคัญที่เกี่ยวข้อง Sustainable AND Organic AND Farming AND Thailand
3. กำหนดค้นหาใน Article title, Abstract, Keywords
4. กำหนดบทความที่เป็นงานวิจัยและเป็นภาษาอังกฤษ เนื่องจากมีแนวทางการดำเนินงานวิจัยที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบตามกรอบระเบียบวิธีวิจัยและได้รับการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิตามเกณฑ์อย่างเหมาะสม

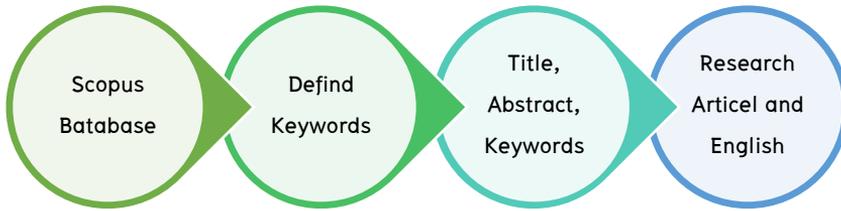

Figure 1. Articles selection process

เครื่องมือ

งานวิจัยนี้แบ่งเครื่องมือที่ใช้ออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัยด้วยแผ่นลงรหัส (coding sheet) สร้างโดยเครื่องมือโปรแกรม Microsoft Excel ช่วยในการจำแนกประเภทหัวข้อของข้อมูลให้มืออย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์การศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดของประเด็นดังนี้

1. รหัส - กำหนดรหัสเป็นตัวเลข 2 หลัก โดยเรียงจากปี ค.ศ. ใหม่ไปเก่าตามลำดับ
2. ชื่องานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ - ชื่อผลงานที่เผยแพร่เพื่อบ่งบอกแนวทางการดำเนินงาน
3. ชื่อผู้แต่ง - ผู้ดำเนินงานวิจัย อาจเป็นผลงานเดี่ยวหรือคณะผู้วิจัย
4. ปีที่เผยแพร่ - ปี ค.ศ. ที่เผยแพร่ผลงาน
5. คำสำคัญ - ระบุประเด็นการศึกษาหลักที่ผู้แต่งทำการศึกษา ช่วยให้สะดวกต่อการคัดกรองบทความที่ต้องการศึกษา
6. วารสารที่ได้รับการตีพิมพ์ - รวบรวมผลงานวิจัยตามศาสตร์ของวารสาร และแสดงระดับความน่าเชื่อถือตามระดับมาตรฐาน
7. หน่วยงาน/สถานศึกษา - ผู้วิจัยดำเนินงานภายใต้หน่วยงาน หรือสถานศึกษา
8. ศาสตร์ที่ศึกษาวิจัย - ขอบเขตหรือความเกี่ยวเนื่องของศาสตร์ที่ศึกษาทั้งแบบโดยตรงและบูรณาการ

และส่วนที่ 2 การวิเคราะห์บรรณมิติ ด้วยเครื่องมือโปรแกรม VOSViewer ทำให้เห็นความเชื่อมโยงงานวิจัยและเครือข่ายงานวิจัยที่เกิดขึ้น โดยทำการเชื่อมโยงผลงานผ่านกลุ่มคำสำคัญของแต่ละผลงานวิจัย จากฐานข้อมูลงานวิจัย Scopus

การวิเคราะห์ข้อมูล

บทความที่ได้จากการรวบรวมนั้นเมื่อผ่านการจัดกลุ่มอย่างเป็นระบบและทำการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของผลงานตามวิธีที่กล่าวไปข้างต้นนั้น จะแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ 1. แนวโน้มการเผยแพร่ผลงานใน 3 หัวข้อคือ ปีที่เผยแพร่ผลงาน หน่วยงาน/สถานศึกษา และศาสตร์/สาขาวิชา และ 2. ประเด็นความเชื่อมโยงของผลงานวิจัย

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้จัดกลุ่มผลงานวิจัยออกเป็น 3 หัวข้อ คือ ปีที่เผยแพร่ผลงาน หน่วยงานสถานศึกษา และศาสตร์ที่ทำการศึกษา ซึ่งในหัวข้อที่ 2 และ 3 จะมีจำนวนรวมของผลงานมากกว่า 36 ผลงานเนื่องจาก 1 ผลงาน มีความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยมากกว่า 1 หน่วยงาน และเป็นการบูรณาการข้ามศาสตร์งานวิจัย เพื่อให้มีความหลากหลายของมิติด้านการศึกษาวิจัย อีกทั้งยังสะท้อนปัญหาและแนวทางการสร้างผลงานให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

จำนวนผลงานที่เผยแพร่มีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992-2021 โดยจุดเริ่มต้นของผลงานที่เผยแพร่ในปี

1992 เกิดจากนักวิจัยต่างชาติที่ทำการศึกษาคณาจารย์ใช้พื้นที่ทางการเกษตรใน 3 ภูมิภาค คือ แอฟริกา เอเชีย และ ลาตินอเมริกา การเผยแพร่ผลงานมีอย่างสม่ำเสมอแต่ไม่มีความต่อเนื่องโดยขาดไป 3 ช่วงของ

การศึกษาโดยนับหลังปี ค.ศ. 2000 คือ ช่วงปี ค.ศ. 2000-2002 ค.ศ. 2007-2009 และ ค.ศ. 2017-2018 ซึ่งผลงานที่ได้รับการเผยแพร่จำนวนเพิ่มขึ้นในปี ค.ศ. 2019 ดัง Table 1

Table 1. Number of articles in each published year

Published year	Number of articles	Published year	Number of articles
2021	8	2009	0
2020	5	2008	0
2019	3	2007	0
2018	0	2006	1
2017	0	2004	1
2016	1	2003	2
2015	1	2002	0
2014	1	2001	0
2013	1	2000	0
2012	3	1999	1
2011	3	1996	1
2010	3	1992	1

ต่อมาในส่วนของหน่วยงานวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นหน่วยงานที่มีความสนใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ยั่งยืนมากที่สุด และบทความเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงคณะเกษตรศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมาจากคณะวิชาที่หลากหลาย เช่น คณะสังคมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ส่วนหน่วยงานที่มีผลงานรองลงมาคือ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย และ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตามลำดับ ดัง Table 2 จากความร่วมมือด้านงานวิจัยและความสนใจเกษตรยั่งยืนทางหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศ และยังสะท้อนประเด็นการวิจัยที่เผยแพร่โดยพบว่า ผลงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นการศึกษาทางวิทยาศาสตร์

สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์การเกษตรและวิทยาศาสตร์ชีวภาพ และสังคมศาสตร์ ตามลำดับ ดัง Table 3 จึงกล่าวได้ว่าการทำเกษตรยั่งยืนนอกจากจะถูกผลักดันเพื่อผลผลิตทางการเกษตรแล้วยังเกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของชุมชนและคุณภาพชีวิต มีงานวิจัยที่สร้างมุมมองมิติของความยั่งยืนจากการทำเกษตรอินทรีย์ที่ส่งผลดีต่อสุขภาพของเกษตรกรมากกว่าการใช้สารเคมีทางการเกษตร อีกทั้งยังเป็นการลดต้นทุน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการมุมมองด้านสังคมศาสตร์ (Ayuttacorn, 2019; Thapa & Rattanasuteerakul, 2011)

Table 2. Number of affiliated educational institutions (Top 9)

Affiliation	Number of affiliations	Affiliation	Number of affiliations
Chiang Mai University	7	Ubon Ratchathani Rice Research Center	2
Asian Institute of Technology	5	Mahidol University	2
Maharakham University	4	University of New England	2
National Institute of Development Administration	3	The University of Tokyo	2
Khon Kaen University	3		

Table 3. Number of articles in each subject area

Subject area	Number of articles	Subject area	Number of articles
Environmental Science	17	Biochemistry, Genetics and Molecular Biology	2
Agricultural and Biological Sciences	16	Earth and Planetary Sciences	1
Social Sciences	15	Energy	1
Business, Management and Accounting	4	Immunology and Microbiology	1
Economics, Econometrics and Finance	3	Materials Science	1
Arts and Humanities	3	Multidisciplinary	1
Engineering	2	Physics and Astronomy	1

จากการวิเคราะห์บรรณมิติ พบว่า งานวิจัยมีแนวทางการดำเนินงานในหลายมิติและมีความเชื่อมโยงกันซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มตามสี่ ดัง Figure 2 ประเด็นงานวิจัยที่นิยมนำมาศึกษามากที่สุดเกี่ยวกับเรื่อง 1.ข้าว (rice) ซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศและเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ รองลงมาเป็น 2.เกษตรทางเลือก (alternative agriculture) การทำเกษตรอินทรีย์ถือเป็นรูปแบบหนึ่งในการทำเกษตรทางเลือก ซึ่งหน่วยงานภาครัฐยังกล่าวว่าการเกษตรทางเลือกเป็นการส่งเสริมการทำเกษตรอย่างยั่งยืน 3.การผลิตพืช

(crop production) ผลผลิตทางการเกษตรถือเป็นแหล่งอาหารของประชาชน และผลิตผลที่เหลือยังสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรอีกด้วย และ 4.อินทรีย์วัตถุในดิน (soil organic matter) ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของเกษตรกร จากการวิเคราะห์ด้วยวิธีการนี้สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยง คือ การศึกษาเรื่องข้าวจะคำนึงถึงผลผลิตข้าวด้วย สะท้อนให้เห็นถึงการผลักดันเชิงพาณิชย์ โดยมีผลงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวชี้วัดด้านการเงิน เพื่อเป็นแนวทางในการผลักดันเพื่อการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร

ความสำคัญที่เกษตรกรให้ความสำคัญคือ ด้านสุขภาพ (Chanta et al., 2020) จากองค์ความรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาต่อยอดผลงานวิจัยสู่ระดับนานาชาติได้ในมิติของความยั่งยืนซึ่งเป็นประเด็นเร่งด่วนในการพัฒนาของระดับนานาชาติถือได้ว่านักวิจัยในประเทศมีองค์ความรู้ในการพัฒนาสู่ระดับนานาชาติได้ และจากความต่อเนื่องของการเผยแพร่ผลงานวิจัยยังพบว่ามีแนวโน้มที่จะเผยแพร่จำนวนผลงานเพิ่มขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้การศึกษาวิจัยสามารถขยายขอบเขตเป็นสินค้าและผลผลิตทางการเกษตรให้มากยิ่งขึ้น และสามารถครอบคลุมพื้นที่การศึกษาได้มากกว่าปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้การศึกษาเกษตรอินทรีย์ยั่งยืนในด้านของการบูรณาการทั้งการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การลดต้นทุน และการรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างมางม่งเน้นงานวิจัยเกี่ยวกับ carbon ซึ่งส่งผลเสียต่อระบบนิเวศ (Ayuttacorn, 2019; Thapa & Rattanasuteerakul, 2011) การศึกษาการใช้พื้นที่ทางการเกษตรอย่างเหมาะสมเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ให้เกิดคุณค่า (Rattanasuteerakul & Thapa, 2012) สินค้าทางการเกษตร (Jirapornvaree et al., 2021; Phrommarat, 2019) ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร (Ayuttacorn, 2019) เพื่อสร้างโอกาสให้เกษตรกรสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ซึ่งผลงานวิจัยเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ยั่งยืนมีการเผยแพร่มากยิ่งขึ้น และมุมมองงานวิจัยที่นิยมศึกษาเป็นเชิงสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาเกษตรกรและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ประเด็นงานวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์เชิงพาณิชย์พบว่ามี การเผยแพร่ไม่มากนัก ซึ่งสวนทางกับอัตราการเติบโตของตลาดอินทรีย์ของประเทศไทยในตลาดโลกที่ประเทศไทยติดอันดับผู้ผลิตสินค้าด้านการเกษตร อีกทั้งแนวโน้มการเติบโตของสินค้าเพื่อสุขภาพ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามภาครัฐได้มีการผลักดันและกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ชาติเพื่อการพัฒนา

ประเทศโดยหน่วยงานหลักที่เร่งผลักดันได้แก่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งได้มีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ปี พ.ศ. 2560-2565 เพื่อให้ประเทศไทยเป็นผู้นำเกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคอาเซียน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล (National Organic Agriculture Development Board, 2016)

สรุป

ตลาดเกษตรอินทรีย์ในระดับโลกสามารถสร้างโอกาสแก่เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น งานวิจัยถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญเพื่อการต่อยอดในทางปฏิบัติจากการศึกษาบทความวิจัยเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ยั่งยืนของประเทศไทยที่เป็นที่เผยแพร่ในฐานข้อมูลระดับนานาชาติพบว่ายังน้อยอยู่ เมื่อเทียบกับผลงานวิจัยที่เผยแพร่ระดับชาติ อีกทั้งประเด็นงานวิจัยยังไม่ครอบคลุมความหลากหลายด้านการเกษตร เช่น พื้นที่ และความหลากหลายทางพันธุพืช ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หากมีผลงานวิจัยที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์สู่เกษตรกรและสามารถต่อยอดในเชิงปฏิบัติได้แล้วนั้น การดำเนินงานของเกษตรกรก็จะมีประสิทธิภาพและทำให้เกิดการพัฒนาได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น งานวิจัยนี้ได้สะท้อนมุมมองงานวิจัยเพื่อต่อยอดผลงานที่ความสอดคล้องต่อนโยบายภาครัฐในระดับนานาชาติเพื่อการพัฒนาประเทศต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ให้การสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

Arunrat, N., Sreenonchai, S., & Wang, C. (2021). Carbon footprint and predicting the impact of climate change on carbon sequestration

- ecosystem services of organic rice farming and conventional rice farming: A case study in Phichit province, Thailand. *Journal of Environmental Management*, 289, 112458. <https://doi.org/10.1016/J.JENVMAN.2021.112458>
- Ayuttacorn, A. 2019. Social networks and the resilient livelihood strategies of Daraang women in Chiang Mai, Thailand. *Geoforum*101: 28–37.
- Chanta, S., Kaweewong, J., Tongtanee, P., Laolalit, B., Yana, E., Komat, C., & Kanitpanyacharoen, W. (2020). The Driving Process for Increasing the Number of Farmers in Organic Farming by Participation in Mae Mok Community, Mae Mok Subdistrict, Thoen District, Lampang Province. *Journal of Community Development and Life Quality*, 8(2), 435–443. (in Thai)
- Donthu, N., S. Kumar, D. Mukherjee, N. Pandey and W. M. Lim. 2021. How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research* 133: 285–296.
- Hargan, K. E., Williams, B., Nuangsaeng, B., Siriwong, S., Tassawad, P., Chaiharn, C., McAdoo, B., & Los Huertos, M. (2020). Understanding the fate of shrimp aquaculture effluent in a mangrove ecosystem: Aiding management for coastal conservation. *Journal of Applied Ecology*, 57(4), 754–765. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.13579>
- Jirapornvaree, I., T. Suppadit and V. Kumar. 2021. Assessing the economic and environmental impact of jasmine rice production: Life cycle assessment and life cycle costs analysis. *Journal of Cleaner Production* 303: 127079, doi: 10.1016/J.JCLEPRO.2021.127079.
- Kharpude, S., Patle, G. T., Kharpude, S. N., Dabral, P. P., Kumar, V., & Firuta Camelia, O. (2020). Impact of Organic Farming on Sustainable Agriculture System and Marketing Potential: A
- Liao, H., M. Tang, L. Luo, C. Li, F. Chiclana and X.-J Zeng. 2018. A bibliometric analysis and visualization of medical big data research. *Sustainability* 10(1): 166, doi. 10.3390/su10010166.
- Manida, M., & Nedumaran, G. (2021). Sustainable organic farming practices. *International Journal of Agricultural Sciences and Technology*, 1(1), 28–33. <https://doi.org/10.51483/IJAGST.1.1.2021.28-33>
- Merigó, J. M. and J.-B. Yang. 2017. A bibliometric analysis of operations research and management science. *Omega* 73: 37–48.
- Nakornthap, P. 2016. An analysis of research papers indexed in Scopus and Web of Science which authored by faculty staff of the Petroleum and Petrochemical College, Chulalongkorn University. *TLA Research Journal* 9(1): 23–44. (in Thai)
- National Organic Agriculture Development Board. 2016. Organic agriculture strategy 2017-2021. Office of the

- National Economic and Social Development Council, Bangkok. (in Thai)
- Nechaev, V., Mikhailushkin, P., & Alieva, A. (2018). Trends in demand on the organic food market in the European countries. *MATEC Web of Conferences*, 212. <https://doi.org/10.1051/mateconf/201821207008>
- Phrommarat, B. 2019. Life cycle assessment of ground coffee and comparison of different brewing methods: A case study of organic arabica coffee in Northern Thailand. *Environment and Natural Resources Journal* 17(2): 96-108.
- Rattanasuteerakul, K. and G.B. Thapa. 2012. Status and financial performance of organic vegetable farming in northeast Thailand. *Land Use Policy* 29(2): 456-463.
- Santos, R., A. A Costa and A. Grilo. 2017. Bibliometric analysis and review of building information modelling literature published between 2005 and 2015. *Automation in Construction* 80: 118-136.
- Thapa, G. B. and K. Rattanasuteerakul. 2011. Adoption and extent of organic vegetable farming in Mahasarakham province, Thailand. *Applied Geography* 31(1): 201-209.
- Tonglad, P., & Laolalit, B. (2021). Life Quality Improvement of Farmer Group with Organic Agricultural Innovations in Wokaeo Subdistrict, Hang Chat District, Lampang Province. *Journal of Community Development and Life Quality*, 9(3): 377-389. (in Thai)
- Yuttitham, M. (2019). Comparison of carbon footprint of organic and conventional farming of chinese kale. *Environment and Natural Resources Journal*, 17(1), 78-92. <https://doi.org/10.32526/enrj.17.1.2019.08>
- Wiggins, Z., & Nandwani, D. (2020). Innovations of Organic Agriculture, Challenges and Organic Certification in the United States. *Sustainable Agriculture Research*, 9(3): 50. <https://doi.org/10.5539/sar.v9n3p50>
-

การพัฒนาศักยภาพของพืชสมุนไพรสำหรับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ Potential Development of Medicinal Plants for Elderly Healthcare

พรพรรณ ก่อใจ นคร จันดีะวงษ์ ยิงยง เทาประเสริฐ และ ชัยนรินทร์ เรือนเจริญ*

*Pornpun Kawjai, Nakorn Jantawong, Yingyong Taoprasert
and Chainarin Ruancharoen**

วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จ. เชียงราย 57100
School of Traditional and Alternative Medicine, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai 57100, Thailand

*Corresponding author: E-mail: chainarinbr@gmail.com

(Received: May 11, 2022; Accepted: August 8, 2022)

Abstract: This participatory action research article aimed to determine the potentials of medicinal plants in the area of Bun Rueang subdistrict, Chiang Khong district, Chiang Rai province and to develop an innovative healthcare system that utilizes medicinal plants for the elderly healthcare. The data collection was undertaken via the survey of the general environment area and affective medicinal plants. Next, the data was used to analyze the opportunities and guidelines of self-reliance healthcare development for elderly by focus group discussion. The results showed that there were 18 species, out of 142 species of medicinal plants, which have useful medicinal properties for the elderly healthcare. This body of knowledge included with the strain selection, breeding and propagation, appropriated environment and soil selection, maintenance, pest prevention, harvest, herbal productive form and the herbal elderly healthcare description based on modern Thai traditional medicine procedures.

Keywords: Natural resources, medicinal plants, elderly, health care

บทคัดย่อ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research; PAR) ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และเพื่อพัฒนานวัตกรรมดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ การรวบรวมข้อมูลได้จากการสำรวจสภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ดังกล่าวร่วมกับการสำรวจสมุนไพร จากนั้นข้อมูลที่ได้นำมาใช้เพื่อวิเคราะห์โอกาสและแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุด้วยการประชุมสนทนากลุ่ม (focus group) จากการศึกษพบว่า มีสมุนไพรจำนวน 18 ชนิด จากสมุนไพรทั้งหมด 142 ชนิด มีประสิทธิภาพในการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เป็นองค์ความรู้ที่ครอบคลุมถึงการคัดเลือกสายพันธุ์สมุนไพร การเพาะพันธุ์และขยายพันธุ์ การเลือกสภาพแวดล้อมและดินที่เหมาะสม บำรุงรักษา การป้องกันศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยว รวมถึงรูปแบบและวิธีการใช้สมุนไพรเพื่อดูแลรักษาสุขภาพของผู้สูงอายุบนพื้นฐานกรรมวิธีทางการแพทย์แผนไทยยุคใหม่

คำสำคัญ: ทรัพยากรธรรมชาติ พืชสมุนไพร ผู้สูงอายุ การดูแลสุขภาพ

คำนำ

ผู้สูงอายุตามนิยามขององค์การสหประชาชาติ หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป (Sukimanil, 2020) โดยประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว โดยข้อมูลของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พบว่ามีจำนวนประชากรอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 12,785,863 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 66,752,430 คน คิดเป็นร้อยละ 19.15 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ (Institute for Population and Social Research, 2022) และปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจมากทั้งในระดับชาติและในระดับโลก

ด้วยแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรในวัยผู้สูงอายุเป็นที่รับทราบโดยทั่วกันถึงปัญหาและผลกระทบต่อประเทศในหลายมิติ แต่ความท้าทายที่ตามมาคือจะทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ด้วยการมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งต้องสามารถตอบสนองกับวิถีชีวิตและบริบทของพื้นที่ กล่าวคือ มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน (Rakpuang and Senanuch 2019)

ท้ายสุดแล้วจึงส่งผลทำให้การเตรียมความพร้อมและการรับมือสังคมผู้สูงอายุเป็นประการแรกที่จะต้องให้ความสำคัญและตั้งต้นทำความเข้าใจว่าวัยผู้สูงอายุ คือ วัยที่เป็นช่วงรอยต่อของชีวิตซึ่งเปลี่ยนไปจากวัยกลางคนเข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะทางด้านสุขภาพร่างกาย ซึ่งเป็นไปในลักษณะเสื่อมถอยและมีข้อจำกัดในการทำหน้าที่ของร่างกายในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน ทำให้เกิดปัญหาต่อผู้สูงอายุและส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในผู้สูงอายุ เช่น นอนไม่หลับ เวียนศีรษะ หน้ามืด เป็นลม เบื่ออาหาร ปวดข้อเข่า ความจำบกพร่อง การกลืนปัสสาวะไม่อยู่ ท้องผูก และปัญหาการหกล้มหรืออุบัติเหตุอื่น ๆ ในผู้สูงอายุ

เป็นต้น (Kespichayawattana *et al.*, 2018) ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเบื้องต้นของผู้สูงอายุให้ตรงจุดและมีความยั่งยืน

ทั้งนี้ วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก ได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ในการนำองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยไปสู่การรับใช้สังคมและเป็นที่พึ่งของประชาชน จากการศึกษาบริบทแวดล้อมของชุมชนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน ทำให้พบว่าในพื้นที่ตำบลบุญเรืองมีประชากรทั้งหมด 5,992 คน มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 1,798 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด จัดได้ว่าเป็นสังคมผู้สูงอายุระดับสุดยอด (super-aged society) คือ สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด ดังนั้น เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพจากทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่นจึงนำไปสู่การวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ชุมชนไพรในพื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และเพื่อพัฒนาวัตรกรรมการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ จากต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่ชุมชนไพรและผักพื้นบ้านในชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ และเพื่อเป็นการสร้างประโยชน์แก่คนท้องถิ่น

อุปกรณ์และวิธีการ

กระบวนการดำเนินการในครั้งนี้อาศัยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research; PAR) เป็นพื้นฐานในการขับเคลื่อนการศึกษาและพัฒนา โดยทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องมีเจตนาและเป้าหมายเดียวกัน เข้าใจกระบวนการทำงานชัดเจน และมีการประสานงานทั้งในระดับชุมชนและหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยมีประชาชน หมอพื้นบ้าน ประชาชนพื้นบ้านที่มีประสบการณ์การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรทางด้านสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

ในครั้งนี้คือทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพร ในชุมชนตำบลบุญเรือง และรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ข้อมูลเพื่อพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ด้านการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ ในลักษณะของชุดความรู้ที่ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง ทางด้านสุขภาพในเบื้องต้นของผู้สูงอายุด้วยพืชสมุนไพร โดยมีระยะเวลาดำเนินการเป็นเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2563 - กันยายน 2564 พื้นที่เป้าหมายในการสำรวจพันธุ์พืชสมุนไพร ประกอบด้วย พื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ครอบคลุม 10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านบุญเรืองเหนือ หมู่ที่ 2 บ้านบุญเรืองใต้ หมู่ที่ 3 บ้านซาวา หมู่ที่ 4 บ้านหก หมู่ที่ 5 บ้านต้นปล้อง หมู่ที่ 6 บ้านแดนเมือง หมู่ที่ 7 บ้านป่าเคาะ หมู่ที่ 8 บ้านต้นปล้องใต้ หมู่ที่ 9 บ้านบุญเรืองใต้ และหมู่ที่ 10 บ้านภูแก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการสำรวจข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพร เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ: ด้านพันธุ์พืชสมุนไพร ข้อมูลประกอบด้วย ชื่อสมุนไพร (ชื่อทั่วไป - ชื่อท้องถิ่น) การใช้ประโยชน์ แหล่งที่พบ (ถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ และความสูงเหนือระดับน้ำทะเล) และรูปภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถสร้างนวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ โดยดำเนินการดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทแวดล้อมทั่วไป ขอบเขตพื้นที่ แผนที่ เพื่อวางแผนการสำรวจพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และ 2) ลงมือปฏิบัติการสำรวจจริงในพื้นที่เป้าหมายโดยทีมผู้วิจัยร่วมกับประชาชน หมอพื้นบ้าน ปราชญ์พื้นบ้านที่มีประสบการณ์การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรทางด้านสุขภาพ 3) รวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร ในขั้นนี้เป็นการรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพรที่พบทั้งในลักษณะการเพาะปลูกไว้ใช้

ประโยชน์ในบริเวณสวนครัวรั้วบ้าน และเจริญเติบโต บริเวณป่าธรรมชาติและตามพื้นที่หัวไร่ปลายนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำข้อมูลมาประชุมสนทนากลุ่ม (focus group) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชื่อสมุนไพร การคัดเลือกสายพันธุ์ วิธีการเพาะขยายพันธุ์ การเพาะปลูก รวมถึงการใช้ประโยชน์ทางด้านสุขภาพตามภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อวิเคราะห์และศึกษาโอกาสในการพัฒนานวัตกรรม โดยการระดมความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ (appreciation influence control -AIC) เพื่อพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุขึ้นเป็นชุดความรู้เพื่อการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพด้วยสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมฐานองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทย เพื่อสะท้อนศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพร

ผลการศึกษา

การศึกษาและพัฒนาศักยภาพของพืชสมุนไพรสำหรับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ได้ผลการศึกษาออกมา 2 ส่วน คือ ศักยภาพของทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และนวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีขนาดพื้นที่ประมาณ 77.04 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 48,150 ไร่ สภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสูงสลับกับภูเขาน้อยใหญ่เป็นเหตุทำให้ทรัพยากรทางธรรมชาติยังคงความอุดมสมบูรณ์ทั้งในมิติของพืชและสัตว์ที่สามารถใช้ประโยชน์ทางอาหาร ตลอดจนพันธุ์พืชสมุนไพรที่

สามารถใช้เป็นยารักษาโรค ทั้งนี้ด้วยความเข้มแข็งของชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้อย่างสมบูรณ์ ผนวกกับมีแหล่งน้ำสำคัญที่คอยหล่อเลี้ยงชุมชนตลอดฤดูกาล คือ ลุ่มน้ำอิงที่ครอบคลุมพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดพะเยาและจังหวัดเชียงราย การดำเนินการโครงการวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาและสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพรในชุมชนตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย

(Wises, 2019) จากการสำรวจทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ผลจากการสำรวจทั้งในลักษณะการเพาะปลูกไว้ใช้ประโยชน์ในบริเวณสวนครัวรั้วบ้าน และเจริญเติบโตบริเวณป่าธรรมชาติและตามพื้นที่หัวไร่ปลายนา พบพันธุ์พืชสมุนไพรทั้งหมดจำนวน 142 ชนิด (Table 1) ซึ่งการสำรวจครั้งนี้ทำให้ทราบถึงศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพรในชุมชน

Table 1. Medicinal plants are classified according to the plant habit

Plant Habit	Frequency (species)
Tree	24
Shrub	54
Herb	40
Climber	24
Total	142

จากการสำรวจในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เมื่อจำแนกพันธุ์พืชสมุนไพรโดยใช้ลักษณะวิสัยพืชตามหลักพฤกษศาสตร์พบไม้ยืนต้น 24 ชนิด เช่น กำจัด กุ่มบก ชี่เหล็กบ้าน เปล้า มะตูม เป็นต้น ไม้พุ่ม 54 ชนิด เช่น กระจูดไก่ขาว แคนขาว เจตมูลเพลิงแดง ชุมเห็ดเทศ ชุมเห็ดไทย เป็นต้น ไม้ล้มลุก 40 ชนิด เช่น กระจ่างขาว ขมิ้นชัน ขมิ้น อ้อย ข่า ขิง เป็นต้น และไม้เถาเลื้อย 24 ชนิด เช่น ดีปลี บอระเพ็ด พริกไทย พลู มะระขี้นก เป็นต้น

2. นวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย คือ การบูรณาการการศึกษาวิจัยและพัฒนาบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการตั้งจุดแข็งและศักยภาพที่ชุมชนมีมาต่อยอดและสนับสนุนด้วยความรู้เชิงวิชาการที่ถูกต้องตามหลักวิชา ทั้งนี้ได้อาศัยองค์ความรู้และกรรมวิธีทางการแพทย์แผนไทย

ด้านเภสัชเวช คือ องค์ความรู้ที่ว่าด้วยการเยียวยารักษาโรคด้วยยาไทยและผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพที่เกี่ยวข้อง โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกสมุนไพรจากผลการสำรวจทั้งหมด 142 ชนิด คือ 1) เป็นพืชสมุนไพรที่มีวิธีการเพาะปลูก ดูแลได้ง่ายและไม่ยุ่งยากซับซ้อน รวมถึงสามารถเจริญเติบโตได้ภายใต้สภาพแวดล้อมในพื้นที่ตำบลบุญเรือง และ 2) องค์ความรู้ทางการแพทย์แผนไทยมีการใช้ประโยชน์ทางยาบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วย และมีรูปแบบวิธีการปรุงเป็นยาได้ง่าย และผู้สูงอายุสามารถลงมือทำได้ด้วยตนเอง จึงนำไปสู่การออกแบบนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพเบื้องต้นที่ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยพืชสมุนไพรใกล้มือ โดยคัดเลือกกลุ่มอาการหรือปัญหาสุขภาพเป้าหมายที่พบในผู้สูงอายุที่มารับบริการในคลินิกสูงวัยตำบลบุญเรือง โดยเฉพาะปัญหาสุขภาพที่เป็นผลจากการเสื่อมสภาพของร่างกาย

นวัตกรรมที่เกิดขึ้นเริ่มต้นที่องค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชสมุนไพร ตั้งต้นที่การ

คัดเลือกสายพันธุ์สมุนไพรที่มีคุณภาพและมีฤทธิ์ทางยาสูง การเพาะพันธุ์ขยายพันธุ์ การเลือกพื้นที่ การเลือกสภาพแวดล้อมและลักษณะดินที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชสมุนไพรแต่ละชนิด กระบวนการดูแล บำรุงรักษา ป้องกันศัตรูพืช รวมถึงการเก็บเกี่ยวที่ต้องคำนึงถึงส่วนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ อายุการเก็บเกี่ยว ช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยว และวิธีการเก็บเกี่ยว ซึ่งชุดความรู้เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ได้วัตถุดิบยาสมุนไพรที่มีคุณสมบัติเป็นยาที่ดี สอดรับกับหลักการที่ว่าปลูกยาให้ได้ยา คือหมอยา นั้นหมายความว่า พืชสมุนไพรที่มุ่งหวังใช้ประโยชน์ทางยา หรือมีสรรพคุณในการเยียวยารักษาโรค จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเพาะปลูกหรือการผลิตที่มีคุณภาพตามหลักวิชาของหมอยาไทยยุคใหม่ที่ร่วมสมัย และอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยคัดเลือก ตรวจสอบสายพันธุ์ที่มีคุณภาพ เพื่อเพาะขยายพันธุ์พืชสมุนไพรที่เป็นยาดี จากป่าธรรมชาติคืนสู่ชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาวิธีการใช้เป็นยาที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและคำนึงถึงความปลอดภัยในการผลิตยาใช้เองในครัวเรือนด้วย

กรรมวิธีการเตรียมเครื่องยาไทยที่สามารถช่วยลดความเป็นพิษ ทำให้ตัวยาสะอาด และลดความชื้นที่เป็นสาเหตุของการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ก่อโรค และเลือกใช้กรรมวิธีการปรุงยาไทยในเบื้องต้น เช่น ใช้ในลักษณะยาสด ชาขง ยาหุงเอาน้ำมัน ยาบดผงงกลายน้ำอุ่น ยาตองสกัดด้วยสุราหรือแอลกอฮอล์ เป็นต้น โดยกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรอ้างอิงตามตำราทางวิชาการคือ ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม และหนังสือยาสมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐาน จากฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์สมุนไพรในตำบลบุญเรืองจำนวน 142 ชนิด เมื่อทำการวิเคราะห์ถึงการใช้อย่างไรจากพืชสมุนไพรในระดับที่ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพ พบว่ามีพืชสมุนไพรอยู่ 18 ชนิด ที่มีโอกาสพัฒนาและออกแบบนวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งได้ประมวลและรวบรวมสรรพคุณของพืชสมุนไพรไว้เป็นชุดความรู้ที่สามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์และพึ่งพาตนเองได้จริง (Table 2)

Table 2. Medicinal plants for self-reliance healthcare of the elderly

Illness	Medicinal plants name	Scientific name
1. Digestive system		
1.1 Flatulence	Khing	<i>Zingiber officinale</i> Roscoe
	Kha-Min-Chan	<i>Curcuma longa</i> L.
	Kra-Chai-Khao	<i>Boesenbergia rotunda</i> (L.) Mansf.
1.2 Constipation	Di-Pli	<i>Piper retrofractum</i> Vahl
	Chum-Het-Thet	<i>Cassia alata</i> L.
2. Muscular system		
2.1 Body aches	Phlai	<i>Zingiber cassumunar</i> Roxb.
2.2 Bruise	Phlap-Phlueng	<i>Crinum asiaticum</i> L.
	Kha-Min-Oi	<i>Curcuma zedoaria</i> (Christm.) Roscoe
3. Respiratory system		
3.1 Common cold	Khae	<i>Sesbania grandiflora</i> (L.) Desv.
	Fa-Tha-Lai-Chon	<i>Andrographis paniculata</i> (Burm.f.) Nees
3.2 Cough	Ha-Nu-Man-Pra-San-Kai	<i>Schefflera leucantha</i> R.Vig.
	Fa-Tha-Lai-Chon	<i>Andrographis paniculata</i> (Burm.f.) Nees
3.3 Asthma	Ha-Nu-Man-Pra-San-Kai	<i>Schefflera leucantha</i> R.Vig.
4. Integumentary system		
4.1 Herpes simplex, Herpes zoster/ Shingles	Pha-Ya-Yo	<i>Clinacanthus nutans</i> (Burm.f.) Lindau.
	Chum-Het-Thet	<i>Cassia alata</i> L.
4.2 Ringworm, Tinea versicolor	Thong-Phan-Chang	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz.
	Kha	<i>Alpinia galanga</i> (L.) Willd.
5. Nervous system		
5.1 Insomnia	Chum-Het-Thai	<i>Cassia tora</i> L.
	Khi-Lek-Ban	<i>Senna siamea</i> (Lam.) Irwin & Barmeby.
6. Other		
6.1 Burn wounds	Wan-Hang-Cho-Ra-Khe	<i>Aloe vera</i> (L.) Burm.f.
6.2 Poisoning agents	Rang-Chuet	<i>Thunbergia laurifolia</i> L.

จากการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมดังกล่าวในท้ายที่สุดทำให้ผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไปเข้าถึงฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติด้านพันธุ์

พืชสมุนไพรในตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ที่ได้พัฒนาและจัดทำขึ้นเป็นรูปเล่มสำหรับศึกษาและค้นคว้าข้อมูลที่มีบูรณให้กับชุมชน

(ดังแสดงใน Figure 1) และผลสืบเนื่องจากการกิจของคลินิกสูงวัยภายใต้ความร่วมมือของวิทยาลัยการแพทย์ฯ และเทศบาลตำบลบุญเรือง ที่ให้บริการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและประชาชนทั่วไป ด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย ทั้งด้านการรักษาโรคด้วยหัตถเวช (การรักษาโรคด้วยมือและอุปกรณ์) เกษัชเวช โภชนเวช และจิตเวช โดยเฉพาะกรรมวิธี เกษัชเวชที่จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบยาสมุนไพรที่มี

คุณภาพและมีฤทธิ์ทางยาสูง ด้วยเหตุนี้จึงมีโอกาสด่อยอดเสริมสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ นอกเหนือจากการเพาะปลูกพืชสมุนไพรเพื่อการพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ ยังสามารถเสริมสร้างรายได้จากการผลิตวัตถุดิบยาสมุนไพรป้อนให้กับคลินิกสูงวัยได้นำไปแปรรูปและผลิตเป็นยาไทย อาหาร เครื่องดื่ม และผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพประเภทต่าง ๆ

Figure 1. Natural resource database on medicinal plants in Bun Rueang subdistrict, Chiang Khong district, Chiang Rai province

วิจารณ์

ศักยภาพของทรัพยากรทางธรรมชาติด้านพันธุ์พืชสมุนไพรคือสิ่งสำคัญและมีคุณค่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือที่มาของปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่แท้จริงทั้งในอดีตและปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างชุมชนและทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของ

ชุมชน ในที่นี้ที่มิผู้วิจัยและชุมชนกำหนดเป้าหมายร่วมกันคือการสร้างนวัตกรรมทางสุขภาพเพื่อการพึ่งพาตนเองของผู้สูงอายุ และสามารถลดภาระค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพให้กับผู้สูงอายุรวมถึงประชาชนทั่วไป เพียงแต่ต้องอาศัยความรู้ หลักวิชาที่สามารถทำความเข้าใจภูมิปัญญาดั้งเดิมและถูกนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างร่วมสมัยในปัจจุบัน ซึ่งหลักการพื้นฐานของนวัตกรรมส่งเสริมการพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัด

เชียงราย ที่ถูกพัฒนาขึ้นในครั้งนี้มีคุณสมบัติคล้องกับ Jantawong *et al.* (2021) ได้พัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการเพาะปลูกพืชสมุนไพร ตั้งต้นที่การคัดเลือกสายพันธุ์สมุนไพรที่มีคุณภาพและมีฤทธิ์ทางยาสูง การเพาะพันธุ์ขยายพันธุ์ การเลือกพื้นที่ การเลือกสภาพแวดล้อมและลักษณะดินที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชสมุนไพรแต่ละชนิด กระบวนการดูแล บำรุงรักษา ป้องกันศัตรูพืช รวมถึงการเก็บเกี่ยวที่ต้องคำนึงถึงส่วนที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ อายุการเก็บเกี่ยว ช่วงเวลาที่เก็บเกี่ยว และวิธีการเก็บเกี่ยว ซึ่งชุดความรู้เหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ได้วัตถุดิบยาสมุนไพรที่มีคุณสมบัติเป็นยาที่ดี สอดรับกับหลักการที่ว่าปลูกยาให้ได้ดียา คือหมอยา นั่นหมายความว่า พืชสมุนไพรที่มุ่งหวังใช้ประโยชน์ทางยารักษาโรค จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเพาะปลูกหรือผลิตที่มีคุณภาพตามหลักวิชาของหมอยาไทย

การพึ่งพาตนเองด้านการดูแลสุขภาพด้วยพืชสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ สามารถศึกษาและพัฒนาบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการตั้งจุดแข็งและศักยภาพที่ชุมชนมีมาต่อยอดและสนับสนุนด้วยความรู้เชิงวิชาการที่ถูกต้องตามหลักวิชา ด้วยเหตุที่สุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุมักเสื่อมถอยจนก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน สอดคล้องกับ Tamdee *et al.* (2022) พบว่าผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่มักจะเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ ซึ่งการเจ็บป่วยบางอาการคือการเจ็บป่วยที่ไม่รุนแรงและอยู่ในวิสัยที่ผู้สูงอายุสามารถดูแลตนเองได้ในเบื้องต้น ก่อนที่อาการจะรุนแรงจนต้องเข้ารับการรักษาที่แพทย์ มีความสอดคล้องกับ Hermhuk *et al.* (2018) พบว่า ในการสำรวจพันธุ์พืชในพื้นที่ชุมชนชาวไทลื้อบ้านทาปลาตุก ตำบลทาปลาตุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน และรวบรวมการใช้ประโยชน์ด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านด้วยปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า พันธุ์พืชจำนวน 112 ชนิด 85 สกุล 42 วงศ์ สามารถแยกกลุ่มการใช้ประโยชน์ด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน จำนวน 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพืชอาหาร กลุ่มพืชสมุนไพร กลุ่มพืชให้สีย้อมและเส้นใย

กลุ่มพืชที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา กลุ่มพืชมีพิษ กลุ่มพืชที่ใช้เนื้อไม้และไม้พิน และกลุ่มพืชที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ หรือพืชที่ใช้งานได้อเนกประสงค์ โดยการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวสามารถที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาสู่เยาวชนที่เป็นลูกหลานในชุมชนชาวไทลื้อบ้านทาปลาตุกต่อไป

สรุป

จากผลจากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าพันธุ์พืชสมุนไพรในพื้นที่ตำบลบุญเรือง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย จากการสำรวจมีจำนวน 142 ชนิด ซึ่งทรัพยากรด้านพืชสมุนไพรดังกล่าวสามารถนำมาพัฒนานวัตกรรมกรพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพด้วยสมุนไพรสำหรับผู้สูงอายุ ที่สามารถตรวจสอบควบคุมคุณภาพในทุกขั้นตอนของการนำนวัตกรรมดังกล่าวไปสู่การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ และมีความปลอดภัยต่อการใช้ประโยชน์ทางสุขภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการนำศักยภาพของพันธุ์พืชสมุนไพรในท้องถิ่นมาทำการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการใช้ประโยชน์ทางสุขภาพให้กับประชาชน และส่งผลทำให้เกิดการอนุรักษ์และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนท้องถิ่นผ่านการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Hermhuk, S., W. Sungpalee, C. Atnaseo, N. Pothawong and K. Sri-Ngernyuang. 2018. Plants utilization of Tai Lue at Bann Tapapao community forest, Mae Tha district, Lamphun province. *Thai Journal of Forestry* 37(1): 111-120. (in Thai)
- Institute for Population and Social Research. 2022. Thailandometers. (Online). Available: <http://www.thailandometers.mahidol.ac.th/> (January 22, 2022). (in Thai)

- Jantawong, N., R. Mama, C. Sae-Wang, S. Tansuwanwong and C. Ruancharoen. 2021. The development of health self-reliance innovation with basic handy herbs for the elderly. *Journal of MCU Social Science Review* 10(1): 245-256. (in Thai)
- Kespichayawattana, J., S. Wiwatwanich, A. Srisuk and S. Jetmanorom. 2018. Handbook of learn to understand the elderly. Yuenyong Press, Bangkok. 68 p. (in Thai)
- Rakpuang, S. and P. Senanuch. 2019. Social innovation for the elderly: significance to the elderly society in Thailand. *The Journal of Social Communication Innovation* 7(2): 205-215. (in Thai)
- Saengtong, J. 2017. Aging society (complete aged): The elderly condition of good quality. *Rusamilae Journal* 38(1): 6-28. (in Thai)
- Sukimanol, U. 2020. Concepts of HealthCare for The Elderly under Buddhist Methods and Laws. *Journal of MCU Peace Studies* 8(Supplement Issue): 386-402. (in Thai)
- Tamdee, D., P. Tamdee, W. Senaratana and J. Singkaew. 2022. Preparation for system and mechanism development in responding to ageing society in Health Region 1. *Journal of Community Development and Life Quality* 10(1): 45-57. (in Thai)
- Wises, S. 2019. People Council of Ing River Basin: Civil society dynamic in Natural Resource Management in Ing River Basin. *Journal of Buddhist Studies* 10(2): 331-345. (in Thai)
-

การสร้างสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู

Creation of Multimedia Learning Materials Elementary Computational Science Course for Small Schools with a Shortage of Teachers

ปานิสรา หาดขุนทด^{1*} และ ธนากร แสงกุดเลาะ²

Panisara Hadkhuntod^{1} and Thanakorn Sangkudluo²*

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จ. พิษณุโลก 65000

¹ Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, Phitsanulok 65000, Thailand

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จ. พิษณุโลก 65000

² Faculty of Education, Naresuan University, Phitsanulok 65000, Thailand

*¹ Corresponding author: E-mail: panisara.h@psru.ac.th

(Received: March 29, 2022; Accepted: June 29, 2022)

Abstract: The purposes of the research were to design multimedia learning materials for elementary computational science course for small schools with a shortage of teachers and assess the quality of the multimedia learning materials. The sample were 3 experts selected by purposive sampling method. Research tools include multimedia learning materials for elementary computational science course and multimedia quality assessment form. The results of this research were as follows: Multimedia learning materials involves 5 steps of learning methods: introduction of the lesson, teaching, summarizing, practicing and applying. It is divided into the first grade, grades 1-3, which could be divided into 5 clips, simple programming using software or media. and program error detection and the second level, grade 4-6, which could be divided into 5 clips, programming sequence, condition, iteration and error detection of the program titled “Rabbit and Tortoise” The research result also reveal that the quality of multimedia learning materials is at a high level.

Keywords: Multimedia, computer science, small school

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดียรายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู และประเมินคุณภาพของสื่อมัลติมีเดีย กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ สื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชา วิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา และแบบประเมินคุณภาพสื่อมัลติมีเดีย ผลการวิจัยพบว่า สื่อมัลติมีเดียมีวิธีการเรียน 5 ขั้นตอน คือ นำเข้าสู่บทเรียน สอน สรุป ผูกพัน และนำไปใช้ โดยแบ่งเป็น ช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 โดยแบ่งได้ 5 คลิป การเขียนโปรแกรมอย่างง่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์หรือสื่อ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม และช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยแบ่งได้ 5 คลิป การเขียนโปรแกรมแบบลำดับ เงื่อนไขวนซ้ำ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม เรื่อง “กระต่ายกับเต่า” และคุณภาพของสื่อมัลติมีเดียอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: สื่อมัลติมีเดีย วิทยาการคำนวณ โรงเรียนขนาดเล็ก

คำนำ

ปัญหาการขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดให้โรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 120 คน ถือว่ามีสถานะเป็น “โรงเรียนขนาดเล็ก” ซึ่งจากนิยามดังกล่าว พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2562 พบว่ามีโรงเรียน 15,158 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 981,831 คน มีครูทั้งหมด 103,079 คน แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กในภาคเหนือ 3,659 โรงเรียน หรือ 24% มีนักเรียน 211,460 คน มีครู 23,490 คน ภาคกลาง 2,550 โรงเรียน หรือ 17% มีนักเรียน 177,092 คน ครู 17,942 คน ภาคใต้ 1,718 โรงเรียน หรือ 11% มีนักเรียน 123,863 คน มีครู 13,157 คน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 7,231 โรงเรียน หรือ 48% มีนักเรียน 469,416 คน และมีครู 48,490 คน (Geo-informatics for educational personnel management, 2019) โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มักจะประสบปัญหาสำคัญ คือ สถานศึกษามีปัญหาในการจัดครูให้ตรงกับสาขาวิชาเอกหรือวิชาที่ถนัด และสถานศึกษามีปัญหาในการจัดครูให้ครบชั้นเรียน

วิทยาการคำนวณ เป็นคำใหม่ในวงการการศึกษาของประเทศไทย ถูกนำมาบรรจุในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงมาตรฐานและตัวชี้วัด พ.ศ. 2560) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว หลักสูตรที่มีพัฒนาปรับปรุงใหม่นั้นมักมีปัญหาด้านการนำไปสู่การปฏิบัติ ในการจัดการเรียนการสอนของครู เนื่องจากครูผู้สอนยังไม่มี ความชัดเจนในแนวทางการจัดการเรียนการสอนตามตัวชี้วัดที่เปลี่ยนแปลงและที่ปรับปรุงขึ้น ในรายวิชาวิทยาการคำนวณที่นับเป็นวิชาใหม่ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ มีเนื้อหาที่เป็นวิทยาการคอมพิวเตอร์ มี

ทักษะใหม่เกิดขึ้นในตัวชี้วัดที่ต้องการนำมาเชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาพร้อมกับการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ซึ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ (Wangsalae and Swengam, 2021) และผลการประเมินการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของโรงเรียนต้นแบบ สถานศึกษาขนาดกลาง และขนาดเล็ก ยังมีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Jinda and Bangthamai, 2016)

การเรียนวิทยาการคำนวณในโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนและครูมีความคิดเห็นว่าการเขียนโปรแกรมด้วยวิธีปกติ (Coding) เป็นเรื่องที่มีปัญหา มากที่สุดเมื่อเทียบกับปัญหาด้านอื่น ๆ (Yasaka and Suksakulchai, 2020) ทั้งนี้เพราะการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์มีหลายขั้นตอนและต้องใช้ความคิดเชิงระบบรวมทั้งความสามารถในการเลือกใช้คำสั่งโปรแกรมต่าง ๆ อย่างถูกต้อง พื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่ ประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 2 ในปีการศึกษา 2/2564 ในโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 6 โรงเรียนที่ผู้วิจัยลงพื้นที่ พบว่า มีครู 5-6 ต่อ นักเรียน 39-116 คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียนต่ำสุดประมาณ 1: 19 คน การเรียน วิทยาการคำนวณในส่วนของวิทยาการคอมพิวเตอร์พบ ปัญหาในการสอนมากที่สุด คุณครูต้องการฝึกอบรมให้เกิดความเข้าใจ และสร้างสื่อที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่ต้องการสื่อที่เข้าใจง่าย สามารถทำตามทีละขั้นอย่างต่อเนื่องแบบบูรณาการ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ ได้ครั้งเดียวพร้อมกันในแต่ละ ช่วงชั้น อีกทั้งปัจจุบันสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด และมีการส่งเสริมการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม แต่ในหลายครั้งยังพบ ปัญหาเรียนไม่ทันและบทเรียนทางไกลไม่ได้ออกแบบ ตามรวมตามช่วงชั้น ทำให้การเรียนการสอนแบบรวม ยากลำบากเพราะมีสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ที่จำกัดนั่นเอง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบสื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู และประเมินคุณภาพของสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญ

อุปกรณ์และวิธีการ

ระยะเวลาในการวิจัย กรกฎาคม - ธันวาคม 2564

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้แก่ จำนวน 3 คน ได้แก่ ด้านการเนื้อหา 1 คน ด้านผลิตสื่อมัลติมีเดีย 1 คน และด้านการวัดและประเมินผลที่เป็นครูที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็กมีส่วนร่วมในการออกแบบและนำสื่อไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา และแบบประเมินคุณภาพสื่อมัลติมีเดีย

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

1. การสร้างสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา ตามหลักการออกแบบของ ADDIE Model (Steven J. 2000) เป็นกระบวนการออกแบบนิยมนำมาใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเนื่องจากมีรูปแบบที่ง่ายและมีขั้นตอนชัดเจน โดยมี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ 2) การออกแบบ 3) การพัฒนา 4) การนำไปใช้ 5) การประเมินผลและประเมินคุณภาพของสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ด้านการเนื้อหา 1 คน ด้านผลิตสื่อมัลติมีเดีย 1 คน และด้านการวัดและประเมินผลที่เป็นครูที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีส่วนร่วมในการออกแบบและนำสื่อไปใช้โดยแบ่งเป็น ช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 โดยแบ่งได้ 5 คลิป เป็นเนื้อหาในส่วนของการเขียนโปรแกรมอย่างง่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์หรือสื่อ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม โดยจำลองการเคลื่อนไหวในรูปแบบเกมด้วยการ์ตูน 2 มิติ เน้นเรื่องของการเลื่อนที่ไปยังตำแหน่งที่ถูกต้อง และช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยแบ่งได้ 5 คลิป เป็นเนื้อหาในส่วนของการเขียนโปรแกรมแบบลำดับ เงื่อนไข และวนซ้ำ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม โดยจำลองการเคลื่อนไหวในรูปแบบเกมด้วยการ์ตูน 2 มิติ ด้วยการนำเอาเรื่อง “กระต่ายกับเต่า” เข้ามาผูกโยงเรื่องราว เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

โดยที่ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1.1 ขั้นการวิเคราะห์ (analysis) ศึกษารายละเอียดรายวิชา วิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา มาวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1.1.1 โดยรวบรวมหนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ เนื้อหาย่อย เลือกว่าชีวิต และกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยที่ ช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 เขียนโปรแกรมอย่างง่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์หรือสื่อ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม และช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นเนื้อหาในส่วนของการเขียนโปรแกรมแบบลำดับ เงื่อนไข และวนซ้ำ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม

1.1.2 ศึกษาหลักการออกแบบและสร้างสื่อมัลติมีเดีย โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล ต่าง ๆ เช่น หนังสือ บทความ การค้นคว้าอิสระ งานวิจัย เอกสารต่าง ๆ และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกำหนดขอบเขตระยะเวลาของการนำเสนอเนื้อหา

1.1.3 ศึกษาความต้องการและบริบทพื้นฐานของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ มีการเรียนรวมชั้น และการลำดับเนื้อหาไม่เร็วจนเกินไป

1.2 ขั้นการออกแบบ (design) กระบวนการออกแบบสื่อมัลติมีเดียการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชา วิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

1.2.1 จัดทำผังงาน (flow chart) และออกแบบบทดำเนินเรื่อง (storyboard) (จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ผู้วิจัยออกแบบและกำหนดขั้นตอนการเรียนรู้ ซึ่งกำหนดได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ช้่นนำเข้าสู่บทเรียน นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดความรู้เดิมก่อนเข้าสู่กิจกรรม ครูเล่าประสบการณ์เพื่อเชื่อมโยงความคิด และถามตอบคำถามสั้น ๆ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ

ขั้นที่ 2 ช้่นสอน ครูให้นักเรียนศึกษาสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา

ในช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3

ตอนที่ 1 จีคซอร์ (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

ตอนที่ 2 เขาวงกต (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

ตอนที่ 3 เขาวงกต: การตีบั้ง (การตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม)

ตอนที่ 4 ผึ้ง (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

ตอนที่ 5 ศิลปิน (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

ในช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4-6

ตอนที่ 6 ส่วนประกอบของ scratch

ตอนที่ 7 การเล่าเรื่องและการวาดตัวละคร

ตอนที่ 8 การเขียนโปรแกรมเป็นการสร้างลำดับของคำสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงาน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามความต้องการ

ตอนที่ 9 การออกแบบและเขียนโปรแกรมที่มีการตรวจสอบเงื่อนไขที่ครอบคลุมทุกกรณีเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ถูกต้องตรงตามความต้องการ

ตอนที่ 10 การออกแบบและเขียนโปรแกรมที่มีการใช้ตัวแปร การวนซ้ำ การตรวจสอบเงื่อนไข มาให้นักเรียนศึกษาและปฏิบัติตาม

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนไป โดยให้นักเรียนภายในห้องช่วยกันอภิปรายและหาคำตอบ

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกฝน นักเรียนศึกษาข้อมูล และรับคำสั่งจากใบงาน

ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ นักเรียนมีความรู้ สามารถเขียนสรุปและอธิบายเกี่ยวกับบทเรียนที่เรียนไป

1.3 ขั้นการพัฒนา (development)

1.3.1 นำโครงสร้างที่ออกแบบไว้มาพัฒนา ช่วง

ขั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 โดยแบ่งได้ 5 คลิป เป็นเนื้อหาในส่วนของ การเขียนโปรแกรมอย่างง่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม โดยจำลองการเคลื่อนไหวในรูปแบบเกมด้วยการ์ตูน 2 มิติ เน้นเรื่องของการเลื่อนที่ไปยังตำแหน่งที่ถูกต้อง และช่วงชั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดย

แบ่งได้ 5 คลิป เป็นเนื้อหาในส่วนของ การเขียนโปรแกรมแบบลำดับ เงื่อนไข และวนซ้ำ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม โดยจำลองการเคลื่อนไหวในรูปแบบเกมด้วยการ์ตูน 2 มิติ ด้วยการนำเอาเรื่อง “กระต่ายกับเต่า” เข้ามาผูกโยงเรื่องราว เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น

1.4 การนำไปใช้ (implementation) จากนั้นนำสื่อมัลติมีเดียที่พัฒนาขึ้นมาให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ด้านการเนื้อหา 1 คน ด้านผลิตรายการสื่อมัลติมีเดีย 1 คน และด้านการวัดและประเมินผลได้ทดลองใช้งาน และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.5 ขั้นการประเมินผล (evaluation) นำแบบประเมินคุณภาพของสื่อมัลติมีเดีย ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของของสื่อมัลติมีเดีย ตรวจสอบความเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงและพัฒนา แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.58 แสดงว่าข้อมูลที่วิเคราะห์ได้นั้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ได้

2. แบบประเมินรูปแบบคุณภาพของสื่อมัลติมีเดีย

ใช้ในการประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา จากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มีวิธีการพัฒนาดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างแบบประเมินรูปแบบ

2.2 สร้างแบบประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษาจำนวน 20 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดการวัดแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับ 3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	ไม่เหมาะสม

โดยแบ่งเป็น 4 ด้านคือ เนื้อหา ตัวอักษรและข้อความ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว และเสียง

4.2.3 นำแบบประเมินคุณภาพของสื่อมัลติมีเดียเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านวัดและประเมินผลปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4.2.5 พิมพ์แบบประเมินรูปแบบคุณภาพของสื่อมัลติมีเดียฉบับจริงเพื่อนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล
1. ติดต่อประสานงานไปยังผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานงานเพื่อขอความอนุเคราะห์เบื้องต้น โดยติดต่อผ่านทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ หรือโทรศัพท์และไปพบผู้เชี่ยวชาญด้วยตัวผู้วิจัยเอง

2. ดำเนินการขอหนังสือขอความอนุเคราะห์แต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และไปพบผู้เชี่ยวชาญ

3. นำส่งลิงค์ สื่อการเรียนรู้อย่างแบบมัลติมีเดียรายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทดลองใช้งานเบื้องต้น โดยเข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/HrZu5>

4. นำส่งแบบประเมินความเหมาะสมไปยังผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการตามความต้องการและความสะดวกของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ การนำส่งผ่านระบบออนไลน์ หรือ นำส่งด้วยตัวผู้วิจัยเอง

5. การรับแบบประเมินความเหมาะสมคืนจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการตามความต้องการและความสะดวกของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ การส่งข้อมูลกลับผ่านระบบออนไลน์หรือนำกลับด้วยตัวผู้วิจัยเองและนำค่าที่ได้มาวิเคราะห์ผลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ประเมินสื่อมัลติมีเดีย โดยในการวิเคราะห์จะใช้ค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์การประเมินดังนี้

ค่าเฉลี่ยเท่ากับ	4.50 – 5.00
หมายความว่า	มีคุณภาพมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ	3.50 – 4.49
หมายความว่า	มีคุณภาพมาก
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ	2.50 – 3.49
หมายความว่า	มีคุณภาพปานกลาง
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ	1.50 – 2.49
หมายความว่า	มีคุณภาพน้อย
ค่าเฉลี่ยเท่ากับ	1.00 – 1.49
หมายความว่า	ไม่มีคุณภาพ

ผลการศึกษา

1. ผลการสร้างสื่อการเรียนรู้อย่างแบบมัลติมีเดียรายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู แบ่งเป็น 5 ชั้น

ชั้นที่ 1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เพื่อวัดความรู้เดิมก่อนเข้าสู่กิจกรรม ครูเล่าประสบการณ์เพื่อเชื่อมโยงความคิด และถามตอบคำถามสั้น ๆ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจ

ชั้นที่ 2 ชั้นสอน ครูให้นักเรียนศึกษาสื่อมัลติมีเดีย การเรียนรู้อย่างแบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา ในช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3

ตอนที่ 1 จิ๊กซอร์ (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

Figure 1. Jigsaw

เป็นการนำเข้าบทเรียนด้วยตัวการ์ตูนสองมิติชื่อ “น้องนาโน” อธิบายเบื้องต้นเกี่ยวกับการเขียน block programming การเข้าใช้งาน code.org และขั้นตอนการเรียนรู้เรื่องของการเรียนรู้

เกี่ยวกับการลากวาง ซึ่งมี 12 ปริศนาในการเรียนรู้ เวลา 30.03 นาที ดัง Figure 1

ตอนที่ 2 เขาวงกต (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

Figure 2. Maze (1)

เป็นการนำเข้าบทเรียนด้วยตัวการ์ตูนสองมิติชื่อ “น้องนาโน” อธิบายเบื้องต้นเกี่ยวกับ การเข้าใช้งาน code.org และขั้นตอนการเรียนรู้เรื่อง การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย มีตัวละครคือ นก และหมู โดยจะทำการเดินตัวนกไปหาหมูให้ได้ ตามบัตรคำสั่ง

มี 15 ปริศนาในการเรียนรู้ เวลา 36.49 นาที ดัง Figure 2

ตอนที่ 3 เขาวงกต: การตีบีก (การตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม)

Figure 3. Maze (2)

เป็นการนำเข้าบทเรียนด้วยตัวการ์ตูนสองมิติชื่อ “น้องนาโน” การเข้าใช้งาน code.org และขั้นตอนการเรียนเรื่อง ตรวจสอบหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม มีตัวละครคือ นก และหมู โดยจะทำการเดินตัวนกไปหาหมูให้ได้ โดยมีคำสั่งในการเดินอยู่

แล้ว นักเรียนต้องตรวจสอบว่าคำสั่งผิดหรือไม่และทำการแก้ไขคำสั่งให้ถูกต้อง มี 12 ปริศนาในการเรียนรู้ เวลา 32.42 นาที ดัง Figure 3

ตอนที่ 4 ฟัง (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

Figure 4. Bee

เป็นการนำเข้าบทเรียนด้วยตัวการ์ตูนสองมิติชื่อ “น้องนาโน” การเข้าใช้งาน code.org และขั้นตอนการเรียนเรื่อง ตรวจสอบหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม มีตัวละครคือ ผึ้งและดอกไม้ โดยจะทำการเดินตัวผึ้งไปทำการเก็บน้ำหวานให้ได้ โดยใช้

คำสั่งในการเดินและเก็บน้ำหวานที่ถูกต้อง มี 15 ปริศนาในการเรียนรู้ เวลา 31.06 นาที ดัง Figure 4

ตอนที่ 5 ศิลปิน (การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย โดยใช้ซอฟต์แวร์ หรือสื่อ)

เป็นการอธิบายส่วนประกอบของ scratch ด้วยตัวการ์ตูนสองมิติชื่อ “น้องนาโน” และ “น้องจิ๊กกะ” เล่าเรื่อง “กระต่ายกับเต่า” โดยต้องเรียงตามลำดับจาก ตอนที่ 5-10 เป็นการฝึกการใช้งาน scratch โดยการเล่าเรื่อง ฝึกการเขียนโปรแกรมเป็นการสร้างลำดับของคำสั่งให้คอมพิวเตอร์ทำงาน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามความต้องการ เขียนโปรแกรมที่มีการใช้ตัวแปร การวนซ้ำ การตรวจสอบเงื่อนไข ดัง Figure 6 โดยมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้แจ้งในแต่ละตอน และสรุปสิ่งที่เรียนรู้จากตอนนั้น ๆ มาให้นักเรียนศึกษาและปฏิบัติตาม

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป ถามคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียนไป โดยให้นักเรียนภายในห้องช่วยกันอภิปรายและหาคำตอบ

Table 1. Quality of Multimedia

Item	Mean	S.D.	Quality
Content	4.60	0.49	The Most Quality
Letter & text	4.57	0.58	The Most Quality
Image & motion	4.63	0.52	The Most Quality
Sound	4.50	0.57	The Most Quality
Average	4.58	0.54	The Most Quality

จาก Table 1 ผลการวิเคราะห์ระดับคุณภาพของสื่อมัลติมีเดีย พบว่า คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด โดยที่ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54

วิจารณ์

สื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชา วิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู ผู้วิจัยได้สร้างสื่อในรูปแบบมัลติมีเดีย โดยนำเอาบริบทของโรงเรียนที่มีการเรียนแบบรวมชั้น และอธิบายขั้นตอนการเข้าใช้สื่ออย่างละเอียดไม่เร็วจนเกินไป มีวิธีการเรียน 5 ขั้น คือ นำเข้าสู่บทเรียน สอน สรุป ฝึกฝน และนำไปใช้ โดยแบ่งเป็น ช่วงขั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 โดยแบ่งได้ 5 คลิป เป็นเนื้อหาในส่วนของการ

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกฝน นักเรียนศึกษาข้อมูลและรับคำสั่งจากโปรแกรม

ขั้นที่ 5 ขั้นนำไปใช้ นักเรียนมีความรู้สามารถเขียนสรุปและอธิบายเกี่ยวกับบทเรียนที่เรียนไป

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ หากต้องการนำสื่อไปใช้จริงผู้สอนสามารถดาวโหลดคู่มือและแผนการสอนเพิ่มเติมได้ที่ลิงค์ของวีดีทัศน์

2. ผลการประเมินคุณภาพของสื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู

เขียนโปรแกรมอย่างง่ายโดยใช้ซอฟต์แวร์หรือสื่อ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม และช่วงขั้นที่ 2 ระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยแบ่งได้ 5 คลิป เป็นเนื้อหาในส่วนของการเขียนโปรแกรมแบบลำดับ เงื่อนไข และวนซ้ำ และการตรวจหาข้อผิดพลาดของโปรแกรม ด้วยการนำเอาเรื่อง “กระต่ายกับเต่า” เข้ามาผู้โยงเรื่องราว เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น โดยกระบวนการ ADDIE Model 5 ขั้น คือ วิเคราะห์ ออกแบบ พัฒนานำไปใช้ และประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Romae et al. (2021) ที่ได้พัฒนาพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ เรื่อง พลังงานทดแทน ในจังหวัดนราธิวาสสำหรับนักเรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ด้วย ADDIE MODEL เป็นกระบวนการออกแบบและพัฒนารูปแบบการสอนที่

นักเทคโนโลยีการศึกษานิยมนำมาใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเนื่องจากมีรูปแบบที่ง่ายและมีขั้นตอนชัดเจน โดย ADDIE Model มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ 2) การออกแบบ 3) การพัฒนา 4) การนำไปใช้ และ 5) การประเมินผล พบว่าผลการประเมินคุณภาพของสื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ Ananpattiwet *et al.* (2021) ที่ได้พัฒนาสื่อวีดิทัศน์ตามแนวคิด ADDIE Model เรื่องการพยาบาลทารกเกิดก่อนกำหนดที่มีภาวะเสี่ยงสูง ตามรูปแบบ ADDIE 5 ขั้นตอน มาจัดทำเป็นบทโทรทัศน์ มีจำนวน 5 ตอน คือ บทนำ ลักษณะของทารกเกิดก่อนกำหนด การประเมินสภาพทารกเกิดก่อนกำหนด ความผิดปกติของทารกเกิดก่อนกำหนดที่มีภาวะเสี่ยงสูง และการวางแผนการพยาบาลทารกเกิดก่อนกำหนดที่มีภาวะเสี่ยงสูง ความยาวรวม 1 ชั่วโมง 24 นาที 24 วินาที แต่ละตอนมีแบบฝึกหัดท้ายบท รูปแบบการนำเสนอ มีทั้งเนื้อหาที่เป็นข้อความ ภาพเคลื่อนไหว และภาพกราฟิก ซึ่งบทเรียนดังกล่าวสามารถเข้าถึงได้ทุกอุปกรณ์ ทบทวนที่ไหนก็ได้ ไม่จำกัดจำนวนครั้ง และสามารถดึงดูดความสนใจให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasertsith (2021) ที่พัฒนาสื่อแอนิเมชันด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคณิตศาสตร์ ที่นักเรียนสามารถเข้าถึงได้ทุกอุปกรณ์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ช่วยให้เด็กเรียนไม่เบื่อ รู้สึกสนุก ทบทวนจากการกระทำซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง ดึงดูดความสนใจแก่ผู้เรียน รู้สึกสนุกสนานจากการเรียน คำนวนที่น่าเบื่อ

การวิเคราะห์ระดับคุณภาพของสื่อมัลติมีเดีย พบว่า คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด โดยที่ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54 โดยที่การแสดงผลภาพและภาพเคลื่อนไหวอยู่ลำดับสูงที่สุด (Mean=4.63, S.D.=0.52) เนื่องจากมีการใช้ภาพการ์ตูน 2 มิติในการเล่าเรื่องราวเหมาะกับเด็กในวัยประถมศึกษา ลำดับที่สองคือ เนื้อหา (Mean=4.60, S.D.=0.49) มีการนำเอาเนื้อหาที่ไม่น่าเรียนสามารถเข้าใจได้

แบบไม่ยากจนเกินไปในการดำเนินเรื่อง และการนำเอาเรื่องกระต่ายกับเต่าที่เด็กรู้จักเป็นอย่างดีมาเชื่อมโยงเรื่องราวในการเขียนโปรแกรม ลำดับที่สาม คือ ข้อความและตัวอักษร (Mean=4.57, S.D.=0.58) มีการใช้ข้อความน้อย ตัวอักษรที่ใหญ่ อ่านง่ายสบายตา และใช้สีของตัวอักษรที่ดูง่ายไม่แสบตาสำหรับเด็ก ลำดับสุดท้ายคือ เสียง (Mean=4.50, S.D.=0.57) เสียงที่ใช้เป็นเสียงจากบท ซึ่งคำบางคำที่ใช้แสดงอารมณ์อาจแสดงได้ไม่เหมือนเสียงมนุษย์สร้างจริง แต่โดยรวมแล้ว คุณภาพของสื่อมัลติมีเดียอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.57, S.D.= 0.54) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Choetlaor and Pimpimool (2019) ที่พัฒนาสื่อการสอนมัลติมีเดีย วิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการพัฒนาสื่อการสอนมัลติมีเดีย วิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้สื่อการสอนมัลติมีเดียประกอบด้วย 3 โมดูลหลัก คือ โมดูลบทเรียน 7 บทเรียน 14 แผนการจัดการเรียนรู้ โมดูลแบบฝึกหัดท้ายบท 7 บท และโมดูลแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และคุณภาพของสื่อการสอนมัลติมีเดียตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยภาพรวมมีคุณภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด และ Ratchawiang (2018) ที่ได้ศึกษาคุณภาพของสื่อวีดิทัศน์ในการเหยียวยาด้านจิตใจของชาวมุสลิมจากสถานการณ์ความไม่สงบในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจะเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อวีดิทัศน์และผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า การประเมินคุณภาพของสื่อวีดิทัศน์ในด้านเนื้อหาในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก สรุปได้ว่า สื่อการเรียนรู้อบบมัลติมีเดีย รายวิชาวิทยาการคำนวณ ระดับประถมศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครูที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้เรียนวิทยาการคำนวณกับโรงเรียนขนาดเล็กได้ โดยบทเรียนออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการของโรงเรียนขนาดเล็กที่

ต้องการการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย สามารถทำตามทีละ
ขั้นอย่างต่อเนื่องแบบบูรณาการ เพื่อให้สามารถ
จัดการเรียนรู้ได้ครั้งเดียวพร้อมกันในแต่ละช่วงชั้น
จนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

สื่อการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย รายวิชา
วิทยาการคำนวณระดับประถมศึกษา สำหรับ
โรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนครู มีวิธีการเรียน 5
ขั้น คือ นำเข้าสู่บทเรียน สอน สรุป ผูกฝน และ
นำไปใช้ โดยแบ่งเป็น ช่วงชั้นที่ 1 ประถมศึกษาปีที่
1-3 โดยแบ่งได้ 5 คลิป การเขียนโปรแกรมอย่างง่าย
โดยใช้ซอฟต์แวร์หรือสื่อ และการตรวจหา
ข้อผิดพลาดของโปรแกรม และช่วงชั้นที่ 2 ระดับ
ประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยแบ่งได้ 5 คลิป การเขียน
โปรแกรมแบบลำดับเงื่อนไขวนซ้ำ และการตรวจหา
ข้อผิดพลาดของโปรแกรม เรื่อง “กระต่ายกับเต่า”
และคุณภาพของสื่อมัลติมีเดียอยู่ในระดับมากที่สุด
(Mean = 4.58 และ S.D.= 0.54) สามารถนำไปใช้
เรียนวิทยาการคำนวณกับโรงเรียนขนาดเล็กได้

เอกสารอ้างอิง

Ananpawitwet, S. Tubtimtong, W. and Cinmuk,
U. 2021. The Development of Video
Media Based on ADDIE Model on
Nursing Care for High-Risk Preterm
Infants. Journal of nursing and
education. 14(4): 64-76.

Geo-informatics for educational personnel
management. 2019. small school
statistics year 2019. (Online).
Available: <http://gisedu.obec.go.th/>
(March 29, 2022). (in Thai)

Choetlaor, P. and A. Pimpimool. 2019. The
development of multimedia on
mathematics for Mathayom suksa I
students. Journal of Technology

Management, Maha Sarakham
Rajabhat University 6(2): 28-37. (in
Thai)

Jinda, A. and E. Bangthamai. 2016. The
problems and guidelines support of
use information and communication
technology for educational of schools
in Nakhon Pathom Primary
Educational Service Area Office 2.
Veridian E-Journal, Silpakorn University
Humanities, Social Sciences and Arts
9(1): 395-407. (in Thai)

Ngoenthong, M. and Wechayaluk, N. 2016. A
Study of Management Problems for
Small Schools under Phitsanulok
Primary Educational Service Area
Office 3, National academic
conferences and research
presentations Graduate Network
Phetchabun Rajabhat University 3:
234-248. (in Thai)

Prasertsith, K. (2021). A Development of
Animation Media with Local Wisdom
in Field of Mathematics: Case Study of
Wat Metarang School, Sam Khok
District, Pathum Thani Province,
Journal of Community Development
and Life Quality 9(1): 134-145. (in Thai)

Ratchawiang, A. 2018. The quality of the
video media for psychological healing
to the muslims of unrest situation in
the southern border provinces, VRU
Research and Development Journal
Science and Technology 13(1):219-
227.

Romae A., C. Chunphon and O. Isaranarakul.
2021. Development of multimedia for

- learning on alternative energy in Narathiwat province for students in private Islamic schools. Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences 9(1): 258-274. (in Thai)
- McGriff, Steven J. 2000. Instructional System Design (ISD): Using the ADDIE Model, Instructional Design Models 226(14): 1-2.
- Wangsalae, S. and W. Swengam. 2021. Guidelines of computing science instruction for lower secondary school, Journal of the Association of Researchers 26(1): 116-132. (in Thai)
- Yasaka S. and S. Suksakulchai. 2020. Study of status, problems, and needs of computing science learning management. pp. 2191 – 2199. In: Proceeding of the 12th NPRU National Academic Conference, Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakorn Prathom. (in Thai)
-

ปัจจัยพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมของผู้ปกครอง ต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้น

Factors Predicting Public Stigma in Parents about Children Diagnosed with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD)

ภาสกร คุ่มศิริ^{1*} และ อุ่นเรือน เล็กน้อย²

Passakorn Koomsiri^{1} and Unruan Leknoi²*

¹สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ กรมสุขภาพจิต กรุงเทพฯ 10400

¹Child and Adolescent Mental Health Rajanagarindra Institute, Department of Mental Health,
Bangkok 10400, Thailand

²สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ 10330

²Social Research Institute, Chulalongkorn University, Bangkok 10330, Thailand

*Corresponding author: E-mail: taitae_ong9@hotmail.com

(Received: March 31, 2022; Accepted: June 9, 2022)

Abstract: The aim of this study was to explore the levels and predictors of public stigma in parents of children diagnosed with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). A cross-sectional study method was used. Quantitative data were collected between June and July 2018 using questionnaires. The population was the parents of students in schools in Bangkok. The sample consisted of 400 parents selected through simple random sampling from 4 schools. The questionnaire consisted of general information, and information on public stigma, attitude, and social support. The data were analyzed by descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation to describe various factors, and predictive factors were analyzed by multiple regression analysis. The results showed that the public stigma on children diagnosed with ADHD was at a low level, both overall and in each domain. The predictors of public stigma on ADHD were attitude: negative feeling and emotion, as well as social support. The most predictive of factors was attitude: negative feeling and emotion ($\beta = 0.20$), then by social support ($\beta = -0.19$), with both factors can predicting public stigma by 9.8%, which was significantly at the 0.05 level. The results of the study can be used to plan to prevent public stigmatization of children diagnosed with ADHD.

Keywords: Public stigma, attention deficit hyperactivity disorder (ADHD)

บทคัดย่อ: การศึกษานี้มีจุดประสงค์เพื่อสำรวจระดับการตีตราบาปทางสังคมและปัจจัยพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมของผู้ปกครองต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้น ใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวางโดยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามระหว่างเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2561 ประชากรเป็นผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนทั่วกรุงเทพมหานคร ทำการสุ่มอย่างง่ายได้ทั้งหมด 4 โรงเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน แบบสอบถามประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป การตีตราบาปทางสังคม เจตคติ และการสนับสนุนทางสังคม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่ออธิบายปัจจัยต่าง ๆ และศึกษาปัจจัยพยากรณ์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ผลการศึกษาพบว่า การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นอยู่ในระดับน้อยทั้งภาพรวมและรายด้าน สำหรับปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้น ได้แก่ เจตคติด้าน

อารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ และการสนับสนุนทางสังคม โดยปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุด คือ เจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ ($\beta = 0.20$) รองลงมาคือการสนับสนุนทางสังคม ($\beta = -0.19$) ซึ่งปัจจัยทั้งสองตัวรวมกันพยากรณ์การตีตราทางสังคมต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้นได้ร้อยละ 9.8 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้ผลการศึกษานี้สามารถนำมาวางแผนป้องกันการตีตราทางสังคมต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรครวมได้

คำสำคัญ: การตีตราทางสังคม สมาธิสั้น

คำนำ

ผู้ป่วยจิตเวชมักเผชิญกับการเกิดตราบาปในตนเอง เช่น คิดว่าตนเองเป็นตัวอันตราย น่ารังเกียจกลัวตัวเอง ทำให้อาการแย่ลง ผู้ป่วยเหล่านี้อาจมีปฏิกิริยาทางอารมณ์เชิงลบ รู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง และรับรู้ความสามารถตัวเองต่ำ ส่งผลเสียต่อคุณภาพชีวิตที่ไม่ดีของผู้ป่วย การตีตราบาปมักมีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเมินค่าพฤติกรรมบางอย่างนำไปสู่การแบ่งแยกออกจากสังคม แม้บุคคลที่มีความรู้ด้านสุขภาพจิตหรือมีการออกกฎหมายคุ้มครองผู้ป่วยทางจิตเวชแล้วก็ตาม สังคมก็ยังมีทัศนคติเชิงลบต่อผู้ป่วยอยู่ดี (Corrigan and Rao, 2012) การศึกษาความชุกของโรครวมสมาธิสั้นในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2556 กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-5 จำนวน 7,188 คน พบความชุกของโรครวมสมาธิสั้นเท่ากับร้อยละ 8.1 แยกเป็นเพศชายร้อยละ 12 และหญิงร้อยละ 4.2 (Visanuyothin et al., 2013) จากการศึกษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเด็กนักเรียนประถมในโรงเรียนทั่วไป 100 คน จะตรวจพบเด็กที่มีปัญหาสมาธิสั้นเกือบ 8 คน ซึ่งถือว่าเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง สำหรับโรครวมสมาธิสั้นจะประกอบด้วยอาการหลักที่สำคัญ ได้แก่ อาการขาดสมาธิ ขนอยุ่ไม่นิ่ง และหุนหันพลันแล่นติดต่อกันนานมากกว่า 6 เดือน ส่งผลกระทบต่อการศึกษา ชีวิตประจำวันอย่างปกติสุข เช่น การเรียน การอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น การวินิจฉัยมักทำเมื่อเด็กอายุ 6-11 ปี แต่ปัจจุบันจะวินิจฉัยโรครวมสมาธิสั้นเมื่ออายุ 12 ปี ซึ่งการวินิจฉัยในเด็กเล็กยิ่งอายุน้อยยิ่งมีโอกาสผิดพลาดได้มาก เพราะแยกจากเด็กปกติได้ยากอาจเนื่องมาจากเป็นพฤติกรรมของเด็กตามพัฒนาการ ทั้งนี้การวินิจฉัยจะอิงตาม The Diagnostic and

Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition (Koomsiri and Leknoi, 2017)

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า วัฒนธรรมไทย เจตคติ การรับรู้ สุขภาพจิตของผู้เลี้ยงดูมีผลต่อตราบาปในเด็กสมาธิสั้นได้ โดยการศึกษาของ Mason and Varma (2021) ทำการศึกษาปัจจัยวัฒนธรรมไทยต่อเจตคติและการรับรู้ต่อโรครวมสมาธิสั้น โดยศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรมไทยประกอบด้วยศาสนา ตราบาปต่อโรคจิตเวช ความคิดรวบยอด ความเชื่อเรื่องการควบคุมสุขภาพพบว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมมีผลต่อความคิดเห็นเชิงลบต่อโรครวมสมาธิสั้นอย่างมีนัยสำคัญสอดคล้องกับงานของ Chang et al. (2021) ศึกษาการจัดการปัญหาและรูปแบบการเลี้ยงดูต่อการมีตราบาปในเด็กสมาธิสั้นของผู้เลี้ยงดู พบว่าเพศ อาการซึมเศร้า การจัดการความเครียด รูปแบบครอบครัว ระดับการรับรู้และอาการสมาธิสั้นมีผลต่อการรับรู้ตราบาปกับผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้นได้ ทั้งนี้การศึกษาของ Puttisri et al. (2006) ทำการศึกษาระดับซึมเศร้าในมารดาของเด็กสมาธิสั้น พบว่าภาวะซึมเศร้าในมารดาของเด็กสมาธิสั้นมีร้อยละ 34.70 แบ่งเป็นระดับซึมเศร้าเล็กน้อยและปานกลางร้อยละ 30.62 ระดับรุนแรงร้อยละ 4.08 ทั้งนี้ระยะเวลาหลังจากบุตรได้รับการวินิจฉัยนานกว่า 12 เดือนและสถานภาพสมรสมีแนวโน้มเพิ่มความเสี่ยงภาวะซึมเศร้าในมารดา หลักฐานจากงานวิจัยที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าเจตคติ การรับรู้ และสุขภาพจิตของผู้ปกครองส่งผลต่อตราบาปกับโรครวมสมาธิสั้น นอกจากนี้ การศึกษาของ Hongtiyanon and Tipawong (2018) พบว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยจิตเวช จาก

ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้นเผชิญกับตราบาปที่เกิดจากกระบวนการทางสังคมจริง โดยเฉพาะสังคมใกล้ชิดตัวที่สุดนั่นคือครอบครัวที่ประกอบด้วยผู้ปกครองเป็นหลัก อย่างไรก็ตามการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตีตราบาปทางสังคมของผู้ปกครองต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้นยังมีไม่มากนัก ประกอบกับการศึกษางานวิจัยย้อนหลังผู้วิจัยเชื่อว่าปัจจัยด้านเจตคติและการสนับสนุนทางสังคมของผู้ปกครองสามารถทำนายการเกิดการตีตราบาปทางสังคมในเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้นได้ นำมาสู่การศึกษาเพิ่มเติมและนำเสนอผลการศึกษาในบทความนี้

การศึกษานี้ เป็นส่วนวิเคราะห์เพิ่มเติมจากวิทยานิพนธ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการตีตราบาปทางสังคม เจตคติ และการสนับสนุนทางสังคมในเด็กสมาธิสั้น (Koomsiri, 2018) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายระดับการตีตราบาปทางสังคมและวิเคราะห์ปัจจัยพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมของผู้ปกครองต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้น ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนจัดการลดการตีตราบาปทางสังคมต่อโรคสมาธิสั้นทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้เป็นการสำรวจแบบภาคตัดขวาง (cross-sectional study) โดยวางแผนการรวบรวมข้อมูลเพียงครั้งเดียวในช่วงมิติของเวลาตามปกติ อาศัยการสุ่มตัวอย่างครั้งเดียวเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร การวิจัยนี้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณระหว่างเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2561 โดยเก็บแบบสอบถามกับกลุ่มประชากรทั่วไปที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน โดยรวบรวมข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล การตีตราบาปทางสังคม เจตคติ การและสนับสนุนทางสังคม โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนระดับประถมและ

มัธยมศึกษาทั่วกรุงเทพมหานครที่มีอายุตั้งแต่ 19 ปีขึ้นไป สามารถอ่านออกเขียนได้ ทั้งนี้เลือกโรงเรียนด้วยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) โดยวิธีการจับสลากได้โรงเรียน 4 แห่ง จำนวนประชากรคิดเป็นผู้ปกครองหนึ่งรายต่อนักเรียนหนึ่งคน มีจำนวนทั้งสิ้น 5,693 คน จากนั้นคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane ซึ่งเหมาะกับงานวิจัยเชิงสำรวจที่มีแผนการเลือกตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่ายและทราบจำนวนประชากรที่ชัดเจน อย่างไรก็ตามสูตรดังกล่าวมักจะใช้กับการวิเคราะห์แบบสอบถามเลือกตอบแบบสองค่า (Ngarmyarn, 2011) จึงเป็นข้อจำกัดสำหรับการวิจัยนี้ กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ได้ขนาดตัวอย่าง 374 คน ผู้วิจัยทำการขยายกลุ่มตัวอย่างเป็น 400 คน เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล ทั้งนี้เก็บข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะตามธรรมชาติทุกคนมีโอกาสเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่าเทียมกัน ทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (quota sampling) จำนวนเท่า ๆ กัน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 100 คน จากนั้นเก็บข้อมูลกับผู้ปกครองของนักเรียนแบบบังเอิญ (accidental sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา รายได้ ตอนที่ 2 แบบสอบถามการตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ การมองแบบเหมารวม อคติ และการเลือกปฏิบัติ ลักษณะการตอบเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Likert scale) 5 ระดับ ข้อคำถามมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเจตคติต่อเด็กสมาธิสั้น แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับโรคสมาธิสั้นโดยให้ตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับด้านอารมณ์ความรู้สึกและการแสดงออกของพฤติกรรมต่อเด็กสมาธิสั้น ลักษณะการตอบเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ข้อคำถามมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ สำหรับตอนที่ 4

แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้น มีองค์ประกอบ ได้แก่ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านสิ่งของหรือการให้บริการ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการสะท้อนคิดหรือสนับสนุน ลักษณะการตอบเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ข้อคำถามมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

การศึกษาคุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นเองของ Koomsiri (2018) จากนั้นทำการศึกษาความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน ในการประเมินความตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถาม จากนั้นทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การวัดกับข้อคำถาม (index of item objective congruence: IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป (Pattanasombutsook, 2021) และวิเคราะห์ความเที่ยง (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีคุณสมบัติเหมือนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) พบว่าแบบสอบถามการติตรอบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.90 แบบสอบถามเจตคติต่อเด็กสมาธิสั้นมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.72 และแบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นมีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ 0.84

การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล
เริ่มดำเนินการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และทดลองใช้ เมื่อได้เครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วทำหนังสือถึงหัวหน้าหน่วยงานเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล เมื่อได้รับการอนุมัติผู้วิจัยเข้าติดต่อผู้ประสานงานโรงเรียน 4 แห่ง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลกับผู้ปกครองของนักเรียน จากนั้นรวบรวมแบบสอบถามตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ให้คะแนน และลงรหัสข้อมูลในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่ออธิบายปัจจัย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา รายได้ การติตรอบาปทางสังคม เจตคติต่อเด็กสมาธิสั้น และการสนับสนุนทางสังคม นอกจากนี้ใช้สถิติอ้างอิง คือ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (multiple linear regression analysis) เพื่อศึกษาปัจจัยพยากรณ์การติตรอบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้น ทั้งนี้การศึกษานี้ไม่มีความเสี่ยงทั้งร่างกายและจิตใจ การเก็บข้อมูลเป็นเพียงการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่างทำโดยการรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง การนำเสนอข้อมูลจะอธิบายเป็นภาพรวมที่ไม่สามารถอ้างอิงเป็นรายบุคคลได้ และเอกสารวิจัยจะทำลายทิ้งเมื่อวิจัยครบหนึ่งปี

ผลการศึกษา

ลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 284 คน คิดเป็นร้อยละ 71 ชายจำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 29 ช่วงอายุในสามลำดับแรก ได้แก่ อายุระหว่าง 40-49 ปี จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 และช่วงอายุ 31-39 ปี จำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 20.75 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 67.50 รองลงมาคือสถานภาพโสด จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.25 และสถานภาพหย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 5.75 สำหรับระดับการศึกษาเป็นปริญญาตรี จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 51.25 สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 29.75 และต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19 สำหรับรายได้สามลำดับแรก กล่าวคือ ต่ำกว่า 20,000 บาท จำนวน 148 คน ร้อยละ 37 รองลงมา 20,001-30,000 บาท จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 และรายได้ระหว่าง 30,001-40,000 บาท จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.25

สำหรับเจตคติอธิบายด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจต่อโรคสมาธิสั้น

ครึ่งหนึ่งมีคะแนนอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 54.75 ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 38.25 และสูงกว่าเกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 7 เจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกต่อเด็กสมาธิสั้นพบว่าเป็นเชิงลบในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.08 \pm 0.71$) ได้แก่ กังวล เศร้า หลีกหนี และเป็นเชิงบวกในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08 \pm 0.94$) ได้แก่ อยากรู้ ให้ได้รับความช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจ และยอมรับ นอกจากนี้ยังพบว่าเจตคติด้านพฤติกรรมแสดงออกเชิงบวกต่อเด็กสมาธิสั้นมีภาพรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88 \pm 0.43$) ทั้งนี้การสนับสนุนทางสังคมต่อผู้ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75 \pm 0.47$) เมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่าการ

สนับสนุนด้านอารมณ์ความรู้สึก ($\bar{X} = 3.93 \pm 0.50$) การสนับสนุนสิ่งของและบริการ ($\bar{X} = 3.50 \pm 0.62$) การสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 3.67 \pm 0.66$) และการสนับสนุนด้านการสะท้อนคิดให้กำลังใจ ($\bar{X} = 3.90 \pm 0.61$) อยู่ในระดับมาก สำหรับปัจจัยการตีตราทางสังคมภาพรวมพบว่ามีอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.29 \pm 0.60$) เมื่อพิจารณาทางด้านพบว่าด้านการเหมารวมโดยตัดสินจากภายนอก ($\bar{X} = 2.39 \pm 0.68$) ด้านอคติ ($\bar{X} = 2.26 \pm 0.71$) และด้านการเลือกปฏิบัติ ($\bar{X} = 2.21 \pm 0.67$) อยู่ในระดับน้อย ดังแสดงใน Table 1

Table 1. Attitude, social support, and public stigma in ADHD (n=400)

Cognitive domain (Attitude)	Frequency	Percentage
High average (scores 8-10)	28	7.00
Average (scores 5-7)	219	54.75
Low average (scores 2-4)	153	38.25

Factors	Mean (\bar{X})	Standard deviation (SD)	Levels
Attitude (continued)			
Negative affective domain	2.08	0.71	Low
Positive affective domain	4.08	0.94	High
Positive Performance domain	3.88	0.43	High
Social support			
Emotional support	3.93	0.50	High
Instrumental support	3.50	0.62	High
Informational support	3.67	0.66	High
Appraisal support	3.90	0.61	High
Public stigma			
Stereotype	2.29	0.60	Low
Prejudice	2.39	0.68	Low
Discrimination	2.26	0.71	Low
	2.21	0.67	Low

ปัจจัยพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้น ได้แก่ เจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ และการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นมากที่สุด คือ เจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ (β

= 0.20) รองลงมา คือ การสนับสนุนทางสังคม (β = -0.19) โดยปัจจัยทั้งสองตัวร่วมกันพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นได้ร้อยละ 9.8 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ดังแสดงตาม Table 2

Table 2. The results of stepwise multiple regression analysis predicted public stigma. (n = 400)

Factors	b	SE	Beta (β)	t	Sig
Negative affective domain (X_1)	0.09	0.02	0.20	4.14	0.000*
Social support (X_2)	-0.13	0.03	-0.19	-4.00	0.000*
Constant (a) = 1.45; R = 0.049; R ² = 0.098; SEE = 0.32; F = 22.58*					

* $P < .05$

จาก Table 2 จะได้สมการพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นในรูปแบบคะแนนดิบ (Unstandardized score) คือ $\hat{Y} = 1.45 + 0.09(X_1) - 0.13(X_2)$ สำหรับสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน (Standardized score) คือ $\hat{Z} = 0.20(Z_1) - 0.19(Z_2)$

วิจารณ์

ปัจจัยเจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบมีอำนาจพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมในเด็กสมาธิสั้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานโดยจะเห็นได้ว่าสมการของตัวแปรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตีตราบาปทางสังคม นั้นหมายถึงการมีเจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบยิ่งมากจะทำให้เกิดการตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นที่เพิ่มมากขึ้นด้วย สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Bisset *et al.* (2022) ศึกษาอิทธิพลของเจตคติต่อโรคสมาธิสั้นในชุมชน โดยรวบรวมบทความวิชาการทั้งสิ้น 1,318 เรื่อง ที่ถูกตีพิมพ์ตั้งแต่เดือนมกราคม 2014 ถึง กุมภาพันธ์ 2020 มีวรรณกรรมที่เข้าเกณฑ์จำนวน 10 เรื่อง ซึ่งการศึกษาต่าง ๆ เก็บข้อมูลจากชุมชนในออสเตรเลีย สวีเดน เยอรมนี ฟินแลนด์ เกาหลี อินโดนีเซีย และสหรัฐอเมริกาพบว่าความรู้เกี่ยวกับโรคสมาธิสั้นและการมีเจตคติด้านลบมีผลต่อการถอยห่าง (social distance) และคงความถอยห่างจากผู้ป่วยโรคสมาธิสั้น อย่างไรก็ตามการศึกษานี้ไม่พบว่า

ความรู้เรื่องโรคสมาธิสั้นสามารถอธิบายการตีตราบาปทางสังคมในเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้น อาจเป็นเพราะปัจจุบันสามารถเข้าถึงข้อมูลของโรคได้มากขึ้น แม้มีความรู้ที่มากขึ้นก็อาจแสดงออกด้านอารมณ์ความรู้สึกหรือมีมติเชิงปฏิบัติต่างออกไปจากการมีองค์ความรู้ได้ (Corrigan and Rao, 2012) และสอดคล้องกับการศึกษาของ Lebowitz (2016) ทำการทบทวนวรรณกรรมโดยรวบรวมหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับตราบาปในเด็กสมาธิสั้น ซึ่งหลักฐานประกอบด้วยงานวิจัยระดับชาติ งานวิจัยเชิงทดลอง การสำรวจ และการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า บุคคลที่มีอาการโรคสมาธิสั้นในทุกช่วงวัยได้รับการถูกตีตราจากอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การรับรู้เจตคติเชิงลบการครอบงำ ความรู้สึกถูกแบ่งแยก ความไม่พึงพอใจในตนเอง นอกจากนี้ บุคคลที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้นก็จะได้รับอิทธิพลจากการรับรู้เชิงลบ (negative perceptions) เสมอในทุกช่วงพัฒนาการ รวมถึงการศึกษาของ Chang *et al.* (2020) ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตราบาปในผู้ปกครองเด็ก

สมาธิสั้น ทำการศึกษาภาคตัดขวางในผู้ปกครองเด็กสมาธิสั้น 400 คน ด้วยแบบวัด *affiliate stigma scale* วิเคราะห์โดยใช้สถิติถดถอยเชิงพหุ พบว่าระดับการตีตราบาปและเจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

ทั้งนี้การสนับสนุนทางสังคมในการศึกษานี้ถูกสะท้อนโดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ปกครองทั่วไป การศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีอำนาจพยากรณ์การตีตราบาปต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานโดยอธิบายได้ว่าอิทธิพลของปัจจัยการสนับสนุนทางสังคมช่วยลดการตีตราบาปทางสังคม นั้นหมายถึงการมีปัจจัยสนับสนุนการสังคมนั้นจะทำให้เกิดการตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นที่น้อยลง สอดคล้องกับการศึกษาของ *Mastoras et al.* (2018) ทำการศึกษาการรับรู้การสนับสนุนทางสังคมในเด็กสมาธิสั้นในกลุ่มตัวอย่าง 55 คน ผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอัตมโนทัศน์ต่อตนเอง (self-concept) ของเด็กสมาธิสั้น นั้นหมายความว่า ถ้าเด็กสมาธิสั้นที่รับรู้ถึงการสนับสนุนทางสังคมที่สูง จะทำให้มีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองที่ดี แม้กระทั่งการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างผู้ปกครองที่มีบุตรเป็นสมาธิสั้น หากมีการจัดการตนเองที่ดีก็มีแนวโน้มการลดลงของการถูกตีตราบาปได้ อย่างเช่นงานของ *Chang et al.* (2021) ทำการศึกษาตราบาปในผู้ปกครองของเด็กสมาธิสั้นที่ต่อ ยอดจากปี 2020 ในส่วนนี้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการความเครียดของครอบครัวที่มีเด็กสมาธิสั้น พบว่าผู้ปกครองที่แสดงออกถึงการขอความช่วยเหลือด้านสนับสนุนทางสังคมจะมีแนวโน้มถูกตีตราบาปทางสังคมน้อยลงเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้ปกครองที่มีการสนับสนุนทางสังคมต่ำ และการศึกษาของ *Klongdee et al.* (2016) ยังพบอีกว่าการสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดในการดูแลเด็กในผู้ดูแลเด็กสมาธิสั้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้นหมายถึง หากผู้ปกครองรับรู้การสนับสนุนทางสังคม

ที่มากจะทำให้ความเครียดในการเลี้ยงดูบุตรที่ได้รับ การวินิจฉัยโรคสมาธิสั้นลดลง จากผลการศึกษาที่ค้นพบและวรรณกรรมที่ศึกษาก่อนหน้านี้ชี้ให้เห็นว่าการลดตราบาปทางสังคมสามารถทำได้ 2 ประการ วิธีที่ 1 คือ 1) ลดเจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ และ 2) เพิ่มการสนับสนุนทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ซึ่งจะเอื้อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีกับเด็กสมาธิสั้นได้

สรุป

ปัจจัยพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้น ได้แก่ เจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบและการสนับสนุนทางสังคม โดยปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์มากที่สุด คือเจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบ รองลงมาคือการสนับสนุนทางสังคม โดยปัจจัยทั้งสองตัวร่วมกันพยากรณ์การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นได้ร้อยละ 9.8 ผลการศึกษาสามารถนำไปเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาโปรแกรมเพื่อลดการตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยโรคสมาธิสั้นให้กับบุคคลทั่วไป ครอบครัว สังคม และชุมชน โดยเสนอการจัดการปัจจัยเจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบต่อโรคสมาธิสั้น ซึ่งจากผลการวิจัยบ่งชี้ว่าเมื่อเจตคติด้านอารมณ์ความรู้สึกเชิงลบลดลงจะทำให้การตีตราบาปทางสังคมลดลงด้วย และอีกปัจจัยหนึ่งคือเพิ่มการสนับสนุนทางสังคมด้วย เนื่องจากยังมีการสนับสนุนทางสังคมที่มากขึ้นจะทำให้การตีตราบาปทางสังคมต่อเด็กสมาธิสั้นลดลง นอกจากนี้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในรูปแบบนโยบายส่งเสริมคุณภาพชีวิตระดับการปฏิบัติในพื้นที่ตามการศึกษาของ *Boontanon* (2021) โดยประยุกต์กับกลุ่มเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยสมาธิสั้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Bisset, M., L. Winter, C.M. Middeldorp, D. Coghill, N. Zendarski, M.A. Bellgrove and E. Sciberras. 2022. Recent attitudes toward ADHD in the broader

- community: A systematic review. *Journal of Attention Disorders* 26(4): 537-548.
- Boontanon, N. 2021. Collaborative Governance at the District-level for Quality of Life Development: A Case Study of Laem Sing District, Chanthaburi Province. *Journal of Community Development and Quality* 9(2): 289-299.
- Corrigan, P.W. and D. Rao. 2012. On the self-stigma of mental illness: Stages, disclosure, and strategies for change. *Canadian Journal of Psychiatry* 57(8): 464-469.
- Chang, C.C., Y.M. Chen, R.C. Hsiao, W.J. Chou and C.F. Yen. 2021. Affiliate stigma in caregivers of children with attention-deficit/hyperactivity disorder: The roles of stress-coping orientations and parental child-rearing styles. *International Journal of Environment Research and Public Health* 18(17): 9004, doi: 10.3390/ijerph18179004.
- Chang, C.C., Y.M. Chen, T.L. Liu, R.C. Hsiao, W.J. Chou and C.F. Yen. 2020. Affiliate stigma and related factors in family caregivers of children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *International Journal of Environment Research and Public Health* 17(2): 576, doi: 10.3390/ijerph17020576.
- Hongtiyanon, T. and Tipawong, A. 2018. Relationships between Social Support and Quality of Life in Schizophrenia Patients. *Journal of The Royal Thai Army Nurses* 19: 487-494. (in Thai)
- Klongdee, K., P. Nintachan and S. Sangon. 2016. Factors related to parenting stress in caregivers of children with attention deficit/hyperactivity disorder. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health* 30(1): 52-68. (in Thai)
- Koomsiri, P. 2018. Relationship between public stigma, attitudes, and social supports in children with attention deficit hyperactivity disorder (ADHD). *Proceeding of the 2018 Krirk's National Academic Conference, September, 29 2018: 1,219-1,233.* Krirk University, Bangkok. (in Thai)
- Koomsiri, P. and U. Leknoi. 2017. Review article: Attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) and public stigma. *Journal of Preventive Medicine Association of Thailand* 7(3): 302-311. (in Thai)
- Lebowitz, M.S. 2016. Stigmatization of ADHD: A developmental review. *Journal of Attention Disorder* 20(3): 199-205.
- Mason, E.K. and P. Varma. 2021. A study on the influence of Thai cultural factors on attitudes and perceptions of ADHD. *Scholar: Human Sciences* 13(2): 270-285.
- Mastoras, S.M., D.H. Saklofske, V.L. Schwean and E.A. Climie. 2018. Social support in children with ADHD: An exploration of resilience. *Journal of Attention Disorders* 22(8): 712-723.
- Ngarmyarn, A. 2011. Due to the formula of Yamane. *Business Administration Journal*. 34(131): 46-60. (in Thai)

Pattanasombutsook, M. 2021. Validation of Nursing Research Reports and Proper Use of Social Science Research Instruments in Publishing. The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health 8(2): 189-204. (in Thai)

Puttisri, S., P. Punpanich, T. Pantungtong and M. Sungprasit. 2006. A depression in mothers of children with ADHD.

Journal of Psychiatry Association of Thailand 51(3): 213-223. (in Thai)

Visanuyothin, T., C. Pavasuthipaisit, P. Wachiradilok, P. Arunruang and T. Buranasuksakul. 2013. The prevalence of attention deficit/hyperactivity disorder in Thailand. Journal of Mental Health of Thailand 21(2): 66-75. (in Thai)

คุณภาพน้ำ และข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการระบบประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง:
กรณีศึกษา เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน
Quality of Water Supply and Policy Recommendation on Village Water
Supply Management During Drought: A Case Study of Thung Hua
Chang Subdistrict Municipality, Thung Hua Chang District,
Lamphun Province

สามารถ ใจเตี้ย^{1*} สิวลี รัตนปัญญา¹ จันจิราภรณ์ สท้านไตรภพ¹ นภารัตน์ จิวาลักษณ์¹
ณัฏธร สุขสีทอง¹ ศศิกัญญา นำบุญจิตต์¹ ฉัตรศิริ วิภาวิน¹ อัจฉรา คำพ็็น¹
สุทธิชัย ศิรินวล² และ ประเวท ยาแปง³

Samart Jaitae^{1}, Siwalee Rattanapunya¹, Janjiraporn Stantripob¹,
Naparat Jiwalak¹, Nuttron Sukseetong¹, Sasikan Numboonjit¹, Chatsiri Vipawin¹,
Atchara Khamfun¹, Suthichai Sirinual² and Prawet Yapang³*

¹คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จ. เชียงใหม่ 50300

¹Faculty of Science and Technology, Chiang Mai Rajabhat University, Chiang Mai 50300, Thailand

²คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จ. พะเยา 56000

²School of Public Health, University of Phayao, Phayao 56000, Thailand

³เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง จ. ลำพูน 51160

³ Thung Hua Chang Subdistrict Municipality, Thung Hua Chang, Lamphun 51160, Thailand

*Corresponding author: E-mail: samart_jai@cmru.ac.th

(Received: May 11, 2022; Accepted: August 8, 2022)

Abstract: The purposes of this mixed research were to investigate the quality of the village's water supply in terms of its physical, chemical and biological characteristics and to study the management process and policy recommendation on resolving the problems of village's water supply system management during drought in Thung Hua Chang Subdistrict Municipality, Thung Hua Chang district, Lamphun province. Four village water supply systems were analyzed and compared using the water quality standard criteria of the Department of Health. Twenty stakeholders and relevant literature review were used to explain the management process and make policy recommendations on consumer water management. Data were collected by documentary research, non-structured interview, and focus group. Data were analyzed by paradigm and content analysis. The findings revealed that the water entering in Moo 2 supply system and water at the downstream in Moo 8 supply system were contaminated with coliform bacteria. During droughts, the initial water supply for tap water production is insufficient. In this regard, the stakeholders have proposed policy proposals for water supply management during drought conditions by managing the village water supply system structure, quality of water supply and promote public participation

Keywords: Quality of water supply, policy recommendation, drought

บทคัดย่อ: การวิจัยแบบผสมวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านด้านกายภาพ เคมี และชีวภาพ และ ศึกษาการจัดการและข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการระบบประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้งในเขตเทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน ทำการสุ่มตัวอย่างระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำประปาของกรมอนามัย พ.ศ. 2553 การศึกษาการจัดการและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเอกสาร และผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการจัดการน้ำอุปโภคบริโภค จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์หาคะบวนทัศน์ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา พบว่า น้ำเข้าระบบประปา หมู่ที่ 2 และน้ำปลายท่อ ระบบประปา หมู่ที่ 8 มีการปนเปื้อนของแบคทีเรียกลุ่มโคลิฟอร์ม ในช่วงภัยแล้ง ปริมาณน้ำต้นทุนเพื่อการผลิตน้ำประปาไม่เพียงพอ ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้เสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการน้ำประปาในภาวะภัยแล้งโดยการจัดการด้านโครงสร้างระบบประปาหมู่บ้าน คุณภาพน้ำประปา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

คำสำคัญ: คุณภาพน้ำประปา ข้อเสนอเชิงนโยบาย ภัยแล้ง

คำนำ

ภัยแล้งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และสุขภาพ โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค มีรายงานว่า การขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค เป็นปัญหาสำคัญทั่วโลก ประชากรโลกประมาณร้อยละ 20 เผชิญการขาดแคลนอาหารและความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรน้ำที่ไม่เท่าเทียม (Ortiz *et al.*, 2021) ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังส่งผลต่อความเสี่ยงของโรคที่มีน้ำเป็นสื่อที่ปนเปื้อนมาที่สิ่งขับถ่ายจากมนุษย์ ของเสียจากฟาร์มปศุสัตว์ และน้ำท่วม (Tadesse *et al.*, 2013) สอดคล้องกับรายงานขององค์การอนามัยโลกที่รายงานว่า ในปี ค.ศ. 2020 ประชากรโลก ร้อยละ 74 ไม่สามารถเข้าถึงการบริการน้ำดื่มที่เหมาะสม แหล่งการผลิตน้ำดื่มมีการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่เป็นสาเหตุของโรคอุจจาระร่วง อหิวาตกโรค ไทฟอยด์ และโปลิโอ ซึ่งโรคเหล่านี้ทำให้ประชาชนเสียชีวิต 48,500 คนในแต่ละปี (World Health Organization, 2020) ซึ่งความเสี่ยงการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคมักจะเกิดขึ้นกับชุมชนบทที่ไม่มีแหล่งน้ำเพียงพอ และยังมีความสัมพันธ์กับวิธีการสูบน้ำโดยเฉพาะการใช้แหล่งน้ำบาดาล (MacAllister *et al.*, 2020) ในประเทศ

ไทยมีรายงานการศึกษา พบว่า ภัยแล้งในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำกวงตอนบนได้ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพการเกษตรโดยเฉพาะการผลิตใบเมี่ยงที่ประชาชนบางส่วนใช้เป็นอาชีพเสริม บางพื้นที่เกิดความขัดแย้งในการจัดสรรน้ำอุปโภคและบริโภคที่ไม่เพียงพอ ถึงแม้พื้นที่จะเป็นแหล่งต้นน้ำแต่บางพื้นที่ การเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำมีน้อย (Jaitae and Langkham, 2019) นอกจากนี้ยังมีรายงานการศึกษา พบว่า ระบบประปาหมู่บ้านในตำบลละอายทั้งน้ำประปาภูเขาและน้ำประปาหมู่บ้านในฤดูแล้งน้ำไม่ไหล น้ำไหลน้อย มีแรงดันอากาศมาก น้ำประปาไม่สามารถนำมาบริโภคในครัวเรือนได้ การฆ่าเชื้อโรคโดยการเติมคลอรีนในน้ำ ยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดการดูแลวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตน้ำประปา ขาดงบประมาณในการบำรุงและซ่อมแซมอุปกรณ์ในการผลิตน้ำประปาที่รวดเร็ว ขาดความร่วมมือในการมีส่วนร่วมของประชาชนและพัฒนาระบบประปาหมู่บ้าน (Hemthanon and Nuengmatcha, 2017) เช่นเดียวกับน้ำประปาในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตที่ในช่วงฤดูแล้งมีครัวเรือนที่ขาดแคลนน้ำ น้ำไหลไม่ดีประมาณสามเท่าเมื่อเทียบกับช่วงฤดูฝน (Keson *et al.*, 2021) นอกจากนี้ยังมีรายงานการศึกษา พบว่า การตรวจสอบคุณภาพ

น้ำประปาโดยคณะกรรมการบริหารกิจการน้ำประปาขาดความต่อเนื่อง ไม่มีการตรวจวิเคราะห์ด้านจุลชีววิทยา รวมถึงผู้ดูแลระบบประปาขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีการเก็บตัวอย่างน้ำเพื่อวิเคราะห์ด้านจุลชีววิทยา (Sa-nguanduan, 2020) เช่นเดียวกับ รายงานการศึกษาผลกระทบของภัยแล้งในชุมชนลุ่มน้ำลี้ ที่ส่งผลการจัดการระบบประปาหมู่บ้านที่มีอยู่เดิม บางชุมชนยังไม่มีการพัฒนาประปาซึ่งมีสาเหตุจากการขาดงบประมาณ ไม่มีแหล่งน้ำดิบ ชุมชนยังมีขนาดเล็กเกินไป และแหล่งน้ำที่มีอยู่มีคุณภาพไม่เหมาะสม (Jaitae, 2018) ในเทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง มีพื้นที่รับผิดชอบ 4 หมู่บ้าน มีครัวเรือนทั้งหมด 1,114 ครัวเรือน จำนวนประชากร 2,588 คน สถานการณ์ภัยแล้งได้ส่งผลกระทบต่อการใช้น้ำอุปโภค บริโภคของประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลทุ่งหัวช้างมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางเทศบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการเพิ่มกำลังการผลิตน้ำประปาหมู่บ้านเพื่อจัดหาอุปโภค บริโภคให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ส่วนการดำเนินงานเกี่ยวกับการตรวจสอบคุณภาพน้ำประปาของเทศบาลจากแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (Environmental Health Accreditation; EHA) ปี พ.ศ. 2564 พบว่าหน่วยงานที่ดำเนินงานของเทศบาลยังไม่สามารถนำส่งตัวอย่างน้ำประปาหมู่บ้านส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ได้ครบ รวมถึงยังไม่มีรายงานสรุปข้อมูลสถานการณ์การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน แผนการสื่อสารความเสี่ยง และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลคุณภาพน้ำประปาให้ชุมชนได้รับทราบ ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะด้านปริมาณและคุณภาพน้ำประปา โดยปริมาณน้ำดิบต้องเพียงพอที่จะนำมาผลิตน้ำประปาได้ตลอดทั้งปี ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพน้ำประปาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการดูแล รักษากระบวนการผลิตน้ำประปาเพื่อให้สามารถผลิตน้ำได้ตลอด 24 ชั่วโมง และรองรับการขยายตัวของชุมชนในอนาคต

(Yotawut, 2018) จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง และสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการจัดการระบบประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง ซึ่งผลจากการศึกษานี้ อาจจะเป็นข้อมูลเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ไขปัญหาอุปโภค บริโภคในภาวะภัยแล้งต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

1. การตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1.1 การกำหนดจุดเก็บตัวอย่าง ทำการกำหนดจุดเก็บตัวอย่าง จำนวน 8 จุดศึกษา ครอบคลุมระบบประปาหมู่บ้าน หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 8 โดยเก็บตัวอย่างน้ำเข้าระบบ 8 ตัวอย่าง และน้ำปลายท่อ 8 ตัวอย่าง เก็บตัวอย่างจำนวน 1 ครั้ง ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

1.2 ทำการวิเคราะห์คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านตามวิธีการทดสอบ Standard methods for the examination of water and wastewater (APHA, AWWA&WEF, 22 nd., 2012) ด้านกายภาพ ได้แก่ ความขุ่น และสี ด้านเคมี ได้แก่ ความกระด้าง คลอไรด์ ซัลเฟต ไนเตรท และฟลูออไรด์ ด้านชีวภาพ ได้แก่ โคลิฟอร์มแบคทีเรีย โดยนำตัวอย่างน้ำส่งตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการศูนย์วิทยาศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการเปรียบเทียบคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านกับเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ของกรมอนามัย พ.ศ. 2553 (Department of Health, 2010)

2. การสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการจัดการระบบน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

2.1 การสำรวจสถานการณ์น้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน และการจัดการน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัย

แล้ง ใช้การศึกษาวิจัยจากเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนวรรณกรรมแบบเรียงร้อย ถ้อยคำ (narrative review) จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และ การสนทนากลุ่ม โดย

2.1.1 การวิจัยเอกสาร ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การวางกรอบการวิจัยตามประเด็นสถานการณ์น้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน และการจัดการน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง โดยประชากรที่ศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารสาธารณะ (public document) ซึ่งหมายถึงเอกสารที่เขียนและตีพิมพ์เผยแพร่โดยหน่วยงานภาครัฐและนักวิชาการทั่วไป ดังนี้ เอกสารที่เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 เชียงใหม่ สำนักชลประทานที่ 1 เชียงใหม่ และศูนย์อุทกวิทยาชลประทานภาคเหนือตอนบน รวมถึงเอกสารการประเมินคุณภาพระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (EHA) ปี พ.ศ. 2564 ของเทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน

ขั้นตอนที่ 2 การเลือกเอกสาร ดำเนินการตั้งคณะกรรมการเพื่อช่วยในการคัดเลือกเอกสารที่มีความเหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตร และผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรน้ำ โดยมีเกณฑ์สำหรับการคัดเลือกเอกสารมาใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ความจริง ความถูกต้องน่าเชื่อถือ การเป็นตัวแทน และความหมาย (Mogalakwe, 2006)

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ตีความหมายข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์ทหะบวนทัศน์ (thematic analysis) ตามขั้นตอน ดังนี้ อ่านข้อความในเอกสารที่คัดเลือกได้อย่างรอบคอบ กำหนดรหัส (coding) ของประเด็นที่สำคัญแบบประโยคต่อประโยคในแต่ละบรรทัด (line by line) กำหนดทหะบวนทัศน์ (theme) วิเคราะห์ทหะบวนทัศน์ที่ได้ และตรวจสอบข้อมูลที่วิเคราะห์ได้กับ

แหล่งข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง (Morse and Field, 1996)

2.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสนทนากลุ่ม

กลุ่มตัวอย่าง ทำการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการน้ำประปาหมู่บ้าน ประกอบด้วย ตัวแทนกรรมการน้ำประปาหมู่บ้าน จำนวน 4 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน ตัวแทนประชาชนผู้ใช้น้ำ จำนวน 10 คน และตัวแทนจากเทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง จำนวน 2 คน เครื่องมือ เป็นแนวคำถามการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (non-structured interview) และการสนทนากลุ่ม (focus group discussion) เกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้งด้านระบบการผลิต ความเพียงพอของปริมาณน้ำอุปโภค บริโภคในครัวเรือน และแนวทางการแก้ไข ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากนั้นสรุปเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษรและตรวจสอบความถูกต้องกับผู้เชี่ยวชาญ

ผลการศึกษา

1. คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง

คุณภาพน้ำด้านกายภาพ พบว่า น้ำดิบที่เข้าระบบประปามีค่าความขุ่นระหว่าง 1.01-5.88 เอ็นทียู โดยหมู่ที่ 1 มีค่าเท่ากับ 5.88 เอ็นทียู เกินค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่เกิน 5.00 เอ็นทียู น้ำออกจากระบบประปามีค่าความขุ่นระหว่าง 0.16-1.35 เอ็นทียู น้ำดิบที่เข้าระบบประปามีค่าสีระหว่าง 11.00-16.00 แพลทินัมโคบอลต์และน้ำออกจากระบบประปามีค่าระหว่าง 3.00-9.00 แพลทินัมโคบอลต์ ทุกระบบทั้งน้ำเข้าระบบและน้ำปลายท่อมีค่าสีไม่เกินมาตรฐาน

คุณภาพน้ำด้านเคมี พบว่า น้ำดิบที่เข้าระบบประปามีค่าคลอไรด์ระหว่าง 0.43-0.70 มิลลิกรัมต่อลิตร ซัลเฟตมีค่าระหว่าง 0.78-16.00 มิลลิกรัมต่อลิตร ไนเตรทมีค่าระหว่าง 0.00-0.06 มิลลิกรัมต่อ

ลิตร และฟลูออไรด์มีค่าระหว่าง 0.03-0.19 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนน้ำออกจากระบบประปามีค่าคลอไรด์ระหว่าง 0.44-0.76 มิลลิกรัมต่อลิตร ซัลเฟตมีค่าระหว่าง 0.20-8.20 มิลลิกรัมต่อลิตร ไนเตรทมีค่า 0.00 มิลลิกรัมต่อลิตร และฟลูออไรด์มีค่าระหว่าง

0.05-0.20 มิลลิกรัมต่อลิตร ทุกตัวชี้วัดไม่เกินมาตรฐาน นำเสนอตั้ง Table 1.

คุณภาพน้ำด้านชีวภาพตรวจพบโคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมดในน้ำดิบที่เข้าระบบประปา หมู่ที่ 2 และน้ำออกจากระบบประปา หมู่ที่ 8

Table 1. Chemical quality

Village water works systems	Chloride (mg/L)		Sulfate (mg/L)		Nitrate (mg/L)		Fluoride (mg/L)	
	Raw water source	Consumer taps	Raw water source	Consumer taps	Raw sources	Consumer taps	Raw sources	Consumer taps
	s		s		s		s	
Moo 1	0.49	0.44	1.80	1.80	0.00	0.00	0.19	0.20
Moo 2	0.43	0.56	16.00	0.20	0.00	0.00	0.04	0.05
Moo 3	0.70	0.76	7.20	8.20	0.06	0.00	0.08	0.08
Moo 8	0.55	0.50	0.78	0.77	0.00	0.00	0.03	0.06
Standard	≤250.00		≤250.00		≤50.00		≤0.70	

2. การจัดการระบบประปาหมู่บ้าน

2.1 น้ำผิวดิน พบว่า สถานการณ์น้ำผิวดินระหว่างปี พ.ศ. 2559-2562 ปริมาณน้ำท่ามีการผันแปรตามปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปีในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ตอนบน โดยปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปี พ.ศ. 2560 มีปริมาณสูงสุด 1,436.4 มิลลิเมตร ปี พ.ศ. 2562 มีปริมาณต่ำสุด 518.7 มิลลิเมตร สอดคล้องกับปริมาณน้ำท่าในแม่น้ำลี้อันเป็นแม่น้ำสายหลักในพื้นที่ ลดลงต่ำสุดในปี พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พื้นที่ส่วนใหญ่เผชิญปัญหาวิกฤตภัยแล้ง สถานการณ์ภัยแล้งยังส่งผลให้ปริมาณน้ำที่ไหลไปถึงตอนท้ายแม่น้ำระยะทางประมาณ 44.3 กิโลเมตร ลดลงถึงประมาณร้อยละ 73 ประชาชนให้ความเห็นว่าการลดลงของปริมาณน้ำในแม่น้ำลี้ อาจมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การบุกรุกพื้นที่ต้นน้ำเพื่อทำการเกษตรและการอยู่อาศัย รวมถึงในปัจจุบันก่อเกิดชุมชนขนาดใหญ่หลายชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำซึ่งส่งผลต่อความต้องการใช้น้ำประปาซึ่งผลิต

โดยใช้น้ำจากแม่น้ำลี้เป็นน้ำดิบเพิ่มสูงขึ้น (ลุ่มน้ำลี้ตอนกลาง) รวมถึงการส่งเสริมการผลิตลำไยนอกฤดูที่เกษตรกรส่วนใหญ่มักจะนิยมบังคับให้ลำไยติดดอกปลายฤดูฝนและเก็บผลผลิตช่วงเดือนมีนาคมทำให้ต้องใช้น้ำในการดูแลผลผลิตลำไยในช่วงติดผลมากกว่าการผลิตลำไยในฤดูปกติ และการขยายพื้นที่ปลูกมะม่วงสายพันธุ์เขียวบ้านโฮ้ง (ทองดำ) ที่ตลาดมีความต้องการผลผลิตจำนวนมากทำให้เกษตรกรมีการใช้น้ำเพื่อการดูแลสวนมะม่วงเพิ่มขึ้น

2.2 น้ำใต้ดินมีการขุดเจาะบ่อเพื่อนำขึ้นมาใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตร อุปโภคและบริโภค แหล่งน้ำบาดาลและน้ำใต้ดินถูกกักเก็บในชั้นหิน (sub-classification of aquifer) 10 ชนิด ชั้นหินเหล่านี้กระจายอยู่ในเขตลุ่มน้ำแม่ลี้โดยบ่อน้ำบาดาลที่ขุดเจาะนั้นส่วนใหญ่นั้นถูกกักเก็บในชั้นหิน Qcr2 - Chiang Rai aquifers (Pleistocene) มากที่สุดมีความลึกของชั้นหินประมาณ 30-100 เมตร ทั้งนี้การกระจายแหล่งน้ำใต้ดิน พบว่า พื้นที่ลุ่มน้ำลี้

ตอนบน (อำเภอทุ่งหัวช้าง) มีบ่อน้ำใต้ดินใช้การได้จำนวน 48 บ่อ ศักยภาพการกระจายน้ำใต้ดินในพื้นที่ส่วนใหญ่จัดหาน้ำใต้ดินได้ในปริมาณน้อยกว่า 2 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมงซึ่งน้อยมาก แต่ก็ยังมีพื้นที่บางส่วนที่จัดหาได้ในปริมาณ 2-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

2.3 การจัดการน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง พบว่า ในพื้นที่มีระบบประปาหมู่บ้านจำนวน 4 แห่ง (หมู่บ้านละ 1 แห่ง) โดยทั้ง 4 แห่ง โดยระบบการผลิตน้ำประปาขนาดใหญ่จำนวน 1 แห่ง (หมู่ที่ 1) มีกำลังการผลิต 200 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมงใช้แหล่งน้ำดิบจากบ่อน้ำบาดาลร่วมกับน้ำผิวดิน ส่วนอีก 3 แห่ง เป็นระบบประปาขนาดเล็กที่มีกำลังการผลิต 4 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมงใช้แหล่งน้ำดิบจากบ่อน้ำบาดาลเพียงแหล่งเดียว ทั้งนี้มีครัวเรือนที่ใช้น้ำประปาหมู่บ้านในพื้นที่ทั้งหมด จำนวน 1,026 ครัวเรือน ในภาวะภัยแล้งปริมาณน้ำประปาที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ของประชาชน โดยเฉพาะปริมาณการใช้น้ำในครัวเรือนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม และเมษายน (15,223, 17,716 และ 20,823 ลิตร ตามลำดับ) ปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอยังสอดคล้องกับสถานการณ์ภัยแล้งในพื้นที่ที่มีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มขึ้นส่งผลต่อปริมาณน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินที่ลดลง บางเวลาน้ำไม่ไหลโดยไม่ทราบสาเหตุ น้ำประปามีตะกอนดิน หรือเศษดิน บางครั้งมีสีน้ำตาลออกมา และในส่วนของโครงสร้างระบบการผลิตน้ำประปาไม่สามารถใช้ได้ครบ เช่น ระบบกรองน้ำ บางหมู่บ้านไม่มี ไม่ได้เติมสารส้มหรือคลอรีนเพราะกลัวว่าจะมีปัญหาเรื่องกลิ่น เป็นต้น

2.4 การบริหารงานระบบประปาหมู่บ้านมีการแต่งตั้งคณะทำงานกิจการประปา จำนวน 8 คน โดยมีผู้อำนวยการกองช่างเป็นประธาน และมีตัวแทนกรรมการประปาแต่ละหมู่บ้านเป็นกรรมการกรรมการชุดดังกล่าวมีหน้าที่บริหารกิจการประปาเพื่อให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึงและเพียงพอพิจารณาอนุญาตหรืองดจ่ายน้ำให้แก่หมู่บ้านในเขต

เทศบาล ดูแลการใช้น้ำประปา ซ่อมแซม แก้ไขเพิ่มเติม ยกเลิก การเก็บค่าน้ำประปา ประสานงานในส่วนที่เกี่ยวข้อง จัดทำรายงานผลการดำเนินงานให้นายกเทศมนตรี และสมาชิกผู้ใช้น้ำทราบควบคุมดูแลการทำงานของเจ้าหน้าที่ของกิจการประปาและจัดทำโครงการขอรับงบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลในกรณีที่ได้รับรายได้ของกิจการประปาไม่เพียงพอ ในส่วนของการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2564 มีการดำเนินงานทั้งงานบำรุงรักษาระบบการจ่ายน้ำทั้งระบบท่อ การตรวจการรั่วไหลของน้ำ การทำงานของมาตรวัดน้ำ และการบำรุงรักษาเครื่องสูบน้ำทุก 3 เดือน และทุก 6 เดือน ตามแผนการบำรุงรักษาระบบผลิตน้ำประปาชุมชนที่ทุกหมู่บ้านได้จัดทำร่วมกับเทศบาล นอกจากนี้ประชาชนผู้ใช้น้ำยังเป็นผู้ดูแลร่วมในการสำรวจปัญหาในพื้นที่ ตรวจสอบมาตรวัดการใช้น้ำและแจ้งปัญหาที่เกิดจากการใช้น้ำ ในส่วนของเทศบาลมีการประชุมประจำเดือนโดยกองช่างเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ประจำเดือนเพื่อนำข้อมูลปรับปรุงแผนการจัดการระบบประปาประจำปี ทั้งนี้การควบคุมดูแลระบบประปาด้วยผู้ดูแลระบบในแต่ละหมู่บ้านยังไม่มีประสิทธิภาพมากนักเนื่องจาก การขาดการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง

3. ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการจัดการระบบน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้ง

การเชื่อมโยงข้อมูลคุณภาพน้ำ และการจัดการระบบประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้งนำมาสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย ดังนี้

3.1 การจัดการด้านโครงสร้าง เนื่องจากความไม่เพียงพอของปริมาณน้ำประปาที่ผลิตได้ และบางช่วงคุณภาพน้ำประปาไม่สามารถนำมาใช้เพื่อการอุปโภคได้ แนวทางที่ควรต้องดำเนินการ คือ การกำหนดเวลาการเปิด ปิดน้ำ การสนับสนุนภาชนะเก็บน้ำมาใช้ในการกักเก็บน้ำไว้ในครัวเรือน เพิ่มกำลังการผลิตน้ำให้มากขึ้นซึ่งระบบประปาส่วนใหญ่ยังสามารถดำเนินการได้ รวมถึงการจัดหาแหล่งน้ำดิบเพิ่มเติมโดยการผันน้ำดิบจากแม่น้ำลี้และชุดเจาะ

บ่อบาดาลเพิ่มเติม รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบน้ำประปาหมู่บ้าน ซึ่งการดำเนินการในปัจจุบันดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่มีตัวแทนจากหน่วยงานของเทศบาลเป็นประธานแนวทางดังกล่าวส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาที่บางครั้งไม่ทันต่อสถานการณ์ปัญหา โดยเฉพาะการซ่อมแซมเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องในระบบการผลิตน้ำประปา ทั้งนี้ควรมีกิจกรรมการทบทวนแผนการดูแลและซ่อมแซมระบบประปาให้ใช้งานได้ปกติอย่างต่อเนื่อง และให้ผู้ดูแลระบบประปาแต่ละหมู่บ้านตรวจสอบปัญหา รวมถึงสื่อสารสภาพปัญหาผ่านเสียงตามสายประจำหมู่บ้านเพื่อให้ประชาชนรับทราบร่วมกัน

3.2 คุณภาพน้ำประปา ดำเนินได้โดยของบประมาณสนับสนุนจากเทศบาลเพื่อสร้างระบบกรองที่มีประสิทธิภาพ และทำการซ่อมแซมและเพิ่มประสิทธิภาพระบบกรองที่มีอยู่เดิม ทั้งนี้อาจพัฒนาระบบกรองน้ำจากถ่านกัมมันต์ที่ผลิตจากกระดูกสัตว์หรือชีวมวล (ไม้อัลไย เมล็ดลำไย ตอซังข้าวโพด) และการสร้างแกนนำชุมชนเพื่อการเรียนรู้การตรวจสอบคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้าน รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูลผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำประปาที่หน่วยงานของเทศบาลดำเนินการตรวจสอบทุกปีให้กับชุมชนเพื่อสร้างการรับรู้ของประชาชน อันจะนำไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการระบบน้ำประปาอย่างยั่งยืน

3.3 สร้างการมีส่วนร่วม โดยการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำอุปโภค บริโภคในภาวะภัยแล้งบนฐานการมีส่วนร่วมตามแนวทางการบริหารจัดการระบบประปาหมู่บ้านที่ดี ตลอดถึงการส่งเสริมกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำ โดยการของบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมเหล่านี้จากเทศบาล รวมถึงขอรับการสนับสนุนด้านวิชาการจากนักวิชาการที่เข้ามาดำเนินการวิจัยประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่

อย่างไรก็ตามข้อเสนอเชิงนโยบายเหล่านี้ควรต้องดำเนินการบูรณาการร่วมกับวิถีชุมชนภายใต้ความต้องการของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สู่การเรียนรู้ของประชาชน ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน นอกจากนี้ข้อเสนอเชิงนโยบายดังกล่าวยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่อื่น โดยการสร้างกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างตัวแทนประชาชน ตัวแทนผู้ดูแลระบบประปา ตัวแทนหน่วยงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบ และตัวแทนนักวิชาการ

วิจารณ์

ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้งด้านกายภาพ พบน้ำดิบที่เข้าระบบประปาหมู่ที่ 1 มีค่าความขุ่นเกินค่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่เกิน 5.00 เอ็นทียู ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าน้ำดิบจากน้ำผิวดินที่เข้าระบบประปาหมู่บ้านดังกล่าวมีความขุ่นจากปริมาณน้ำที่น้อยในช่วงฤดูแล้ง ส่วนคุณภาพน้ำด้านเคมีทุกตัวชี้วัดไม่เกินมาตรฐานทั้งน้ำดิบที่เข้าระบบประปาและน้ำออกจากระบบประปา แต่อย่างไรก็ตามต้องเฝ้าระวังคุณภาพน้ำด้านชีวภาพโดยเฉพาะน้ำดิบที่เข้าระบบประปาหมู่ที่ 2 และน้ำออกจากระบบประปาหมู่ที่ 8 ที่ตรวจพบโคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด ซึ่งตามเกณฑ์คุณภาพน้ำประปาดื่มได้ของกรมอนามัย พ.ศ. 2553 ต้องตรวจไม่พบ ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าบ่อน้ำบาดาลซึ่งเป็นแหล่งน้ำดิบที่ใช้น้ำดิบเข้าระบบประปาหมู่ที่ 2 ตั้งอยู่ใกล้แหล่งชุมชนที่อาจเป็นสาเหตุการกระจายของโคลิฟอร์มแบคทีเรียลงสู่น้ำใต้ดินจากบ่อเกรอะหรือการปล่อยน้ำเสียจากครัวเรือนลงสู่พื้นดินโดยตรง ส่วนน้ำออกจากระบบประปาหมู่ที่ 8 อาจเนื่องมาจากการเติมสารเคมีเพื่อฆ่าเชื้อโรคในระบบประปาที่ไม่ต่อเนื่องและขาดการตรวจวิเคราะห์ติดตาม สอดคล้องกับการศึกษาคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลลงบัง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 2 หมู่บ้าน ที่ตรวจพบโคลิ

ฟอร์มแบคทีเรียในน้ำต้นท่อและปลายท่อเกินค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำประปาของกรมอนามัยในช่วงฤดูร้อน (Suriyajong *et al.*, 2018) และสอดคล้องกับแนวโน้มความชุกเพิ่มขึ้นของโรคอาหารเป็นพิษที่อาจเนื่องมาจากการใช้น้ำอุปโภค บริโภคที่มีการปนเปื้อนของเชื้อก่อโรค โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่บางชุมชนมีข้อจำกัดในการใช้น้ำดื่มที่ไม่ผ่านการปรับปรุงคุณภาพ โดยครัวเรือนร้อยละ 44.20 ใช้น้ำดื่มจากแหล่งประปาหมู่บ้าน ร้อยละ 81.20 ไม่ได้ปรับปรุงคุณภาพน้ำประปาหมู่บ้านก่อนดื่ม และใช้น้ำที่ไม่ได้ต้มเป็นน้ำดื่มของเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 65.0 ทั้งนี้ปัจจัยการมีแหล่งน้ำเสียขังในบริเวณบ้านเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดโรคอุจจาระร่วงในเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 5 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Sriket *et al.*, 2016) ในส่วนการจัดการระบบประปาหมู่บ้านต้องให้ความสำคัญต่อสถานการณ์ปริมาณน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งมีข้อเสนอให้มีการสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคมเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานของชุมชน (Kiem, 2013) ทั้งนี้สถานการณ์ภัยแล้งยังส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพน้ำประปาที่ผลิตได้ในส่วนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการบำรุง รักษา ระบบประปาในแต่ละหมู่บ้าน ถึงแม้ระบบการบริหารงานในปัจจุบันสามารถบริหารจัดการได้แต่ก็ยังมีระบบประปาบางหมู่บ้านที่เผชิญปัญหาเครื่องจักรขาดการซ่อมแซมไม่สามารถใช้งานได้อย่างเต็มศักยภาพโดยเฉพาะระบบกรองที่ต้องมีการปรับปรุง และขาดการสนับสนุนงบประมาณเพื่อการล้างวัสดุกรอง รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะการดูแลระบบประปาหมู่บ้านของผู้ดูแลระบบในแต่ละหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการขาดความรู้ ความเข้าใจในการดูแลระบบประปาของผู้ดูแลระบบจะส่งผลต่อการบริหารจัดการระบบที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Borisutand and Jothityangkoon, 2016) นอกจากนี้การบริหารจัดการระบบน้ำประปาที่

คณะกรรมการให้ความสำคัญต่อระบบการผลิตน้ำประปาซึ่งจะส่งผลให้คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน (Amnath *et al.*, 2014) เช่นเดียวกับระบบจากน้ำบาดาลองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งลูกนกที่ระบบการผลิตน้ำประปาขาดการบำรุงรักษาตามระยะเวลาที่เหมาะสม ขาดการวางแผนการบริหารจัดการทั้งในด้านการจัดการ ความต้องการน้ำในอนาคต แหล่งน้ำสำรอง และการบริหารงบประมาณที่คุ้มค่า (Sa-nguanduan, 2020) ทั้งนี้ผลการตรวจวิเคราะห์คุณภาพน้ำประปาและการจัดการระบบประปาหมู่บ้านในภาวะภัยแล้งนำมาสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายทั้งการจัดการด้านโครงสร้างการบริหารจัดการระบบน้ำประปาหมู่บ้าน การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำประปา และการส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำอุปโภคบริโภคในภาวะภัยแล้ง ซึ่งข้อเสนอแนะเหล่านี้อาจเป็นการสะท้อนสภาพปัญหาการจัดการระบบประปาหมู่บ้านที่ประชาชนกำลังเผชิญทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ รวมถึงความต้องการการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการระบบประปาในแต่ละหมู่บ้านที่ยังใช้งานไม่ได้เต็มศักยภาพ

สรุป

คุณภาพน้ำเข้าระบบหมู่ที่ 1 มีความค่าความขุ่นเกินมาตรฐาน คุณภาพน้ำด้านเคมีทุกตัวชีวิตไม่เกินมาตรฐาน คุณภาพน้ำด้านชีวภาพตรวจพบโคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมดในน้ำเข้าระบบประปา หมู่ที่ 2 และน้ำปลายท่อระบบประปา หมู่ที่ 8 ในส่วนการจัดการระบบประปาหมู่บ้านกำลังเผชิญปัญหาปริมาณน้ำผิวดินและน้ำใต้ดินที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงฤดูแล้ง โดยผู้มีส่วนได้เสียได้เสนอข้อเสนอเชิงนโยบายทั้งด้านการจัดการโครงสร้าง คุณภาพน้ำประปา และการสร้างการมีส่วนร่วม โดยการตรวจวัดคุณภาพน้ำ และการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการน้ำอุปโภค บริโภคในครัวเรือนและชุมชนที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- Amnath, Y., N. Suthiprapha and W. Malai. 2014. Efficiency assessment of village water supply in Ubon Ratchathani Province. Srinakharinwirot University. Journal of Science and Technology 6(12): 77- 90. (in Thai)
- Borisutand, P. and Jothityangkoon, C. 2016. Quality assessment of budget administration for village waterworks system: case study of Talatpho subdistrict, Lam Plai Mat district, Buriram province. Thai Science and Technology Journal 24(4): 525- 537. (in Thai)
- Department of Health. 2010. Drinking water quality criteria of Department of Health, 2010. (Online). Available: http://rldc.anamai.moph.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=29&Itemid=512 (January 26, 2022). (in Thai)
- Hemthanon, S. and P. Nuengmatcha. 2017. The study of appropriate water supply quality for consumption in Tambon La-Ai, Amphor Chawang, Nakhon Si Thammarat province. Wichcha Journal 36(1): 98-111. (in Thai)
- Jaitae, S. 2018. Community health impact of degradation water quality and policy recommendation: Case study of Li watershed, Lamphun province. Disease Control Journal 44(1): 1-8. (in Thai)
- Jaitae, S. and K. Langkham. 2019. Social health impact of drought and policy recommendation on resolving the impact of drought: Case study of upper Kuang river watershed, Doi Saket district, Chiangmai province. Thai Science and Technology Journal 27(1): 149-158. (in Thai)
- Keson, J., W. Koedsin, S. Sma-air, S. Pinkaew, P. Thongchunum and S. Wonasai. 2021. Household behavior and attitude toward saving water consumption in Phuket province. Journal of Community Development and Life Quality 9(2): 330-339. (in Thai)
- Kiem, AS. 2013. Drought and water policy in Australia: challenges for the future illustrated by the issues associated with water trading and climate changeadaptation in the Murray–Darling Basin. Global Environmental Change: 23:1615 -1626.
- MacAllister, D.J., A.M. MacDonald, S. Kebede, S. Godfrey and R. Calow. 2020. Comparative performance of rural water supplies during drought. Nature Communications 11:1099.
- Mogalakwe, M. 2006. The use of documentary research methods in social research. African Sociological Review 10(1): 221-230.
- Morse, J.M and P.A. Field. 1996. Nursing Research: The Application of Qualitative Approaches. 2nd ed. Chapman and Hall, London.
- Ortiz, R., A. Nunez, C. Cathala, A.R. Rios and M. Nalesso. 2021. Water in the time of drought II: Lessons from Droughts around the world. Washington, D.C. 53 p.

- Sa-nguanduan, N. 2020. Assessment of village waterworks systems from groundwater resources: Case studies of Thungluknok Subdistrict Administrative Organization, Nakhon Pathom. Thai Science and Technology Journal 28(4): 717-732. (in Thai)
- Sriket, J., P. Prommanee and T. Sriket. 2016. Contamination of total coliform bacteria in water source for water supply and village water supply system Dongbang subdistrict, Prachantakham district, Prachin Buri province. EAU Heritage Journal Science and Technology 10(2): 180-198. (in Thai)
- Suriyajong, P., S. Jaitae and S. Moolphate. 2018. Prevalence and factors associated with diarrhea among children below the age of 5 years in Tunghuachang district, Lamphun province, Thailand. Ganesha Journal 14(1): 17-32. (in Thai)
- Tadesse, A., T. Bosona and G. Gebresenbet. 2013. Rural water supply management and sustainability: The case of Adama area, Ethiopia. Journal of Water Resource and Protection 5: 208 – 221.
- World Health Organization. 2020. Drinking - water. (Online). Available: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water> (May 26, 2022).
- Yotawut, M. 2018. Management of village waterworks in Thailand: A case study of community of Nakhon Nayok province. Research report Dhurakij Pundit University, Bangkok. 112 p. (in Thai)
-

เครือข่ายเยาวชนกะเหรี่ยงบ้านกะเบอะดิน: ทูทางสังคมเพื่อลดความขัดแย้งจาก
โครงการสร้างเหมืองถ่านหินที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่

Karen Youths Network in Ka Boe Din Village: Social Capital for
Reduction of Conflict stemmed from the Coal Mine Project
at Omkoi District, Chiang Mai Province

จิรวัดน์ รักชาติ

Jirawat Rugchat

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. เชียงใหม่ 50290

Faculty of Liberal Arts, Maejo University, Chiang Mai 50290, Thailand

Corresponding author: E-mail: jira_r@hotmail.com

(Received: June 27, 2022; Accepted: August 19, 2022)

Abstract: The research aimed to examine the new character and understand Karen youth network as social capital for reduction of the conflict stemmed from the coal mine project through the social capital concept of Robert D. Putnam. The data was collected from March to June 2022 in Ka Boe Din village, Omkoi district, Chiang Mai province. The data collection involved a survey of 75 households whose member were 18-65 years old, and an in-depth interview with six case studies. The study result indicated that after the coal mine project was launched in the village, the Karen youth network has become social capital to resist this project and reduced conflict in the community. Through civil society organizations (CSOs) support, Karen youths have grouped as a strong social network. They have created a close relationship and played an important role in online public communication. The Facebook fan page, which was created by Karen youths, has been effectively utilized to present Karen's wisdom and mode of production, resist the coal mine project, and reduce conflict stemmed from the coal mine project establishment. The Facebook fan page also serves as a platform to broadcast other ethnic groups' ways of life.

Keywords: Social capital, Karen youth network, coal mine project, Facebook fan page, Ka Boe Din village

บทคัดย่อ: งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงบทบาทใหม่และทำความเข้าใจเครือข่ายเยาวชนชาวกะเหรี่ยงที่เป็นทูทางสังคมเพื่อลดความขัดแย้งจากโครงการเหมืองแร่ถ่านหินผ่านแนวคิดทูทางสังคมของปีเตอร์ พูตน์ม เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม - มิถุนายน 2565 ที่บ้านกะเบอะดิน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บข้อมูลแบบสอบถามจากตัวแทนครัวเรือนอายุ 18-65 ปี จำนวน 75 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษา จำนวน 6 คน ในงานวิจัยนี้ โดยผลการศึกษาพบว่า หลังเหมืองถ่านหินเริ่มดำเนินการในหมู่บ้าน เครือข่ายเยาวชนกะเหรี่ยงกลายเป็นทูทางสังคมเพื่อต่อต้านเหมืองถ่านหินและลดความขัดแย้งที่เกิดในชุมชน และด้วยการสนับสนุนจากองค์กรภาคประชาสังคมทำให้เยาวชนกะเหรี่ยงรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง เกิดการสร้างสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารแบบออนไลน์สู่สาธารณะ ซึ่งเพจเฟซบุ๊กที่เครือข่ายเยาวชนสร้างขึ้นได้ถูกใช้อย่างมี

ประสิทธิภาพเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ต่อต้านเหมืองถ่านหิน ลดความขัดแย้งจากการสร้างเหมืองถ่านหิน รวมถึงการนำเสนอวิถีชีวิตของกลุ่มชนเผ่าอื่น

คำสำคัญ: ทูทางสังคม เครือข่ายเยาวชนกะเหรี่ยง โครงการเหมืองถ่านหิน เพลกเฟสบุ๊ค หมู่บ้านกะเบอะดิน

คำนำ

“กะเบอะดินแมแฮแบ” เป็นภาษากะเหรี่ยง (โปว์) แปลเป็นภาษาไทยว่า “บ้านกะเบอะดินไม่เอาถ่านหิน” กลายเป็นคำพูดติดปากของชาวบ้านกะเบอะดิน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง (โปว์) หลังจากบริษัททุนได้ขอใบอนุญาตทำเหมืองถ่านหินกับกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่บริเวณพื้นที่การเกษตรของหมู่บ้านกะเบอะดินเป็นเนื้อที่ 284 ไร่ 30 ตารางวา ระยะเวลาการขอสัมปทาน 10 ปี และมีรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ระบุว่า พื้นที่สัมปทานส่วนใหญ่เป็นป่าเสื่อมโทรมไม่มีการใช้ประโยชน์ และยืนยันว่าคนในชุมชนเห็นชอบและยินยอมให้ทำเหมืองแร่ถ่านหินในพื้นที่ (Top-Class Consultant Co.Ltd., 2011) ซึ่งคนในท้องถิ่นโต้แย้งว่า ข้อมูลจากรายงานอีไอเอดังกล่าวคลาดเคลื่อนและไม่ตรงกับความเป็นจริงหลายจุดโดยเฉพาะการรายงานถึงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ดำเนินการทำเหมือง ผลกระทบต่อท้องถิ่น รวมถึงความยินยอมของชาวบ้านกะเบอะดินและคนชุมชนใกล้เคียง กระทั่งเดือนพฤษภาคม 2562 ชาวอำเภออมก๋อยรวมตัวกันเรียกร้องให้ยุติโครงการสร้างเหมืองถ่านหินด้วยกังวลถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ต้นน้ำที่อาจสูญหาย ฝุ่นและมลพิษทางอากาศที่จะเกิดขึ้นหากสร้างเหมืองถ่านหิน และในเวลาใกล้เคียงกันยังพบว่า กำลังจะมีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่เกิดขึ้นที่บ้านกะเบอะดินอีกอย่างน้อย 2 โครงการซึ่งเป็นที่รับทราบกันทั่วไปในสาธารณะ ได้แก่ โครงการสร้างอุโมงค์ผันจากแม่น้ำยวมไปสู่เขื่อนภูมิพล โครงการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงจากอำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ไปสู่ตำบลแม่สวด อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โครงการพัฒนาเหล่านี้นำไปสู่ข้อถกเถียงและปัญหาความขัดแย้งในสังคมอันนำไปสู่ความไม่เข้าใจของสาธารณะต่อสาเหตุในการต่อต้านเหมืองถ่านหินและ

โครงการพัฒนาอื่น ๆ รวมถึงการอยู่ร่วมกันของชาวกะเหรี่ยงบ้านกะเบอะดินกับป่าต้นน้ำ วิธีการทำเกษตรตามวัฒนธรรมชาวกะเหรี่ยง จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ยุติโครงการพัฒนาเหล่านั้น

การเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อหยุดยั้งการสร้างเหมืองถ่านหินที่บ้านกะเบอะดินและโครงการพัฒนาอื่นนั้น กลุ่มเยาวชนชาวกะเหรี่ยงหญิงและชายในหมู่บ้านกว่า 30 คน รวมกลุ่มกันและมีส่วนในการจัดการความขัดแย้ง กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความสนิทไว้วางใจกันมากกว่าแต่ก่อน ซึ่งการรวมตัวเป็นเครือข่ายได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ การรวมตัวของเยาวชนบ้านมักใช้ช่วงเวลาเย็นหลังว่างจากการทำสวนมะเขือเทศ กลุ่มเยาวชนมีการพูดคุยสะท้อนถึงสภาพชุมชนและปัญหาในชุมชน ออกแบบและดำเนินกิจกรรมคัดค้านการเปิดเหมืองแร่ถ่านหินในชุมชนด้วยการใช้สื่อออนไลน์เป็นหลัก โดยการรวมเป็นเครือข่ายของเยาวชนบ้านกะเบอะดินถือเป็นทูทางสังคมที่สำคัญตามแนวคิดเรื่องทูทางสังคมของ Robert D. Putnam นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่อธิบายว่า ทูทางสังคมคือความสัมพันธ์ที่สมาชิกรวมตัวเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความไว้วางใจกัน (social trust) โดย Putnam ให้ความสำคัญกับทูทางสังคมที่เป็นเครือข่ายทางสังคม (social network) และบรรทัดฐาน (norm) ที่ทำให้สังคมและภาคประชาสังคมดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Putnam, 1995) ซึ่งงานบทความนี้จะวิเคราะห์เครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดินในฐานะที่เป็นทูทางสังคมตามแนวคิดของ Putnam เป็นหลัก นอกจากนั้นบทความนี้ยังให้ความสำคัญกับการศึกษาเครือข่ายเยาวชนในฐานะที่เป็น “ผู้ปฏิบัติการทางสังคม” (social actors) ตามกรอบแนวคิดของ Rodgers (2005) และการปฏิบัติการเยาวชนที่ดำ

กิจกรรมเคลื่อนไหวยทางสังคมผ่านช่องทางออนไลน์ และสื่อทางสังคมที่ภาครัฐควรจะต้องให้ความสนใจ ตามกรอบแนวคิดและงานศึกษาของ Mei (2021) Wong and Tang (2017) และ Wong (2021) อีกด้วย บทความวิจัยนี้แสดงถึงบทบาทแบบใหม่ของ เครือข่ายเยาวชนชวากะเหรี่ยงที่นอกจากจะเป็น แรงงานผู้สร้างรายได้ระดับครัวเรือนในภาคเกษตร แล้ว พวกเขายังมีบทบาทในฐานะทุนทางสังคมในการ จัดการปัญหาความขัดแย้งในสังคมผ่านปฏิบัติการ สื่อสารสมัยใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ และแสดงให้เห็นถึง ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ของเครือข่ายเยาวชน กะเหรี่ยงที่ได้กลายเป็นช่องทางสำคัญในการลด ความขัดแย้งและความเข้าใจผิดในสังคม

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกรณีศึกษา

การวิจัยนี้เป็นงานทางสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยาที่ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed method) โดยการศึกษาแบบคู่ขนาน (convergent design) ที่เป็นการรวมผลลัพธ์ของการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน (Klangphahol, 2020) ประชากรในการวิจัยคือ ประชากรชวากะเหรี่ยงที่อาศัยในหมู่บ้านกะเบอะดิน หมู่ 12 ตำบลมอถอย อำเภอมอถอย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 164 ครัวเรือน ประชากรรวม 480 คน เป็น ชาย 244 คน หญิง 236 คน (Omkoï Subdistrict Administrative Organization, 2021: 3) หมู่บ้าน นี้มีประชากรวัยแรงงานและวัยผู้ใหญ่อายุ 26 – 59 ปี ร้อยละ 44.84 เยาวชนอายุ 15 – 25 ปี ร้อยละ 25.98 รองลงมาคือผู้สูงวัยและเด็ก ตามลำดับ (Community Development Department, 2021) กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามการวิจัยคือ ตัวแทนครัวเรือนชวากะเหรี่ยงชายหรือหญิง อายุ 18 – 65 ปี ครัวเรือนละ 1 คน จำนวน 75 คน เพื่อให้ เห็นภาพกว้างและชัดเจนของข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อ ใช้ประกอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้การเก็บ ข้อมูลโดยกำหนดโควตาจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นร้อย

ละ 45 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด หรือราว 75 ครัวเรือน โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่ม แบบบังเอิญ (accidental sampling) จากครัวเรือน ที่ทำการเกษตรและอาศัยอยู่ในหมู่บ้านกะเบอะดิน ไม่น้อยกว่า 3 ปี และงานวิจัยนี้เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ จากกรณีศึกษาจำนวน 6 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิง ลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัย คัดเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยคัดเลือกกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทน เยาวชนและตัวแทนเจ้าหน้าที่องค์กรภาคประชา สังคม ซึ่งตัวแทนเยาวชนที่ผู้วิจัยคัดเลือกในการตอบ คำถามเป็นกลุ่มแกนนำเยาวชนที่ทำกิจกรรมเพื่อ ชุมชนและดำเนินการต่อต้านคัดค้านโครงการเหมือง แร่ถ่านหินในชุมชนอย่างเข้มข้น ส่วนตัวแทนภาค ประชาสังคมที่ผู้วิจัยคัดเลือกเป็นตัวแทนองค์กรภาค ประชาสังคมที่ทำงานในหมู่บ้านกะเบอะดินอย่าง ต่อเนื่องเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 2 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้แบ่งเป็นเครื่องมือ สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านในการ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือการวิจัยใน งานวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) เครื่องมือ สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามที่ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง การใช้ระบบ อินเทอร์เน็ต และทุนทางสังคมของหมู่บ้านกะเบอะ ดิน และ 2) เครื่องมือวิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็น คำถามสัมภาษณ์เชิงลึกที่เป็นคำถามแบบกึ่ง โครงสร้างศึกษาความเป็นมาของหมู่บ้านกะเบอะดิน ทุนทางสังคมของหมู่บ้าน การนำทุนทางสังคมของ หมู่บ้านไปใช้ประโยชน์ การพัฒนาเยาวชน และ ปฏิบัติการของเยาวชนบ้านกะเบอะดินในการจัดการ ความขัดแย้งของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นงานศึกษาทางสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษา ภาคสนามที่หมู่บ้านกะเบอะดิน หมู่ 12 อยู่ในตำบล

อมก๋อย อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ราว 180 กิโลเมตร ทิศตะวันออกของหมู่บ้านติดกับหมู่บ้านแม่อ่างช้างพื้นที่รอบหมู่บ้านกะเบอะดินเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอมก๋อย ช่วงต้นพุทธทศวรรษ 2560 บริษัททุนได้เข้ามาขออนุญาตทำสัมปทานเหมืองแร่ถ่านหินในพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่การเกษตรห่าง

จากหมู่บ้านกะเบอะดินราว 1 กิโลเมตร (Figure 1) ซึ่งการเข้ามาของโครงการเหมืองถ่านหินดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหา ผลกระทบ ความไม่เข้าใจของคนในสังคมต่อเหตุผลที่ชาวกะเหรี่ยงในชุมชนต่อต้านนโยบายการพัฒนา และนำมาสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงในชุมชน

Figure 1. Location of Ka Boe Din village and coal mine project

Source: <https://www.google.co.th/maps> (22 June 2022)

หลังจากงานวิจัยนี้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (เลขที่ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ HE-022-2565) ในช่วงเวลาเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพระหว่างปลายเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมิถุนายน 2565 เป็นระยะ 4 เดือน ผู้วิจัยเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านเฉลี่ยเดือนละ 2 ครั้ง ครั้งละ 3 - 4 วัน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยได้พักอาศัยกับชาวกะเหรี่ยงบ้านกะเบอะดินในหมู่บ้านเป็นบางครั้ง มีโอกาสได้ร่วมพิธีกรรมหมู่บ้านและมีส่วนร่วมในบางกิจกรรมกับคนในชุมชนเท่าที่เวลาและโอกาสจะอำนวย

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นขั้นตอนดังนี้ ขั้นแรก ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขออนุญาตเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้นำชุมชน ขั้นที่สอง ผู้วิจัยและผู้ช่วย

วิจัยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณในหมู่บ้านด้วยแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างแต่ละหลังครัวเรือนตามจำนวนครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างที่งานวิจัยกำหนดไว้จำนวน 75 คน (ครัวเรือน) คิดเป็นร้อยละ 45.75 จากครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านกะเบอะดิน และกลุ่มตัวอย่างใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามคนละ 30 นาที

นอกจากนั้นผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพกลางเดือนเมษายนจนถึงกลางเดือนมิถุนายน 2565 ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษา 6 คน ใช้เวลาในการสัมภาษณ์คนละ 40 - 60 นาที และซื้อกรณีศึกษาทุกคนในบทความนี้ล้วนเป็นชื่อสมมุติ อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาที่โรคโควิด-19 ระบาดรุนแรงในตัวเมืองเชียงใหม่และในหมู่บ้าน ผู้วิจัยไม่อาจเดินทางเข้าไปเก็บข้อมูลในหมู่บ้านได้ ดังนั้นการสัมภาษณ์

กรณีศึกษาบางรายผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ และด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ของเยาวชนเพื่อจัดการความขัดแย้งในชุมชนนั้น ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลจากแกนนำกลุ่มเยาวชนในการทำเพจเฟซบุ๊กสาธารณะที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานด้วยการเก็บข้อมูลแบบผสมผสานโดยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมประมวลผลสำเร็จรูป (SPSS) โดยประมวลผลและสรุปข้อมูลที่ได้เป็นจำนวน ร้อยละ ในประเด็นตามหัวข้อที่กำหนดไว้ เช่น ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ ข้อมูลการทำเกษตร การใช้ระบบอินเทอร์เน็ต การใช้เทคโนโลยีสื่อสารสมัยใหม่ ทิศทางสังคมของหมู่บ้าน และงานวิจัยนี้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกรณีศึกษาในประเด็นต่าง ๆ เช่น ความเป็นมาของหมู่บ้าน ทิศทางสังคม ทรัพยากรชุมชน วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน แนวทางการนำทิศทางสังคมไปใช้ประโยชน์ ความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดิน การพัฒนาเยาวชนบ้านกะเบอะดิน ปฏิบัติการของเยาวชนในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามตัวแทนเยาวชนถึงการดำเนินการทำเพจเฟซบุ๊กสาธารณะเพื่อประกอบการนำเสนอผลการศึกษา

ผลการศึกษา

บทความส่วนนี้อธิบายถึงความสำคัญของบทบาทกลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินในฐานะเป็นทุนทางสังคมเพื่อจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน การนำเสนอแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก จะนำเสนอระดับการศึกษา โอกาส และความสามารถในการใช้สื่อออนไลน์ของกลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินโดยข้อมูลส่วนใหญ่วิเคราะห์จากข้อมูลเชิงปริมาณ

ส่วนที่สอง นำเสนอกระบวนการพัฒนาเยาวชนบ้านกะเบอะดินสู่การเป็นทุนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ และนำเสนอปฏิบัติการของเครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดินเพื่อจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการสร้างเหมืองแร่ถ่านหินในชุมชน ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่อธิบายในส่วนนี้ได้มาจากข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก

1) พื้นฐานความรู้ โอกาส และความสามารถด้านสื่อออนไลน์ของเยาวชนบ้านกะเบอะดิน

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงบ้านกะเบอะดินจำนวน 75 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงวัย คือ กลุ่มเยาวชนอายุระหว่าง 18 – 25 ปี จำนวน 27 คน กลุ่มวัยแรงงานอายุระหว่าง 26 – 45 ปี จำนวน 27 คน และกลุ่มวัยกลางคนจนถึงวัยสูงอายุ 45 – 65 ปี จำนวน 21 คน และพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มมีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกันออกไป ผลการศึกษาเปรียบเทียบระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างหมู่บ้านกะเบอะดิน 3 ช่วงวัยแสดงให้เห็นว่าโอกาสของกลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินส่วนใหญ่ได้รับโอกาสการศึกษาสูงสุดถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ขณะที่กลุ่มตัวอย่างวัยแรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เกษตรกรวัยกลางคนและเกษตรกรสูงวัยเกือบทั้งหมดไม่ได้รับการศึกษา

สำหรับความสามารถด้านการใช้ระบบอินเทอร์เน็ต สื่อทางสังคมและสื่อออนไลน์ในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนนั้น ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างในหมู่บ้านกะเบอะดินแต่ละช่วงวัยสามารถเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มเยาวชนจะมีความสามารถและทักษะในการใช้ระบบอินเทอร์เน็ตมากกว่าทุกกลุ่มช่วงวัย โดยจากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนจำนวน 27 คน พบว่าเยาวชนจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 92.59 สามารถใช้และเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตเป็นประจำ และเมื่อสำรวจกลุ่มตัวอย่างวัยแรงงานจำนวน 27 คน พบว่ามีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 74.07 ใช้อินเทอร์เน็ตได้ ขณะที่ผลการสำรวจกลุ่มวัยกลางคนและวัยสูงอายุจำนวน 21 คนพบว่า กลุ่มช่วงวัยนี้ใช้

อินเทอร์เน็ตเพียง 7 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 เท่านั้น ดังนั้นในประเด็นการใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์ ผู้วิจัยจะเลือกอธิบายเฉพาะกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้ อินเทอร์เน็ตที่เป็นกลุ่มเยาวชนและกลุ่มวัยแรงงาน เท่านั้น ซึ่งโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันในระบบ อินเทอร์เน็ตที่กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนที่เป็นเยาวชน และวัยแรงงานนิยมใช้งาน ได้แก่ เฟสบุ๊ก ยูทูบ และไลน์ ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองช่วง วัยข้างต้นมีการใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชัน อินทราแกรม อีเมล และเกมออนไลน์บ้างเล็กน้อย

เมื่อสอบถามถึงความถี่ในการใช้ระบบ อินเทอร์เน็ตเพื่อการสะท้อนปัญหาของชุมชนและความต้องการของคนในชุมชนสู่พื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะการสะท้อนปัญหาเรื่องเหมืองถ่านหินใน หมู่บ้านกะเบอะดินพบว่า กลุ่มตัวอย่างเยาวชนบ้าน กะเบอะดินใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสะท้อนปัญหา ชุมชน ความต้องการของตนเองหรือชุมชนสู่พื้นที่ สาธารณะอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งเป็นจำนวนมากกว่ากลุ่ม

ตัวอย่างวัยแรงงาน โดยกลุ่มตัวอย่างเยาวชนใช้ อินเทอร์เน็ตจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 52 ใช้ อินเทอร์เน็ตสะท้อนปัญหาชุมชนและความต้องการ ของคนในชุมชนสู่สาธารณะนาน ๆ ครั้ง บ่อยและ บ่อยมาก กลุ่มตัวอย่างวัยแรงงานของหมู่บ้านส่วน ใหญ่จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ไม่เคยใช้ อินเทอร์เน็ตสะท้อนปัญหาชุมชนหรือความต้องการ ของคนในชุมชนเลย มีกลุ่มตัวอย่างวัยแรงงานเพียง 6 คนเท่านั้นที่ใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อสะท้อน ปัญหาชุมชนหรือความต้องการของคนในชุมชนนาน ๆ ครั้ง (Table 1) จึงแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเยาวชนบ้าน กะเบอะดินมีบทบาทสำคัญอย่างมากในฐานะเป็นทุน ทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนประเด็นปัญหาชุมชนและ ความต้องการของคนในชุมชนสู่สาธารณะผ่านระบบ อินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะการใช้เฟสบุ๊กสาธารณะของ กลุ่มเยาวชนซึ่งจะกล่าวถึงอย่างละเอียดมากขึ้นใน หัวข้อถัดไป

Table 1. Frequency of internet use to reflect the problems of community or locals needs to public

	Never (%)	Seldom (%)	Often (%)	Always (%)	Total (%)
• Youth 18 - 25 years	12 (48.00)	8 (32.00)	3 (12.00)	2 (8.00)	25 (100.00)
• Working-age 26 - 45 years	14 (70.00)	6 (30.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	20 (100.00)

2) เยาวชนบ้านกะเบอะดิน: การพัฒนาเครือข่าย และปฏิบัติการสื่อสารออนไลน์เพื่อจัดการความ ชัดแย้ง

หลังปี พ.ศ. 2562 ที่บริษัททุนได้ขอสัมปทาน ทำเหมืองแร่ในหมู่บ้านกะเบอะดินและได้ทำให้เกิด ปัญหาความขัดแย้งในสังคมขยายเป็นวงกว้าง โดย ส่วนใหญ่เป็นความไม่เข้าใจของคนพื้นราบและ สาธารณะที่มีต่อเหตุผลในการต่อต้านและคัดค้าน โครงการเหมืองถ่านหินในหมู่บ้านกะเบอะดิน เครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดินได้กลายเป็นทุน ทางสังคมในการจัดการปัญหาความขัดแย้งเหล่านั้น

แต่เดิมเยาวชนในหมู่บ้านไม่ได้สนิทสนมกันมากนัก เยาวชนหญิงและชายมักทำกิจกรรมแยกกลุ่มกัน การ รวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนเกิดขึ้นอย่างหลวม ๆ ต่อมาหลังจากได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาค ประชาสังคมจึงทำให้กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดิน เริ่มรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็งขึ้น มี การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันโดยเริ่มด้วยการศึกษา ข้อมูลชุมชนอย่างเป็นระบบทำให้เยาวชนบ้านกะ เบอะดินพบข้อมูลที่ผิดพลาดจากการประเมินกระทบ ด้านสิ่งแวดล้อม (EIA) โดยบริษัทผู้ขอทำสัมปทาน เหมืองแร่และทำให้กลุ่มเยาวชนเกิดความตระหนักถึง

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาหากเกิดเหมืองแร่ขึ้นในหมู่บ้าน กลุ่มเยาวชนได้รับการฝึกฝนและสร้างเสริมทักษะจากเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอย่างเป็นระบบผ่านการศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบปัญหาใกล้เคียงกัน การร่วมกิจกรรมฝึกทักษะการพูดและการแสดงออกต่อสาธารณะ และด้วยการเป็นเครือข่ายติดกันของกลุ่มเยาวชนและการ

สนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชนบ้านกะเบอะดินในรูปแบบของเครือข่ายทางสังคมทำให้กลุ่มเยาวชนเกิดความสนิทสนมกัน เกิดการไว้วางใจเชื่อใจกันในการทำงาน เกิดการประสานงานและแบ่งงานกันทำอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาตนเองและพัฒนาเครือข่ายเยาวชนที่เข้มแข็งในระยะเวลาอันสั้นที่สุด (Figure 2)

Figure 2. Network development of Karen youth in Ka Boe Din village

น้องเกตู (นามสมมุติ) ตัวแทนเยาวชนหญิงบ้านกะเบอะดินวัย 21 ปี และน้องสุพจน์ (นามสมมุติ) ตัวแทนเยาวชนชายบ้านกะเบอะดินวัย 18 ปี เล่าถึงความสนิทสนมของเยาวชน กระบวนการพัฒนาตนเองและเยาวชนในหมู่บ้านว่า

“ช่วงปี พ.ศ. 2562 ก่อนหน้านั้นกลุ่มเยาวชนชายและหญิงก็ยังไม่ค่อยสนิทกันเท่าไรหรอก ต่อมาเมื่อเอ็นจีโอเข้ามาและเราก็ได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ร่วมกันก็เลยสนิทกัน เชื่อใจกันมากขึ้น จะไปไหนก็ชักชวนกันไป กลุ่มเยาวชนก็กลายเป็นกลุ่มสำคัญเพราะจะต้องเป็นผู้สื่อสารที่ดีกว่าชาวบ้าน เพราะเยาวชนได้เรียนหนังสือแต่ชาวบ้านไม่ได้เรียนและฟังภาษาไทยไม่รู้เรื่อง ตอนหลังเยาวชนก็มีบทบาทมากขึ้น กลุ่มเอ็นจีโอพาไปดูงานที่หมู่บ้านต่าง ๆ ไปเรียนรู้ข้อมูลและการต่อสู้ของเขา นำมาปรับใช้กับหมู่บ้านเรา และหลังจากได้ฝึกเยาวชนก็กล้าพูดมากขึ้น มีคนพูดได้เยอะขึ้น เยาวชนชายที่แต่ก่อนไม่กล้าพูดก็กล้าพูดขึ้นเยอะ เยาวชนก็ได้รับมอบหมายให้แบ่งกันพูดและแบ่งกันทำงาน” (สัมภาษณ์น้องเกตู (นามสมมุติ), เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2565)

“หลังจากได้ฝึก ก็คิดว่าผมพูดเก่งขึ้นนิดหนึ่ง อาจเป็นเพราะได้เข้าค่ายหลายที่และเขาให้นำเสนอให้ไปพูด ให้เล่นเกมสั่ พูดคุยกัน แบ่งกลุ่มกัน ในค่ายผมได้ออกมานำเสนอ 2 – 3 ครั้ง เยาวชนคนอื่นก็ได้ฝึกพูดเหมือนกันทุกคน คนพูดเก่งที่สุดคือ พี่เบนซ์รองมาเป็นพี่เกตู ส่วนผมน่าจะเก่งอันดับสุดท้าย (หัวเราะ)” (สัมภาษณ์น้องสุพจน์ (นามสมมุติ), เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2565)

คุณแก้วตา (นามสมมุติ) ตัวแทนองค์กรภาคประชาสังคมรายหนึ่งเล่าถึงความเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินหลังจากเรียนรู้กระบวนการศึกษาข้อมูลชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน รวมถึงฝึกทักษะการพูดและการนำเสนอในพื้นที่สาธารณะว่า

“ตอนนี้รู้สึกว่ายาวชนเข้าใจวิธีการต่อสู้ด้วยข้อมูลมากขึ้น ก่อนหน้านี้อาจจะพูดได้แต่ว่า “ไม่เอาเหมืองแร่” “สู้เพื่อลูกหลานจะไม่เอาเหมืองแร่” แต่ไม่รู้ว่าจะได้ผลอะไร ทำไม่ต้องไม่เอาเหมืองแร่ แต่เมื่อได้เรียนรู้ไปสักพักเขาก็เริ่มรู้ว่าที่บอกว่าไม่เอาเหมืองแรมันคือเรื่องทรัพยากร เศรษฐกิจ เรื่อง

ปากท้อง เพราะเขาอยู่ได้ด้วยขายมะเขือเทศ ถ้าวันใดวันหนึ่งเกิดเหมืองขึ้นแล้วขายมะเขือเทศไม่ได้พวกเขาก็ต้องจบเหมือนกัน” (สัมภาษณ์คุณแก้วตา (นามสมมุติ), เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2565)

หลังจากที่กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้และฝึกฝนทักษะต่าง ๆ จากเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมแล้ว กลุ่มเยาวชนได้มีปฏิบัติการเพื่อจัดการความขัดแย้งและเผยแพร่ข้อมูลปัญหาหรือข่าวสารของชุมชนสู่พื้นที่สาธารณะในหลายรูปแบบ ได้แก่ การระดมทุนผ่านกิจกรรมเยาวชน การจัดทำข้อมูลวิชาการเผยแพร่ การจัดการความขัดแย้งผ่านสื่อทางสังคมออนไลน์ ซึ่งในส่วนนี้ขอกกล่าวถึงเฉพาะการจัดการความขัดแย้งของเยาวชนบ้านกะเบอะดินผ่านการนำเสนอข้อมูลออนไลน์เท่านั้น

การจัดการความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนผ่านการใช้ออนไลน์ในรูปแบบของเพจเฟซบุ๊กถือเป็นช่องทางหลักเพื่อจัดการความขัดแย้งทางสังคมและนำเสนอข้อมูลข่าวสารของชุมชนที่สำคัญอย่างมาก หลังจากทราบข่าวว่าบริษัทผู้ขอสัมปทานจะมาสร้างเหมืองถ่านหินบริเวณบ้านกะเบอะดิน กลุ่มเยาวชนและตัวแทนองค์กรภาคประชาสังคมได้ร่วมกันระดมความคิดสร้างนวัตกรรมทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและเป็นช่องทางนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของชุมชนสู่พื้นที่สาธารณะ กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินจึงเริ่มดำเนินการสร้างเพจเฟซบุ๊กสาธารณะที่เป็นทางการเพจหนึ่งในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2563 และนำเสนอโพสต์แรกในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2563 โดยกลุ่มเยาวชนเป็นผู้ดำเนินการหลักในการบริหารจัดการ ดูแล และนำเสนอข้อมูลลงในเพจดังกล่าว ข้อมูล ณ 23 มิถุนายน 2565 พบว่าเพจนี้มีผู้ติดตาม 2,059 คน มีผู้ถูกใจเพจ 1,816 คน ซึ่งการเรียนรู้เรื่องสื่อออนไลน์เป็นสิ่งที่เยาวชนชำนาญอยู่ก่อนแล้ว และส่วนใหญ่เยาวชนมีโทรศัพท์สมาร์ทโฟนและบัญชีเฟซบุ๊กเป็นของตนเอง และสามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้อธิบายไปแล้วในตอนต้นของบทความ

ชื่อเพจเฟซบุ๊กสาธารณะที่เป็นทางการนั้นเป็นชื่อเพจที่กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินเห็นพ้องต้องกันและตัดสินใจเลือกเป็นชื่อสำหรับเป็นสื่อกลางในการสื่อสารเรื่องราวของชุมชนโดยที่กลุ่มเยาวชนหลายคนที่มีความสามารถในการใช้สื่อออนไลน์จะทำหน้าที่เป็นทีมทำงานคอยดูแลเพจดังกล่าวขณะที่เยาวชนคนอื่นจะทำมีบทบาททำหน้าที่อื่น ๆ เช่น คิดเนื้อหา หาข้อมูลข่าวสารมาลงเพจ เป็นพิธีกรในช่วงถ่ายทอดสด เป็นต้น น้องเกตุ (นามสมมุติ) เล่าถึงการจัดการเฟซบุ๊กว่า

“ช่วงตอนสร้างเพจนั้น เรา (กลุ่มเยาวชน) ก็มาคุยกันว่าจะสร้างเพจกันดีไหม เพื่อที่จะให้คนข้างนอกรู้ว่าเราเจอปัญหาอะไร น้อง(น้องเกตุ)ทำเพจไม่เป็นนะตอนนั้นเลยยังไม่ทำเป็นแอดมิน แต่เนื้อหาของเพจนี้เราช่วยกันคิดกันขึ้นมาเอง ส่วนมากน้องเบนซ์จะเป็นคนเอาเรื่องต่าง ๆ ลงในเพจเฟซบุ๊กมากกว่า” (สัมภาษณ์น้องเกตุ (นามสมมุติ), 24 เมษายน 2565)

จากการศึกษาเพจเฟซบุ๊กสาธารณะที่ดำเนินการโดยกลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินพบว่าแม้ประเด็นสำคัญของเพจนี้จะมุ่งเน้นการแสดงปัญหาและผลกระทบของชุมชนกะเบอะดินหากเกิดเหมืองแร่ถ่านหินขึ้นในพื้นที่ชุมชน แต่เนื้อหาจะถูกนำเสนอหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเป็นข้อความ การไลฟ์สด การแชร์ข่าวจากแหล่งข่าว (เช่น ยูทูบ สารคดีออนไลน์) การแชร์คลิปวิดีโอ การนำเสนอภาพ และพบว่าเนื้อหาของเพจนี้สามารถแบ่งเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1) กิจกรรมต่อต้านการสร้างเหมืองถ่านหินในหมู่บ้านกะเบอะดิน ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักของเพจเฟซบุ๊กที่มุ่งเน้นนำเสนอกิจกรรมต่าง ๆ มีเป้าหมายเพื่อต่อต้านและคัดค้านการสร้างเหมืองถ่านหินในหมู่บ้าน ตัวอย่างเช่น พิธีกรรมบวชป่าเพื่อต่อต้านเหมืองถ่านหิน การเดินขบวนคัดค้านเหมืองถ่านหิน การประท้วงด้วยการเคลื่อนขบวนด้วยรถยนต์ไปในพื้นที่ต่าง ๆ การดำเนินคดีกับบริษัทผู้ขอสัมปทานเหมืองและผู้เกี่ยวข้อง การยื่นหนังสือเพื่อร้องเรียน

ต่อหน่วยงานของรัฐ การเสนอวิธีการประเมินผล กระบวนการสุขภาพโดยชุมชน การดำเนินการฟ้อง ศาลปกครอง กิจกรรมเชิญชวนบุคคลภายนอกชุมชน ร่วมต่อสู้และคัดค้านการเปิดเหมืองถ่านหินในชุมชน เวทีเสวนาวิชาการเพื่อคัดค้านการสร้างเหมืองถ่าน หิน เป็นต้น

2) วิถีชีวิตและภูมิปัญญาชาวกะเหรี่ยง สำหรับ ประเด็นนี้ ทางเพจได้ นำเสนอถึง สภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง บ้านกะเบอะดินและชาวกะเหรี่ยงชุมชนอื่น วิถี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยง (เช่น วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมอาหาร เสื้อและผ้าทอ กะเหรี่ยง) การทำไร่หมุนเวียน พิธีกรรมการเลี้ยงผี ต้นน้ำและการเรียกขวัญข้าว พิธีปิดป่าสิ่งชั่วร้าย ออกจากหมู่บ้าน การปลูกพืชเศรษฐกิจ (เช่น มะเขือเทศ พักทอง) รวมถึงการนำพืชผลจากหมู่บ้านไปช่วย คนพื้นราบในตัวเมืองเชียงใหม่เนื่องจากสถานการณ์ ระบาดของโควิด-19 เป็นต้น

3) การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ให้กับสังคมเกี่ยวกับวิถีการผลิตของชาวกะเหรี่ยง โดยประเด็นนี้ทางเพจมุ่งให้ความรู้และสร้างความ เข้าใจกับคนพื้นราบเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวิถีการผลิต ของชาวกะเหรี่ยงในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะในเรื่อง ของการอยู่ร่วมกับป่าและรักษาป่า การจัดการไฟป่า การเป็นผู้ทำแนวกันไฟ ผู้ดับไฟป่า ความแตกต่าง ระหว่างวิถีการผลิตไร่หมุนเวียนกับไร่เลื่อนลอย ต้นเหตุของปัญหาฝุ่นควันในตัวเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น

4) การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่น เป็นการนำเสนอข้อมูลเชื่อมโยงกับชาติพันธุ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และประเด็นที่เชื่อมโยงกับ เครือข่ายกะเหรี่ยงและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น การ ร่วมมือกับองค์กรการประชาสังคมและภาคีอื่นเพื่อ หยุดการสร้างเขื่อนผันน้ำยม จังหวัดแม่ฮ่องสอน การเสนอข่าวเกี่ยวกับชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในจังหวัดอื่น เช่น ลำปาง ลำพูน เพชรบุรี และการนำเสนอข้อมูล กลุ่มชาติพันธุ์อื่น เช่น กลุ่มม้งนิ จังหวัดสตูล เป็นต้น

การสื่อสารในช่องทางเพจเฟซบุ๊กสาธารณะ ของกลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินที่มีเนื้อหาทั้ง 4 ประเด็นเกิดขึ้นอย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ เนื้อหาที่นำเสนอในเพจส่วนหนึ่งนอกจากจะเป็นการ สร้างความเข้าใจและแจ้งข้อมูลข่าวสารต่อต้านการ ทำเหมืองแร่ถ่านหินในหมู่บ้านต่อสาธารณะแล้ว ข้อมูลจำนวนมากในเพจยังเป็นการให้ความรู้ ข้อมูล ข่าวสารของคนในชุมชนเกี่ยวกับวิถีชีวิตและอัต ลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงในชุมชน สร้างความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนวิถีคิดของคนพื้นราบที่ไม่ถูกต้องกับ ชาวกะเหรี่ยง รวมถึงยังเชื่อมโยงเครือข่ายความ ร่วมมือและสร้างความเป็นปึกแผ่นในการช่วยเหลือ กันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป การรวมตัวกันของเยาวชน บ้านกะเบอะดินที่เกิดขึ้นในรูปของเครือข่ายทาง สังคม “เครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดิน” ใน งานวิจัยนี้ได้กลายเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการ ช่วยลดความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมและเป็น ปัญหาความขัดแย้งประเด็นนโยบายการพัฒนากับการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ความ ร่วมมือร่วมใจของกลุ่มเยาวชนในชุมชนที่มีความสนิท สนมกลมเกลียวและไว้ใจซึ่งกันและกัน นำไปสู่การ สร้างกลไกที่เหมาะสมในการตระหนักถึงปัญหา ชุมชนและการพัฒนาชุมชน นอกจากนั้นการ ดำเนินการต่าง ๆ ของเครือข่ายเยาวชน เช่น การศึกษาปัญหาชุมชนของตนเอง การกระจายข้อมูล ข่าวสารสู่สาธารณะผ่านสื่อออนไลน์ เป็นไปเพื่อ นำเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการ ต่อต้านและคัดค้านการทำเหมืองถ่านหินในพื้นที่ สำเร็จลุล่วงแล้ว ยังเป็นการสร้างความเข้าใจอันดี ให้กับคนในสังคมที่มีความคิดเห็นในเชิงขัดแย้งกัน โดยเฉพาะความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มชาติ พันธุ์กับคนพื้นที่ราบในการอยู่อาศัยร่วมกันป่า การ จัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการดำเนินนโยบาย การพัฒนา

วิจารณ์

ผลการศึกษาเครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดินในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมเพื่อการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในพื้นที่แสดงให้เห็นถึงข้อถกเถียงและสร้างองค์ความรู้ 4 ประการ

ประการแรก กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินที่เข้าร่วมตัวกันในรูปแบบเครือข่ายทางสังคมเป็น “เครือข่ายเยาวชน” กลายเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญเนื่องจากกลุ่มเยาวชนในชุมชนได้ร่วมกิจกรรมและพัฒนาความสัมพันธ์ร่วมกันจนมีความสนิทสนมความไว้วางใจกันภายในกลุ่มมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การทำงานพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากพื้นฐานการอยู่ร่วมกันในชุมชนและการมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติกันอยู่แต่เดิม ซึ่งการรวมกันเป็นเครือข่ายทางสังคมก่อให้เกิดทุนทางสังคมอันมีประสิทธิภาพตามกรอบแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมของ Putnam (1995) และเครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดินได้ร่วมกันทำงานและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการจัดการปัญหาความขัดแย้งและความไม่เข้าใจของคนที่พื้นราบและสาธารณะอันเนื่องมาจากโครงการสร้างเหมืองถ่านหินในชุมชนผ่านรูปแบบหลากหลาย ตั้งแต่การอธิบายชุดข้อมูลชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักถึงปัญหาสังคมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมนำเสนอเผยแพร่สู่สาธารณะ รวมถึงการพยายามนำเสนอประเด็นเพื่อสร้างความเข้าใจและหรือลดความขัดแย้งทางความคิดของคนพื้นราบหรือสาธารณะที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงที่อยู่อาศัยร่วมกับผืนป่าและพื้นที่สูงด้วยการนำเสนอข้อมูลชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ เช่น การนำเสนอวิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญา อัตลักษณ์ วิธีการผลิต เป็นต้น

ประการที่สอง ในปัจจุบันเยาวชนได้กลายเป็นกลไกสำคัญในฐานะที่เป็น “ผู้ปฏิบัติการทางสังคม” (social actor) หรือ “ผู้กระทำการ” (agency) ในการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องนำเสนอข้อมูลหรือใช้เครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ลดความขัดแย้งอันเกิดจากความไม่เข้าใจของคนพื้น

ราบที่เกิดขึ้น และพวกเขายังเป็น “ผู้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น” (active participants) ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางสังคมและการเมืองตามทัศนะของ Rodgers (2005) ในบริบทของบ้านกะเบอะดินนั้น กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินได้รวมตัวกันอย่างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิดและมีปฏิบัติการในการเรียกร้องหลากหลายรูปแบบ พวกเขาไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มเยาวชนพื้นที่สูงที่ช่วยเหลือครอบครัวทำงานภาคเกษตร หรือพยายามหาทางเคลื่อนย้ายไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมเหมือนดังข้อสรุปจากงานศึกษาของ Morpa *et. al.* (2015) ที่อธิบายว่าเยาวชนพื้นที่สูงชนเผ่าอาข่าย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองและพื้นที่ราบเพราะปัจจัยผลักดัน อันได้แก่ ภาระหนี้สินรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ความต้องการแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า และปัจจัยดึงดูด คือรายได้ปลายทางที่สูงกว่า การมีอาชีพใหม่สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแสวงหารายได้ และโอกาสในการได้รับบริการที่ดีกว่า นอกจากนี้เครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดินยังรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายทางสังคมและกลายเป็นทุนทางสังคมที่สามารถใช้วิถีวัฒนธรรมของตนเองและมีส่วนร่วมในการค้นหาและแก้ปัญหาสังคมได้ เช่นเดียวกับกลุ่มทางสังคมอื่นที่มีศักยภาพและกลายเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในท้องถิ่น เช่น เครือข่ายคนหาปลาที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน พัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนและสามารถใช้วัฒนธรรมของชาวมุสลิมเป็นทุนทางสังคมในรูปแบบใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Jeawkok *et al.*, 2017) หรือการแสดงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มเยาวชนดาราอั้งในพื้นที่สาธารณะจังหวัดเชียงราย (Mamart *et al.*, 2016)

ประการที่สาม การเรียนรู้ปัญหาชุมชนของเยาวชนบ้านกะเบอะดินไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงหรือเกิดจากประสบการณ์ร่วมในสังคม เช่น สงคราม การกดขี่ ความยากจน การกีดกันทางเพศ ดังที่ Rodgers (2005) ได้อธิบายไว้ในงานศึกษาของเขา แต่การ

เรียนรู้ปัญหาชุมชนของเยาวชนบ้านกะเบอะดินเกิดขึ้นในลักษณะของการได้รับการกระตุ้นให้เยาวชนเกิดการตระหนักรู้และตื่นตัวในประเด็นปัญหาชุมชนผ่านการวิเคราะห์ชุมชน กระบวนการฝึกอบรมทักษะต่าง ๆ และการให้การศึกษาที่เยาวชนได้รับรู้ผ่านเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านการสร้างเหมืองแร่ถ่านหินในพื้นที่ ดังนั้นในแง่เครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมกลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่กระตุ้นให้กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินตื่นตัวทางสังคมเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนของตนเอง

ประการที่สี่ ช่องทางการใช้สื่อออนไลน์ได้กลายเป็นช่องทางสื่อสารข้อมูลแบบใหม่ที่สำคัญในการเคลื่อนไหวทางสังคม เยาวชนมีการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านสื่อสมัยใหม่ที่สามารถแพร่กระจายความต้องการได้เป็นวงกว้าง และสามารถเผยแพร่ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ตามงานศึกษาของ Wong and Tang (2017) และ Mei (2021) ซึ่งแม้ว่าเยาวชนบ้านกะเบอะดินส่วนใหญ่จะจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พวกเขาก็สามารถเข้าถึงและใช้การสื่อสารออนไลน์ในการเคลื่อนไหวเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมได้ โดยจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าแม้ว่ากลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินจะมีความรู้ระดับพื้นฐาน แต่เยาวชนส่วนหนึ่งสามารถใช้เฟซบุ๊กบัญชีส่วนตัวและเฟซบุ๊กของกลุ่มเพื่อเป็นช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของชุมชน รวมถึงสะท้อนปัญหาและความต้องการของชุมชนได้ดี ฉะนั้นช่องทางการสื่อสารออนไลน์ได้กลายเป็นโอกาสใหม่ของเยาวชนบนพื้นที่สูงที่จะแสดงออกถึงปัญหาของชุมชน ความต้องการของตนเองและคนในชุมชน เป็นพื้นที่แสดงอัตลักษณ์สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง รวมถึงสร้างความเข้าใจใหม่ ๆ ให้กับคนพื้นราบหรือพื้นที่สาธารณะ

สรุป

กลุ่มเยาวชนบ้านกะเบอะดินไม่ได้เป็นเพียงผู้สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจระดับครัวเรือนบนพื้นที่สูงเหมือนในอดีต แต่พวกเขาได้กลายเป็นทุนทางสังคมที่มีประสิทธิภาพที่ได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคม และเครือข่ายเยาวชนบ้านกะเบอะดินสามารถใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์ในการคัดค้านการสร้างเหมืองแร่ถ่านหินและใช้นำเสนอข้อมูลข่าวสารของชุมชนผ่านระบบออนไลน์และสื่อทางสังคมเพื่อสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้งในสังคมที่แต่เดิมคนพื้นราบและสาธารณะที่มักตั้งคำถามกับชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ปฏิเสธโครงการพัฒนา ซึ่งเครือข่ายเยาวชนบ้านพยายามสร้างความเข้าใจใหม่ด้วยการอธิบายให้เห็นถึงผลกระทบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบต่อป่าต้นน้ำและผลกระทบวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่สร้างเหมืองแร่ถ่านหินผ่านการนำเสนอต่อสาธารณะและพื้นที่สื่อออนไลน์ และเครือข่ายเยาวชนได้เปิดโอกาสคนกลุ่มอื่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเปิดกว้างอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยแม่โจ้ ที่สนับสนุนทุนดำเนินการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- Community Development Department. 2021. Basic minimum needs in 2021. (Online). Available: <https://ebmn.cdd.go.th/report> (June 6, 2022). (in Thai)
- Jeawkok, J., W. Dhammasaccakarn, K. Laeheim, and U. Sangkarat. 2017. Fishermen and social capital: Community welfare on the Andaman coast of Thailand. *Journal of Community Development and Life Quality* 6(1): 131-140. (in Thai)

- Klangphahol, K. 2020. Mixed methods research. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University* 14(1): 235-256. (in Thai)
- Mamart, P., S. Leetragul, B. Anansuchatkul, and L. Treeaekanukul. 2016. The process of establishing the persistence for the youth of Dara-ang ethnic group in multicultural society, Chiang Rai province. *Journal of Social Academic* 9(1): 114-131. (in Thai)
- Mei, E. 2021. Youth-led social identity and movements: A case study of youth activism in Hong Kong. *Aleph, UCLA Undergraduate Research Journal for the Humanities and Social Sciences* 18(1): 148-166.
- Morpa, A., K. Umbua, and S. Wangsombut. 2015. Effect of Akha tribe labor's movement from Ban Huay Khee Lhek, Wawee sub-district, Maesuai district, Chiang Rai. *Graduate School Journal* 8(17): 166-175. (in Thai)
- Omkoï Subdistrict Administrative Organization. 2021. Local development plan (B.E. 2566 - 2570). Plan and policy analysis. Omkoï Subdistrict Administrative Organization, Chiang Mai. (in Thai)
- Putnam, R.D. 1995. Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy* 6(1): 65-78.
- Rodgers, D.M. 2005. Children as social movement participants. *Sociological Studies of Children and Youth* 11: 239-259.
- Top-Class Consultant Co.Ltd. 2011. EIA report (complete edition): Coal mine project at Omkoï Subdistrict, Omkoï district, Chiang Mai province. Full report. Top-Class Consultant Co., Ltd., Bangkok. (in Thai)
- Wong, W. and G. Tang. 2017. Social movement and youth participation in Hong Kong: importance of co-evolution between government and youth. *Journal of Youth Studies* 20(1): 96-112.
- Wong, W. 2021. Youth participation and social media: Evidence from the youth activism and social movement of Hong Kong. pp. 129-147. *In* E. W. Welch (ed.). *Research Handbook on E-government*: Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham.

การป้องกันการเสพยาเสพติดซ้ำด้วยตนเอง: กรณีศึกษา ผู้ผ่านการบำบัดรักษาอาการ ติดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

Self-prevention Against Drug Abuse Relapse: A Case Study of People Undergoing Drug Addiction Treatment in Pattani Province

อับดุลคอลลิก อรรรอฮีมีย* ฐานิดาภทฐ์ แสงทอง จิรัชยา เจียวก๊ก และ สวัสดิ์ ไหลภารณณ์
Abdulkhaliq Arrahimee*, Thanidaphat Saengthong, Jirachaya Jeawkok
and Sawat Laipaporne

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จ. ปัตตานี 94000
Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani 94000, Thailand

*Corresponding author: Email: mistersahara3@gmail.com

(Received: March 10, 2022; Accepted: June 9, 2022)

Abstract: This research is qualitative research aimed to study the self-prevention against drug abuse relapse among those who have undergone drug addiction treatment in Pattani province. The informants in this research consist of 30 people. There were 30 research subjects in this research selected through purposive sampling. The researcher stipulated the rules that the informant group must be relevant to this research's issues in order to obtain accurate and insightful information. The data was collected with interviews and the results were analyzed by interpreting each issue according to the research objectives. The researcher used a descriptive method to present the study results on the content of the findings. It found that the methods used in the self-prevention against drug abuse relapse were: (1) promoting knowledge, life skills, and building resilience through religious principles, (2) planning for a return to ordinary life after successful treatment of drug addiction, (3) stimulation at the subconscious level on thoughts and beliefs towards drug abuse, (4) building the self-confidence in believing that one can avoid returning to the old cycle, (5) cognitive behavior modification, also known as cognitive restructuring, as a mental process, and (6) entering into the treatment process for addiction.

Keywords: Self-prevention, drug abuse relapse, area of Pattani province

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการป้องกันการเสพยาเสพติดซ้ำด้วยตนเองของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน ผู้วิจัยเลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กฎเกณฑ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาในการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเที่ยงตรงและเป็นข้อมูลเชิงลึกอย่างแท้จริง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ผลด้วยการตีความแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยใช้วิธีนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาความเกี่ยวกับเนื้อหาที่ค้นพบ ผลการวิจัยพบว่า การป้องกันตนเองในการเสพยาเสพติดซ้ำพบว่า (1) การส่งเสริมความรู้ ทักษะชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันด้วยหลักศาสนา (2) การวางแผนการกลับไปใช้ชีวิตหลังจากผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดสำเร็จ (3) การกระตุ้นในระดับจิตใต้สำนึกและความคิด ความเชื่อ ความคิดที่มีต่อการเสพยาเสพติด (4) การสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตนเองว่าตนเอง สามารถหลีกเลี่ยงการกลับเข้า

สู่วงจรเดิมได้ (5) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางความคิด หรือเรียกว่า การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจเป็นกระบวนการทางจิต (6) การเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติด

คำสำคัญ: การป้องกันตนเอง, การใช้สารเสพติดซ้ำ, พื้นที่จังหวัดปัตตานี

คำนำ

การแพร่ระบาดของยาเสพติดทั่วโลกในปี พ.ศ. 2562 ทั้งโลกมีตัวเลขผู้ป่วยจากการใช้ยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟูรวมทั้งสิ้น 35 ล้านคน และ 1 ใน 7 เท่านั้นที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟู จากรายงานนี้พบว่า จำนวนผู้ใช้สารโอปิออยด์ (กลุ่มอนุพันธ์ของฝิ่น) อยู่ที่ 53 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากการประมาณการ เมื่อปี พ.ศ. 2559 ถึง 56% มีผู้เสียชีวิตจากการใช้ยาเสพติด ในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 585,000 คน มีสาเหตุมาจากโอปิออยด์ ราว 2 ใน 3 ด้วยอินโดนีเซีย (ร้อยละ 8) และมาเลเซีย (ร้อยละ 8) (Drug Prevention and Suppression Center, 2021) และสารเสพติดอีกชนิดหนึ่งที่มีการแพร่ระบาดมากเช่นเดียวกัน พบว่า ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นตลาดเมทแอมเฟตามีน (หรือที่คนไทยรู้จักในชื่อว่า ยาบ้า) ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ในปี พ.ศ. 2561 มีการจับกุมและตรวจยึด เมทแอมเฟตามีนได้สูงถึง 120 ตัน เพิ่มขึ้นจาก ปี พ.ศ. 2560 ที่ตรวจยึดได้ 82 ตัน และประเทศที่มีการจับกุม และตรวจยึดเมทแอมเฟตามีนสูงที่สุดในเอเชีย คือ ประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 66 ของเมทแอมเฟตามีนทั้งหมดตามด้วยอินโดนีเซีย (ร้อยละ 8) และมาเลเซีย (ร้อยละ 8) (Drug Prevention and Suppression Center, 2021) สาเหตุการแพร่ระบาด เพราะกลุ่มผู้ผลิตเน้นการเพิ่มปริมาณยาเสพติดเข้ามาให้มากที่สุด เพื่อหุ้มตลาดให้เกิดการกระตุ้นความต้องการของผู้เสพให้ยังคงอยู่ประกอบกับราคายาเสพติดที่ถูกลง เป็นปัจจัยเสริมให้กลุ่มผู้เสพสามารถเข้าถึงยาเสพติดได้ง่ายทำให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดยังอยู่ในภาวะรุนแรง (Office of Narcotics Control Board, 2020) ประเทศไทยได้รับผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้เด็กและเยาวชน กลุ่มเสี่ยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการขายและเสพ จากสถิติการจับกุมของ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในปี พ.ศ. 2562 ดังข้อมูลต่อไปนี้

การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสถิติการจับกุมคดียาเสพติดทุกข้อหาทุกตัวยา ห้วงตุลาคม พ.ศ. 2559 – มีนาคม พ.ศ. 2560 มีการจับกุมรวม 15,013 คดี ผู้ต้องหา 17,141 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากห้วงตุลาคม พ.ศ. 2558 – มีนาคม พ.ศ. 2559 ที่มีการจับกุม รวม 12,840 คดี ผู้ต้องหา 14,996 คน (คดีเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.92) จังหวัดสงขลายังคงเป็นจังหวัดที่มีการจับกุม มากที่สุด จำนวน 4,817 คดี ผู้ต้องหา 5,679 คน (ร้อยละ 55.03 เป็นคดีพีซกระท่อม) อันดับ 2 ได้แก่ จังหวัดปัตตานีมีการจับกุม 2,089 คดี ผู้ต้องหา 2,273 คน (ร้อยละ 49.35 เป็นคดียาบ้า) อันดับ 3 ได้แก่ จังหวัด นราธิวาส มีการจับกุม 2,045 คดี ผู้ต้องหา 2,202 คน (ร้อยละ 48.38 เป็นคดียาบ้า) (Office of Narcotics Control Board, 2019) จากข้อมูลข้างต้นผู้ศึกษานำเสนอถึงอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เสพ ตรงกับบทวิเคราะห์ของ (Jandeang, 2017) ได้วิเคราะห์การลักลอบยาเสพติดจากภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือสู่พื้นที่ภาคใต้ตอนล่างในพื้นที่เขตเมืองชายแดน โดยเฉพาะ Club Drugs และไอซ์ จากประเทศมาเลเซีย นำเข้ามาเสพในสถานบริการ สถานบันเทิง แต่ยาบ้าเป็นยาที่แพร่ระบาดเป็นหลัก พีซกระท่อม ไอซ์ กัญชาแห้ง และเฮโรอีน ซึ่งเห็นได้ถึงแนวโน้มการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มคนทุก ๆ ช่วงวัย โดยเฉพาะวัยเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่า เด็กและเยาวชนที่เข้ารับการรักษา ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษามาแล้วมากกว่าหนึ่งครั้ง (บทสัมภาษณ์จากการศึกษาชุมชน) ด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาการป้องกันตนเองและวิธีการขจัดวงจรการเสพติดซ้ำ เพื่อลดปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น

จากพิษภัยของยาเสพติดในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาการป้องกันการใช้สารเสพติดซ้ำด้วยตนเองของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

อุปกรณ์และวิธีการ

ขอบเขตในการวิจัยด้านระยะเวลาและพื้นที่วิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เพื่อศึกษาการป้องกันตนเองในการใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ถึง พฤศจิกายน พ.ศ. 2563 พื้นที่ในการวิจัยได้แก่ ศูนย์บำบัดรักษาบ้านแสนสุข จังหวัดปัตตานี และสถาบันปอเนาะพัฒนาเยาวชน จังหวัดปัตตานี เป็นสนามในการวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากสนามวิจัยดังกล่าวมีความโดดเด่นจากพื้นที่อื่น ๆ โดยทั้งสองพื้นที่ใช้ศาสนาบำบัดตามหลักศาสนาอิสลาม ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของชุดความรู้ดังกล่าว เพื่อนำไปประกอบกับชุดความรู้ดั้งเดิมที่ ถูกศึกษาไว้หลากหลายเรื่อง ดังนั้นชุดความรู้ดังต่อไปนี้จะช่วยเติมเต็มกระบวนการบำบัดรักษาในพื้นที่ให้สอดคล้องตามวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ผ่านการบำบัดในพื้นที่ได้

ผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยได้กำหนดกฎเกณฑ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจะต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาในการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเที่ยงตรงและเป็นข้อมูลเชิงลึกอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 30 คน ได้แก่ (1) กลุ่มผู้เข้ารับการบำบัดรักษา และผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาสำเร็จ จำนวน 18 คน (2) กลุ่มผู้ปกครองของผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาและผ่านการบำบัดรักษาสำเร็จ จำนวน 2 คน (3) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชน จำนวน 5 คน (4) กลุ่มเจ้าหน้าที่ผู้ดูแล

รับผิดชอบเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ที่ติดยาเสพติดในศูนย์บำบัดรักษา จำนวน 5 คน การวิจัยในครั้งนี้เน้นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ที่ผ่านการบำบัดอาการติดยาเสพติดเป็นหลัก ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยต้องการสะท้อนมุมมองของผู้ผ่านการบำบัด เพื่อการพัฒนาแนวทางในการป้องกันการกลับมาเสพติดซ้ำของผู้ผ่านการบำบัดได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยและการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้ศึกษาได้ดำเนินการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และศึกษาสถานการณ์ในพื้นที่เพื่อพัฒนาเป็นแนวคำถามในการใช้เป็นแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มในการวิจัย และดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งส่วนในเอกสาร สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ได้ดำเนินการดังนี้ (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสาร ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ เช่น หนังสือ ตำรา บทความ วารสาร วารสาร และอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการวิจัย (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(2.1) การเก็บรวบรวมวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) การเก็บข้อมูลที่เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องที่ผู้ศึกษาวิจัยกำลังศึกษาดีที่สุด และมีความเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 คน โดยผู้วิจัยได้เลือกวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยจนกว่าข้อมูลที่ได้จะอิ่มตัว

(2.2) การใช้วิธีสนทนากลุ่ม (focus group) การสนทนากลุ่มเป็น จะใช้ทั้งหมด 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของศูนย์บำบัด และเด็กและเยาวชนจากศูนย์บำบัดยาเสพติดฯ จำนวน 7 – 10 คน

(2.3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมควบคู่กับการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอพิจารณาจริยธรรมในการวิจัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาจริยธรรมในการวิจัย รหัสโครงการ 131/2563 วันที่ 4 กันยายน 2563 - 3 กันยายน 2564 ผู้วิจัยชี้แจงให้ข้อมูลแก่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย กระบวนการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมทั้งการปกป้องข้อมูล การเก็บรักษาความลับ ขอความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ อธิบายถึงสิทธิในการถอนตัวออกจากการวิจัยได้ทุกเวลา การถอนตัวนั้นไม่มีผลใด ๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล หากการเข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความไม่สบายใจรู้สึกเป็นทุกข์ได้ ผู้ให้ข้อมูลจะได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เป็นเบื้องต้น โดยการให้ความช่วยเหลือในลักษณะการให้คำแนะนำปรึกษา และพิจารณาส่งต่อหากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต้องการแหล่งสนับสนุนอื่นที่นอกเหนือจากความสามารถของผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ ได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ดำเนินการวิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลโดยได้ดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี บทความวิชาการ บทความวิจัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาวัตถุประสงค์ประเด็นหลักของการวิจัยที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำข้อมูลมาพิจารณาแบ่ง แยกออกเป็นประเด็นย่อยตามแผนการเขียนรายงานการวิจัยในครั้งนี้ โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมของข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์ประเด็นย่อย และสรุปประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์เพื่อพรรณนาความข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่ได้ที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล อันจะนำไปสู่จัดทำรูปแบบการป้องกันตนเองในการใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ติดยาเสพติดต่อไป

ผลการศึกษา

การวิจัยการป้องกันตนเองในการใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี กรณีศึกษา ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดติดยาเสพติดในศูนย์บำบัดบ้านแสนสุข และสถาบันปอเนาะพัฒนาเยาวชน มีรายละเอียดดังนี้ (1) การส่งเสริมความรู้ทักษะชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันด้วยหลักศาสนาอิสลาม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำ ดังคำกล่าวที่ปรากฏดังต่อไปนี้ *“...ต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวในใจของแต่ละศาสนา เช่น กรณีผู้เข้ารับการบำบัดเป็นผู้ที่ศรัทธาในศาสนาอิสลามการศรัทธาต่อองค์อัลลอฮ์นั้น เป็นสิ่งที่จะช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจได้...”* ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 (2) การวางแผนการกลับไปใช้ชีวิตหลังจากผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดสำเร็จ ดังคำกล่าวที่ปรากฏดังต่อไปนี้ *“...การให้ความรู้ กระบวนการใช้ยาเสพติด สมองติดยาเป็นอย่างไร สามารถประเมินตนเองใช้ยาเป็นอย่างไร ทักษะการปฏิเสธ การวางแผนชีวิต รู้เท่าทันตนเอง อารมณ์พฤติกรรม ความคิดของเด็ก ต้องเข้าใจตรงนี้ก่อน เขาต้องยอมรับก่อน รู้ว่าตนเองมีปัญหาอย่างไร แล้วนำกระบวนการชุมชนบำบัดปรับกระบวนการความคิดความรู้สึกจิตวิญญาณเรื่องของศาสนา...”* ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 (3) การกระตุ้นในระดับจิตใต้สำนึกและความคิด ความเชื่อที่มีต่อสารเสพติดของผู้ผ่านการบำบัดรักษาฯ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยอาจจะปลูกฝังรู้สึกถึงความเกรงกลัวต่อพระผู้เป็นเจ้า ความกตัญญูต่อบุคคลที่ต่อผู้ปกครอง ความเชื่อต่อบุญบาป (4) การสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตนเองว่าตนเองสามารถหลีกเลี่ยงการกลับเข้าสู่วงจรเดิมได้ ดังคำกล่าวที่ปรากฏดังต่อไปนี้ *“ทักษะในการปฏิเสธ ทักษะการหยุดความคิดที่จะไปเสพ ยังไม่มี ต้องเพิ่มในแต่ละคน ต้องไปเหมือนกัน ต้องการปรับพฤติกรรมและความคิด หรือ การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจเป็นกระบวนการจิต cognitive restructuring ต้องปรับโครงสร้างทางความคิดใหม่ ความอ่อนแอทางจิตใจ ความอ่อนแอเรื่องของความศรัทธา ความอ่อนแอต่อตนเอง*

ความอ่อนแอในการปฏิเสธ...” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 ดัง
Figure 1. ต่อไปนี้

Figure 1. Group discussion with research contributors

(5) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางความคิด หรือ เรียกว่า การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจเป็น กระบวนการทางจิต (cognitive restructuring) แก่ ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดจะต้องมีความรู้ในการปรับโครงสร้างทางความคิดใหม่ (6) การเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติด ดังคำกล่าวที่ปรากฏดังต่อไปนี้

“...การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเกี่ยวกับใช้ยา และ ตัวกระตุ้นที่จะทำให้เขาไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยา ทักษะในการปฏิเสธ ทักษะการหยุดความคิดที่จะไปเสพ ยังไม่มี ต้องเพิ่มในแต่ละคนต้องไปเหมือนกัน ต้องการปรับพฤติกรรมและความคิด หรือ การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจเป็นกระบวนการจิต ต้องปรับโครงสร้างทาง

ความคิดใหม่ ความอ่อนแอทางจิตใจ ความอ่อนแอเรื่อง ของความศรัทธา ความอ่อนแอต่อตนเอง ความอ่อนแอ ในการปฏิเสธ...” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1

“...การที่คนหนึ่งจะเลิกใช้ยาต้องดูที่ว่าเขา ต้องการเลิกจริง ๆ หรือไม่ เพราะบางคนโดนบังคับ บำบัด บางคนเบื่อกว่าแม่บ่นเลยไปบำบัดให้พ้น ๆ ถ้า ตัวอยากจะทำจริง เขาขอมมีวิธีการจัดการของเขาเอง เช่น อย่าทำตัวเหมือนเดิมสิ อย่าว่างเหมือนเดิมสิ มีเป้าหมายใหม่ มีเรื่องของการกำลังใจของคนรักของเขาอาจจะเป็นคนในครอบครัว คนรักของเขา ครอบครัวต้องสนใจไยดีนิดหนึ่ง ถ้ามบังกินข้าว หรือยัง ต้องให้กำลังใจสร้างพลังแก่เขา...” ผู้ให้ข้อมูล คนที่ 6 ดัง Figure 2, 3. ต่อไปนี้

Figure 2. In-depth Interview

Figure 3. In-depth Interview

“...ความเข้มแข็งด้านจิตใจ มาบำบัดใน
รูปแบบสมัครใจ หรือบังคับ พอออกไปข้างนอกเขาเจอ

กับสภาพเดิม ๆ เขาสู้กับสถานการณ์แวดล้อมไม่ได้...”
ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 ดัง Figure 4. ต่อไปนี้

Figure 4. Group Discussion with research Contributors

“...เสริมความเชื่อศรัทธาที่แข็งแกร่งจะทำให้เขาผ่านสิ่งเหล่านี้ให้ได้ ถ้าศาสนาอื่น เชื่อศรัทธาในพ่อแม่รักให้พ่อแม่จะช่วยให้เขาผ่านสิ่งเหล่านี้ได้ นึกพ่อแม่อยู่ในใจ หรือลูกต้องหาสิ่งที่เขายึดเหนี่ยวอยู่ในใจจะเป็นอะไรก็ได้ ผ่านการพูดคุย และในแต่ละวันสำหรับตนเองต้องมีเวที หรือเวลาให้เข้าต้องมาทบทวนตนเอง ต้องมีตารางกิจกรรมประจำวันของเขาทำอะไร ช่วงไหนที่จะทำให้เขากลับไปใช้ยาควรหากิจกรรมให้เขามาทดแทนเพื่อไม่ให้เขากลับไปใช้ยา...” ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 สำหรับกิจกรรมให้ผู้

ผ่านบำบัดยาเสพติดเข้าร่วม เช่น กิจกรรมที่พัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ การมีอาชีพหรืองานอดิเรก กิจกรรมเสริมสร้างความรักในครอบครัว กิจกรรมเสริมสร้างทักษะชีวิต เป็นต้น ซึ่งจากภาพเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ศาสนาเพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งเรียนรู้เรื่องของบุญ บาป โทษ การทำความดี นรก และสวรรค์ ตามแนวทางศาสนาอิสลามเพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีจิตใจที่เข้มแข็งในการเผชิญกับโลกภายนอกได้หลังจากผ่านการบำบัดฯ ดัง Figure 5. ดังนี้

Figure 5. Religious knowledge refresher activities to remember the good and the bad God's Heavenly Hell to stop taking drugs.

ดังนั้น การป้องกันตนเองนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการยับยั้งความต้องการในการเสพยาเสพติดได้ หากผู้ผ่านการบำบัดมีจิตใจที่เข้มแข็งโดยใช้หลักการศาสนา ให้ตระหนักถึงความดี ความชั่ว บุญบาป นรก และสวรรค์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้เข้มแข็งในการต้านทานความต้องการเสพยาเสพติดได้ นอกจากนี้

การส่งเสริมการรับรู้และความตระหนักรู้การให้อภัยจากความผิดพลาด ซึ่งอาจจะต้องอาศัยการสนับสนุนทางสังคมในการขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาคาบกลับใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาฯ ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วน จึงจะสามารถลดปัญหาการกลับใช้สารเสพติดซ้ำได้ในอนาคต

อภิปรายผล

ประชาชนข้อค้นพบเกี่ยวกับการป้องกันตนเองในการใช้สารเสพติดซ้ำของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดปัตตานี กรณีศึกษา ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดในศูนย์บำบัดบ้านแสนสุข และสถาบันปอเนาะพัฒนาเยาวชน พบว่า

(1) การส่งเสริมความรู้ ทักษะชีวิต และสร้างภูมิคุ้มกันด้วยหลักศาสนาอิสลามในการป้องกันมิให้กลับไปใช้สารเสพติดซ้ำได้ เมื่อหัวใจมีความศรัทธาที่เข้มแข็งจะช่วยให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษาฯ สามารถก้าวข้ามและต้านทานความรู้สึกอยากเสพยาเสพติดได้ สอดคล้องกับผลการวิจัย Tongtub and Uthis (2014) ที่วิจัยเกี่ยวกับผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะการเผชิญความเครียดในการป้องกันการเสพยาเสพติดได้ สอดคล้องกับผลการวิจัย Princess Mother National Institute on Drug Abuse Treatment (2012) ได้กล่าวว่า การป้องกันการเผชิญหน้ากับตัวกระตุ้นต่าง ๆ เช่น จงห่างจากเพื่อนฝูง สถานที่ และกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการใช้สารเสพติด จะช่วยให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษาสามารถรับมือกับตัวกระตุ้นเหล่านี้ได้อันจะนำไปสู่การลดโอกาสของการไปยุ่งเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดได้ ดังนั้นการสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง สร้างความเชื่อมั่น และมั่นใจในตนเองไม่ย่อท้อหรือท้อถอยในการต่อสู้ความรู้สึกอยากเสพยาเสพติด และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นว่าตนมีหน้าที่บทบาทหน้าที่ รับผิดชอบและมีความสำคัญต่อชุมชนและสังคม จะส่งผลให้ผู้ป่วยรู้สึกภูมิใจในการควบคุมอารมณ์ตนเองได้

(Pochnagone, 2020) ดังนั้นความรู้ และทักษะเป็นสิ่งที่ทำสำคัญที่ผู้ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติด สมาชิกในครอบครัว และสมาชิกในสังคมจะต้องมีความรู้และเข้าใจในทักษะดังกล่าว เพื่อให้สามารถรองรับการกลับมาใช้ชีวิตปกติในสังคมของผู้ที่ผ่านการบำบัด สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างภาคภูมิใจไม่ถูกกดดันหรือรังเกียจจากครอบครัวและสังคม ซึ่งจะสามารถให้ผู้ผ่านการบำบัดสามารถกลับมาดำเนินชีวิตเป็นปกติ และไม่กลับไปใช้สารเสพติดซ้ำได้

(2) การวางแผนการกลับไปใช้ชีวิตหลังจากผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดสำเร็จ จะต้องมีการสร้างเป้าหมายใหม่ การจัดตารางการดำเนินชีวิตใหม่ เพื่อให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดฯ สามารถดำเนินชีวิตหลังการบำบัดรักษาได้อย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับ Princess Mother National Institute on Drug Abuse Treatment (2012) ได้กล่าวว่า การกำหนดตารางเวลาของตัวเองเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวันและใส่ใจกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ลงไปในช่วงเวลาของคุณ เช่น การอาบน้ำ รับประทานอาหาร ไปทำงาน ไปเรียน การไปพบปะกับเพื่อนที่ไม่ได้เสพยา การออกกำลังกาย เล่นกีฬา ช่วยทำงานครอบครัว ทำงานเป็นอาสาสมัคร ช่วยเหลือชุมชน เป็นต้น จะช่วยให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาไม่เวลาคิดถึงการเสพยาเสพติดได้ เมื่อสามารถลดช่องว่างความรู้สึกนึกคิดต่อยาเสพติดจะช่วยลดช่องว่างการกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำได้ เช่นเดียวกับผลงานศึกษาของ Pochnagone (2020) พบว่า ความสามารถในการแก้ไขปัญหาการจัดการสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาที่ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาฯ สามารถจัดการปัญหาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม อาทิเช่น การควบคุมอารมณ์ ความต้องการในการเสพยาเสพติดซ้ำ ดังนั้นหากผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาสามารถวางแผนเป้าหมายในการดำเนินชีวิตได้ ตลอดจนถึงการควบคุมอารมณ์ความต้องการต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การเสพยาซ้ำได้ อัตราการกลับไปเสพยาซ้ำก็จะลดลงไปด้วยเช่นกัน

(3) การกระตุ้นในระดับจิตใต้สำนึกและ

ความคิด ความเชื่อความคิดที่มีต่อการสารเสพติดของผู้ผ่านการบำบัดรักษา ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายในใจ โดยการปลูกฝังรู้สึกถึงความเกรงกลัวต่อพระผู้เป็นเจ้า ความกตัญญูตักเตือนต่อผู้ปกครอง ความเชื่อต่อบุญบาป และผลเสียต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมที่จะตามมาเมื่อกลับเข้าสู่วงจรเดิม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chunmanee *et al.* (2015) ที่วิจัยเกี่ยวกับโปรแกรมปรับความคิดและพฤติกรรมแบบกลุ่มต่อการรับรู้ความสามารถของตนและความตั้งใจเลิกยาเสพติดของผู้ป่วยชายเสพยาแอมเฟตามีน พบว่า โปรแกรมปรับความคิดและพฤติกรรมแบบกลุ่ม ช่วยเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตน และความตั้งใจในการเลิกยาเสพติด ดังนั้นบุคลากรทางด้านการศึกษาควรได้เรียนรู้และนำโปรแกรมไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดูแลผู้ติดยาเสพติด จะช่วยให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาสามารถควบคุมความต้องการยาเสพติดในระดับภายในจิตใจได้ เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Chaipichitpan (2013) ที่ได้กล่าวถึงการเสริมแรงจิตใจให้แก่ผู้ที่ผ่านการบำบัด เพราะกระบวนการบำบัดแบบเสริมสร้างแรงจูงใจด้วยกระบวนการให้คำปรึกษา (counseling) ที่มุ่งเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง (client-centered) และการเพิ่มแรงจูงใจภายใน ส่งผลให้สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงจากภายในระดับจิตใจได้ และส่งผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออก โดยสร้างการเปลี่ยนแปลงจะใช้การแก้ปัญหาการผสมผสานปรัชญาแห่งชีวิตและความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเป็นการบำบัดทางจิตที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (transtheoretical stage of change model) ของ Prochaska and Velicer (1997) ซึ่งได้อธิบายถึงขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลมี 6 ลำดับขั้น ประการที่ 1 ขั้นยังไม่สนใจ (precontemplate) ขั้นที่ 2 ขั้นสนใจแต่รอฤกษ์ (contemplate) ขั้นที่ 3 ขั้นตัดสินใจทำ (preparation) ขั้นที่ 4 ขั้นลงมือทำ (action) ขั้นที่

5 ขั้นทำได้ยึด (maintenance) ขั้นที่ 6 ขั้นสำเร็จแน่แล้ว (termination) นับตั้งแต่ต้นการที่บุคคลลงมือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อในตนเองสามารถเดินข้ามผ่านพฤติกรรมเดิมก้าวสู่พฤติกรรมใหม่ได้อย่างมั่นคง ซึ่งตอนดังกล่าวเป็นหัวใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดได้ หากผู้เสพยาสามารถจัดการความรู้สึกในส่วนนี้ได้ให้จิตใจมีความเข้มแข็งก็จะสามารถยับยั้งการหวนกลับไปใช้สารเสพติดซ้ำได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเชิงบวกในการเลิกใช้สารเสพติดซ้ำได้

(4) การสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตนเองว่าตนเอง สามารถหลีกเลี่ยงการกลับเข้าสู่วงจรเดิมได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Thatsananchalee (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการไม่เสพยา: ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัด พบว่า สาเหตุหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมเป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อการสนับสนุนให้พฤติกรรมการไม่เสพยา เนื่องจากเมื่อสามารถหยุดเสพยาบำบัดระยะหนึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องการการได้รับการยอมรับจากครอบครัว โดยเฉพาะบุคคลในครอบครัว หากผู้ผ่านการบำบัด ครอบครัวและสังคมสามารถให้โอกาสและให้อภัยแก่ผู้ที่ผ่านการบำบัด เพื่อสร้างความมั่นใจในตัว สร้างการยอมรับแก่ผู้ผ่านการบำบัด อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบว่าครอบครัวยังรักตนเองอยู่ ซึ่งเป็นกำลังใจที่สำคัญที่จะทำให้บุคคลเหล่านี้มีพฤติกรรมไม่กลับไปเสพยาเสพติดซ้ำได้ นอกจากนี้ผลงานศึกษาของ Pochngone (2020) ที่ได้กล่าวถึง การส่งเสริมความสามารถในพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญกิจกรรมเน้นให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษาเสพยา มีการแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ ประสบการณ์และวิธีปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตในสังคมปกติ มีความมุ่งมั่นที่จะเพิ่มขีดความสามารถของตนเอง และยังคงสอดคล้องกับ Chainakin *et al.* (2016) ที่กล่าวถึงการให้คำปรึกษาและรับฟังปัญหาแก่ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาภายหลังจากเสร็จสิ้น

กิจกรรมการบำบัดรักษา เมื่อกลับไปอยู่ที่บ้านและสิ่งแวดล้อมเดิม อารมณ์ความรู้สึกรวมทั้งสิ่งที่เขาเคยประสบปัญหามาก่อนเริ่มหวนกลับมาอีกครั้ง ซึ่งมีผลอย่างมากต่อการเกิดโอกาสการกลับมาเสพยาบ้าซ้ำ ดังนั้นหากมีการติดตามให้คำปรึกษาแนะนำการดำเนินชีวิตจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึกให้เห็นถึงคุณค่าในตนเองแก่ผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้ ย่อมทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองว่าตนเองต่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุขได้

(5) การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางความคิด หรือเรียกว่า การปรับโครงสร้างความรู้ความเข้าใจ เป็นกระบวนการทางจิต (cognitive restructuring) แก่ผู้ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติด จะต้องมีความรู้ในการปรับโครงสร้างทางความคิดใหม่ที่มีต่อสารเสพติดที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตนเอง ด้วยการเพิ่มพูนทักษะในการป้องกันตนเอง เช่น ทักษะในการปฏิเสธ ทักษะในการควบคุมความคิด เพื่อหยุดความต้องการสารเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับ Princess Mother National Institute on Drug Abuse Treatment (2012) ได้กล่าวว่าการหยุดความคิดต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้ผ่านการบำบัดไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติด ซึ่งมีหลายเทคนิคที่จะช่วยหยุดความคิดที่จะกลับไปใช้สารเสพติด เช่น การสร้างความผ่อนคลาย โดยการหายใจช้า ๆ ลึก ๆ อย่างน้อย 3 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการติดหนึ่ขยเมื่อตนเองรู้สึกมีแรงกระตุ้นให้สวมหนึ่ขยที่ข้อมือแล้วให้ติดเป็นระยะจะช่วยกระตุ้นความทรงจำมิให้ตนเองคิดถึงสารเสพติดได้ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chainakin *et al.* (2016) ที่กล่าวถึงการเลิกเสพยาบ้าซ้ำด้วยการตีตัวออกห่างจากเพื่อนกลุ่มเสพ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงลักษณะการคบเพื่อนในลักษณะคือการเลิกคบเพื่อนที่เคยเสพยาบ้าด้วยกัน เป็นลักษณะของการตัดขาดจากกลุ่มเพื่อนเดิมที่เคยเสพยาบ้าร่วมกัน เพื่อให้สามารถป้องกันการกลับไปเสพซ้ำได้ ทั้งนี้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดของผู้ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติด มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การเสพซ้ำได้

ดังนั้นครอบครัว ชุมชนและสังคมมีส่วนสำคัญในการสร้างพื้นที่ที่สอดรับการรองรับการกลับมาใช้ชีวิตได้ปกติ สอดคล้องกับ Khorophon *et al.* (2014) ที่มองว่าชุมชนควรมีการปรับเปลี่ยนวิธีคิดที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหของชุมชนด้วยตนเองที่ตรงกับความต้องการของชุมชนและความจำเป็น นอกจากนี้การเปิดโอกาสในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแก่ผู้ผ่านการบำบัดให้สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่เลิกสารเสพติดอย่างถาวรได้

(6) การเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติด ผู้วิจัยขอแนะนำ 2 ประเด็น ดังนี้ (6.1) การเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจ ซึ่งจะส่งผลต่อการกลับไปเสพซ้ำของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดได้ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยที่ทำให้จิตใจมีความเข้มแข็ง และสามารถต้านทานความอยากยาของผู้ผ่านการบำบัดรักษา ได้ดีนั้นคือ การมีจุดเริ่มต้นการบำบัดที่ดีเป็นไปตามความต้องการอย่างแท้จริงผู้ที่ติดสารเสพติด ดังนั้นการเข้าสู่กระบวนการบำบัดสารเสพติดของผู้ที่ติดสารเสพติดนั้น ผู้ปกครองจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจระหว่างลูกกับผู้ปกครองอย่างเข้าใจ และจะต้องเป็นลักษณะค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป จนกว่าผู้ติดสารเสพติดต้องการที่จะเข้าสู่กระบวนการบำบัดด้วยตนเอง ผู้ปกครองอาจจะต้องเวลา และใช้กระบวนการพูดคุยอย่างสร้างสรรค์ การปลอบใจ การโน้มน้าวจิตใจ อาจจะต้องอาศัยความรักจากผู้ปกครอง ความศรัทธาต่อพระผู้เป็นเจ้าของ เพื่อให้ผู้ที่ติดสารเสพติดเกิดความใจอ่อน ยอมเข้ารับการรักษาอย่างสมัครใจ เมื่อผู้ติดสารเสพติดสมัครใจต้องการเข้าสู่กระบวนการบำบัด ถือเป็นจุดสำคัญที่จะต้องช่วยให้ผู้เข้ารับการรักษาก้าวผ่านสถานการณ์ดังกล่าวได้โดยเร็ว เพราะเกิดจากแรงเสริมภายในจิตใจตนเอง จะทำให้การบำบัดรักษาประสบผลสำเร็จได้เร็วยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chainakin *et al.* (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ การเลิกเสพยาบ้าซ้ำ: กรณีศึกษาผู้ผ่านการบำบัดที่ นพ.สมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดค่าย

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยวิธีชุมชนบำบัด พบว่า การยุติการเสพติดยาบ้าเกิดจากความต้องการและมุ่งมั่นตั้งใจที่จะเลิกด้วยตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดสามารถยุติการใช้สารเสพติดได้นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Netnuanyai *et al.* (2014) การเข้าสู่การบำบัดรักษาเพื่อเลิกใช้ยาบ้าด้วยความสมัครใจของเยาวชนไทย คือ การตัดสินใจเข้าหาพ่อแม่ ยึดถือพ่อแม่เป็นหลัก การนำตัวเองเข้าสู่ศาสนาโดยการบวช และการรับรู้ถึงตัวตนถึงการไม่มี สาระในชีวิต การกลัวที่จะขาดโอกาสที่ดีในชีวิต ความก้าวหน้า และ สัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีการยอมรับฟัง ปัญหา การอยู่พร้อมหน้าพร้อมตาของครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ความต้องการกำลังใจ ด้วย เหตุผลที่เยาวชนไทยมีความสงสารพ่อแม่การมีจิตสำนึก การปลุกฝังจิตสำนึกในครอบครัว และเงื่อนไขที่มีผลต่อการ เลิกใช้ยาบ้าและเข้ารับการบำบัดรักษาทำให้เยาวชนไทยคิดและตัดสินใจ สมัครใจเลิกใช้ยาบ้า และเข้าสู่การบำบัดรักษาจนครบกระบวนการและไม่หวนกลับไปใช้ยาบ้าซ้ำอีก (6.2) การเข้าสู่กระบวนการบำบัดของผู้ที่ติดสารเสพติดด้วยการบังคับ แนนอนการเข้าสู่การบำบัดรักษาในลักษณะเกิดจากแรงขับภายนอกที่ไม่ได้เกิดจากความต้องการจากผู้ ที่ติดสารเสพติดอย่างแท้จริง ข้อดีของกระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้ที่สารเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาโดยเร็ว ซึ่งจะช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดจากพฤติกรรมของผู้ติดสารเสพติดได้ สำหรับข้อเสียของการเข้าสู่กระบวนการบำบัดลักษณะบังคับ จะส่งผลต่อความยั่งยืนของผลการบำบัดรักษาน้อยกว่ากระบวนการบำบัดแบบสมัครใจ เพราะเป็นกระบวนการบำบัดที่เกิดจากแรงขับภายนอก การกลับมาเสพติดอาจจะเกิดขึ้นได้เร็วกว่าแบบสมัครใจ ทั้งนี้เพราะกระบวนการสู่การบำบัดด้วยความไม่เต็มใจ แสดงว่าความต้องการภายในความต้องการในระดับจิตหรือความรู้สึกนึกคิดจากภายในจิตใจ เมื่อผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดสำเร็จ และกลับไปใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ

ในสภาวะแวดล้อมเดิม เจอกับเพื่อนเดิม ๆ จะส่งผลให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดฯ กลับไปใช้สารเสพติดซ้ำง่ายและเร็วขึ้น เพราะการเลิกไม่ได้เกิดขึ้นจากภายในจิตใจ เป็นความต้องการของสมาชิกในครอบครัว มีความเชื่อมโยงกับผลการวิจัยของ Thatsananchalee (2011) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการไม่เสพติด: ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัด พบว่า สาเหตุหลักที่ทำให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดสามารถเลิกใช้สารเสพติดได้เกิดจากตัวผู้เข้ารับการบำบัดต้องการยุติการเสพติดด้วยสภาพจิตใจที่มีความเข้มแข็งมุ่งมั่นต่อการเลิกใช้ยาเสพติด นอกจากนี้การมีเจตคติที่ดีต่อกระบวนการบำบัดประกอบกับการมีบุคลิกที่เอื้อต่อการไม่เสพติดได้ ดังนั้นกระบวนการเข้าสู่การบำบัดรักษานั้นนับว่าเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นที่สามารถสร้างความสำเร็จต่อการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระบวนการเข้ารับบำบัดรักษาทั้งสองลักษณะอาจจะมีผลลัพธ์ที่แตกต่างหรือเหมือนกัน แต่ประการสำคัญคือตัวผู้บำบัดรักษา ครอบครัวและสมาชิกของผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษา และชุมชนและสังคมที่เป็นพื้นที่ ที่อยู่ของผู้ผ่านการบำบัดรักษาฯ มีส่วนสำคัญในการผลักดันช่วยเหลือและให้กำลังใจ รวมถึงการสร้าง ความเข้าใจต่อลักษณะของผู้ผ่านการบำบัด ทั้งในระดับจิตและพฤติกรรมภายนอก การเปิดโอกาสตลอดจนการพัฒนายกระดับคุณภาพการดำเนินชีวิตให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดมีอาชีพ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักความเชื่อที่ตนเองศรัทธา เพื่อเพิ่มพูนภูมิคุ้มกันในระดับภายในและภายนอกจะทำให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดสารเสพติดไม่กลับไปใช้สารเสพติดซ้ำได้

สรุป

การเสริมทางความเข้มแข็งทางด้านความคิดจิตใจ ความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา และทักษะการดำเนินชีวิตแก่ผู้ที่ผ่านบำบัดยาเสพติดควบคู่กับการสร้างชุมชนต้นแบบเพื่อรองรับผู้ที่ผ่านการ

บำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตของตนเองได้อย่างปกติภายใต้การเป็นชุมชนบำบัด เพราะแนวทางการบำบัดผู้ที่ติดยาเสพติดไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่ของสถานบำบัดเท่านั้น แต่ตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมล้วนแล้วมีความสำคัญทั้งสิ้นที่จะต้องมีความรู้มีความเข้าใจในกระบวนการบำบัด และยังคงคอยให้คำปรึกษา เป็นกำลังใจ เปิดโอกาส ไม้รังเกียจและสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพแก่ผู้ที่ผ่านการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติด จึงจะสามารถช่วยให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษาสามารถเลิกใช้สารเสพติดซ้ำได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Chainakin, C., C. Prachapiphat and A. Pumprawai. 2016. Cessation of repeated amphetamine addiction: A case study of rehabilitated persons in behavior modification camp by the therapeutic community method. *Kuakarun Journal of Nursing* 23(2): 248-262. (in Thai)
- Chaipichitpan, N. 2013. Motivational enhancement therapy: Alternative care for drug abuse patient. *Thammasat Medical Journal* 13(1): 98-108. (in Thai)
- Chunmanee, R., P. Hengudomsab, C. Nabkasorn and D. Vatanasin. 2015. Effects of group cognitive behavioral therapy program on perceived self-efficacy and intention to drug abstinence among male patients with amphetamine dependence. *Thai Pharmaceutical and Health Science Journal* (10)4: 155-162. (in Thai)
- Drug Prevention and Suppression Center. 2021. Strategic plan for treatment and rehabilitation of drug patients. Ministry of Public Health, Nonthaburi. (in Thai)
- Jandeang, B. 2017. Analysis of current drug situation problem. *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University* (4)2: 37-56.
- Khorphon, S., J. Pankeaw T. Sarobol S. Sitthisongkram S. Chaisrisawat S. Chaisrisawat and P. Norsak. 2014. Use of Participatory Action Research (PAR) in Preventing and Solving Problems Caused by Alcohol Consumption in the Community of Nong Toa Kammai Village, Pa Phai Sub-district, San Sai District, Chiang Mai Province. *Journal of Community Development and Life Quality* (2)3: 313-324. (in Thai)
- Netnuanyai, R., C. Nitchanet., S. Phukong., S. Boonyapithak and D. Phukao. 2014. Thai youth's voluntary applications of drug treatment. *Journal of the Association of Researchers* (19)2: 36-44. (in Thai)
- Office of Narcotics Control Board. 2019. Drug situation in the lower southern region. (Online). Available: https://www.oncb.go.th/ONCB_OR9/picture/Forms/Thumbnail.aspx. (August 4, 2019). (in Thai)
- Pochngone, S. 2020. The empowerment model for addicted patients and family to prevent relapse. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology* (5)12: 305-323. (in Thai)
- Princess Mother National Institute on Drug Abuse Treatment. 2012. Relapse prevention skill group. Department of Medical Services, Bangkok. (in Thai)

Prochaska, J.O. and W.F. Velicer. 1997. The transtheoretical model of health behavior change. *American Journal of Health Promotion* 12(1): 38-48.

Thatsananchalee, P. 2011. The process of non-becoming amphetamine addict: A case study of rehabilitated person in process of correctional system. *Interdisciplinary Sripatum Chonburi Journal* 1(3): 36-48. (in Thai)

Tongtub, K. and P. Uthis. 2014. The effect of coping skills training in relapse prevention program on amphetamine abstinence self-efficacy of amphetamine users. *Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health* 28(2): 88-99. (in Thai)

Journal of Community Development and Life Quality

1. Guideline Competitive Advantage Development of Trekking Tourism Management in Upper Northern Region 2 Provinces Phuwanat Srithong, Prakobsiri Pakdeepinit, Warach Mathayomburuth and Phatpitta Sreesoompong.....	250
2. Designing Cultural Heritage Tourism Trail on OTOP Nawatwithi Sustainable Noen Kham Community, Noen Kham Subdistrict, Noen Kham District, Chai Nat Province Ammara Dokmai and Siriporn Ampailapsuk.....	263
3. Operation and Value Added Creation in Tourism Under Circular Economy of Phu Pha Phe Tourism Organic Farming Community Enterprise Group, Nong Bua Subdistrict, Mueang District, Nong Bua Lam Phu Province Watchirachai Wetchaninnart, Atchariya Suriya, Chareenat Wutthibenjaratsamee and Sopida Boonchumnong.....	273
4. The Bibliometric Analysis of Sustainable Organic Farming in Thailand Karnnapat Chumkad, Anchalee Hiranphaet, Tommanee Sooksai and Ratchaneewan Sujarit.....	283
5. Potential Development of Medicinal Plants for Elderly Healthcare Chainarin Ruancharoen, Pornphun Kawjai, Nakorn Jantawong and Yingyong Taoprasert.....	293
6. Creation of Multimedia Learning Materials Elementary Computational Science Course for Small Schools with a Shortage of Teachers Panisara Hadkhuntod and Thanakorn Sangkudluo.....	302
7. Factors Predicting Public Stigma in Parents about Children Diagnosed with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) Passakorn Koomsiri and Unruan Leknoi.....	314
8. Quality of Water Supply and Policy Recommendation on Village Water Supply Management During Drought: Case Study of Thung Hua Chang Subdistrict Municipality, Thung Hua Chang District, Lamphun Province Samart Jaitae, Siwalee Rattanapunya, Janjiraporn Stantripob, Napatat Jiwalak, Nuttron Sukseetong, Sasikan Numboonjit, Chatsiri Vipawin, Atchara Khambun, Suthichai Sirinual and Prawet Yapang.....	323
9. Karen Youths Network in Ka Boe Din Village: Social Capital for Conflict Reduction from Coal Mine Project at Omkoi District, Chiang Mai Province Jirawat Rugchat.....	333
10. Self-prevention Against Drug Abuse Relapse: A Case Study of People Undergoing Drug Addiction Treatment in Pattani Province Abdulkhaliq Arrahimee, Thanidaphat Saengthong, Jirachaya Jeawkok and Sawat Laipaporne.....	345

วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต
สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว.)
โทร 053-942476, 087-6560160 อีเมล: journals.unrn@gmail.com

Journal of Community Development and Life Quality 25(6) 2014

ISSN (Print): 2630-0249

ISSN (Online): 2630-0257

DOI: 10.1080/26300249.2014.941111

http://www.tandfonline.com

http://www.tandfonline.com